

Lumina Lină

Revistă de spiritualitate și cultură românească

Gracious Light

Review of Romanian Spirituality and Culture

THE ROMANIAN INSTITUTE OF
ORTHODOX THEOLOGY AND
SPIRITUALITY
CAPELA SF. APOSTOLI PETRU
SI PAVEL

AN XXIV/ NR.1
IANUARIE – MARTIE 2019
NEW YORK

Lumină Lină

Revistă de spiritualitate și cultură românească

Gracious Light

Review of Romanian Spirituality and Culture

THE ROMANIAN INSTITUTE OF
ORTHODOX THEOLOGY AND
SPIRITUALITY
CAPELA SF. APOSTOLI PETRU
ȘI PAVEL

AN XXIV/ Nr.1
IANUARIE – MARTIE 2019
NEW YORK

INSTITUTUL ROMÂN DE TEOLOGIE ȘI SPIRITUALITATE ORTODOXĂ
Capela Sf. Apostoli Petru și Pavel, New York
INCORPORATED IN AUGUST 1993
www.romanian-institute-ny.org

Președinte:
Pr. Prof. Dr. Theodor Damian
30-18 50th Street
Woodside, New York 11377
Tel./Fax: (718) 626-6013
E-mail: DamianTh@aol.com

Biserica:
14-22 27th Ave.
(14th Street/ 27th Ave.)
Astoria, New York
Subway N, W, bus Q 18

Revista *Lumină Lină* este membră a Asociației Revistelor, Publicațiilor și Editorilor (ARPE).

Lumină Lină. Gracious Light, a peer reviewed publication, is indexed and abstracted in World Laboratories and Scientific Resources Index and TLS Arhive.

Colegiul de redacție: Director: THEODOR DAMIAN, DamianTh@aol.com

Redactor șef S.U.A.: M. N. RUSU, vichiro7@hotmail.com

Redactor șef România: MIHAELA ALBU, malbu_10@yahoo.com

Secretar de redacție, tehnoredactare și paginare: CLAUDIA DAMIAN

Redactori: SORIN PAVĂL, ANDREEA CONDURACHE

Fotoreporter: ALEX MARMARA

Consilieri editoriali: DAN ANGHELESCU, GELLU DORIAN, IOAN GÂF-DEAC,

AUREL ȘTEFANACHI, MUGURĂȘ MARIA VNUCK, DAVID VNUCK

Contribuțiile pentru susținerea și publicarea revistei sunt binevenite și se scad la taxe. Ceurile pot fi făcute pe numele Institutului sau al Bisericii Sf. Ap. Petru și Pavel și trimise la adresa redacției:
Pr. Th. Damian, 30-18 50th Street, Woodside, New York 11377.

Revista este redactată trimestrial de către Institutul Român de Teologie și Spiritualitate Ortodoxă, Capela Sf. Apostoli Petru și Pavel și publică articole de teologie și spiritualitate, istorie, literatură și cultură, poezie și proză în limbile română și engleză.

Redacția revistei nu împărtășește neapărat ideile conținute în articolele publicate.

Materialele trimise spre publicare trebuie să fie dactilografiate la computer, cele în limba română cu caractere românești, și expediate prin e-mail (ca attachment). Textele nepublicate nu se înapoiază expeditorului.

Revista este distribuită în USA, România, Moldova, Ucraina, Rusia, Canada, Austria, Germania, Belgia, Olanda, Italia, Franța, Elveția, Spania, Suedia, Norvegia, Danemarca, Grecia, Cipru, Serbia, Ungaria, Israel, Australia.

ISSN 1086-2366

Lumină Lină • Gracious Light

Revistă de spiritualitate și cultură românească

An XXIV/ Nr. 1

Ianuarie – Martie 2019

TEOLOGIE

PR. PROF. DR. THEODOR DAMIAN	
Iertare, post, dărnicie	7
MARCEL MIRON, <i>Policandru viu</i>	10
DUMITRU ICHIM	
<i>Pasărea Phoenix, Te rog..., Preludiu, O, dacă-aș fi poet</i>	11
MARCEL MIRON, <i>Mandat poștal creștin. Formular obișnuit</i>	12
THEODOR CODREANU	
Fenomenul Ștefan / Savatie Baștovoi	13
MARIANA PÂNDARU, <i>Cântece până la cer</i>	
<i>Cântec V</i>	26
<i>Cântec I, Cântec II, Cântec III, Cântec IV</i>	27
THEOPOR RĂPAN	
<i>1. Chipul abisului, 8. Chipul alintului, 9. Chipul amarului</i>	28

ESEU

N(ICOLAE) GEORGESCU	
La mulți ani, pe unde vă aflați bucurați-vă, și de prieteni să nu uitați (de tot)	29
GEORGE BĂJENARU	
Românii, un popor liric și sentimental	31
ANDREI ZANCA, <i>Pelerin</i> (fragment)	36

EMINESCIANA

M. N. RUSU	
Eminescu – premergător al „spațiului mioritic”	43

ION HAINES	
Eminescu, contemporanul nostru	47
VICTOR TEIŞANU	
Despre Eminescu, într-o abordare din unghi existenţial	51
CORNEL BALABAN, <i>Acuarela</i>	57
MIHAI BABEI	
...şi totuşi ceriul tremură şi arcaşii florilor de colţ plâng...!!!	58
...din lacrimile zorilor pasărea curcubeu zideşte sfiala...!!!	58
...la răscruce de gânduri îmi ucid dimineţile...!!! (poem de adunat prigoriile-n stâncă)	59
UNIREA PRINCIPATELOR ROMÂNE	
ANCA SÎRGHIE	
Vasile Alecsandri şi Unirea Principatelor	61
FLORIN COSTINESCU, <i>Marea Înscăunare, Ninsori cădeau</i>	66
<i>Absenţa ta, Între memorie şi năzuinţă</i>	67
DAN ANGHELESCU, <i>Poemele dintr-un oraş ireal</i>	68
DOCUMENTE ŞI MĂRTURII	
Scrisoare deschisă. General maior de aviaţie (r) Radu Theodoru către M. N. Rusu, octogenarul... ..	73
LUCREŢIA ANDRONIC, <i>Socială, Quo vadis</i>	75
<i>Despre calendare</i>	76
MARIANA FLOAREA, <i>Plecare</i>	77
MARIA CERNEGURA, <i>Rugă Mariei, Catren, Amfora, Cu iubirea, Pe tine, Cântec</i>	78
PROZĂ	
DAN CIUPITU	
De ce bat clopotele, copile? (fragment)	79
GHEORGHE ANDREI NEAGU	
Generalul şi bicla	87

ANGELA BURTEA
Ghemul90

ȘTEFANIA OPROESCU
Omul fără umbră92

ALEXANDRA IANCU
Căsuța piticilor97

DOREL COSMA, *Biletul de călătorie*.....99
Plouă în Gargano..... 100

MENUȚ MAXIMINIAN
Copilul de apă, Singur, Crucea nopții, Învățăture, Apus, Vâslaș, Măinile 101
*Cruci, Nu ne mai spunem nimic, Peisaj, *, De Paști, Strămoșii* 102

CĂRȚI ÎN AGORA

NICOLAE GEORGESCU
O poezie din prima tăietură a gândului
Frigul însingurării de Llelu Nicolae Vălăreanu (Sârbu) 103

NICOLAE VĂLĂREANU SÂRBU
Eu cred odată cu tine, Îndemn..... 106
Poem cu stele orbitoare, Păcătosul..... 107

SILVIA ANDRUCOVICI, *L'été indien* 108

ȘERBAN CIONOFF
La ce ne mai folosește filosofia, azi?...
Istoria în oglinda spiritului filosofic modern și contemporan de
Ioan N. Roșca 109

PETRUȚ PÂRVESCU
cărămida de cuvinte, antisonet sau ai vrut să fii femeie doar o dată 112
starea de margine sau lacrima ta în râul vederii 113
ochiul unei femei singure sau pe mal șezând înfășurați în aripi 113

ION MARIA, *a fi, comando* 115

ALINA CHICET, *Nu încă..., ori deja, Instantanee*..... 116

GEORGE BĂJENARU
Toamna din suflet, Mai caut ceva, Zeița amintirilor 117

SAPIENȚIA

ALEXANDRA ROCERIC

Sapienția..... 118

INTERVIU

ANCA SÎRGHIE

Dialog cu medicul Mihai Neagu, directorul Institutului român din
Freiburg, Germania 119

UNIVERSALIA

THEODOR DAMIAN

The journey to the provisional

Translated from Romanian by Muguraș Maria Vnuck and
David Vnuck 123

PROZOPOEMA

IOAN GÂF-DEAC, *Falsele înălțări*..... 125

Destin pentru toate declarat..... 126

ANGELA BACIU, *Crucile, iani* 127

FOTOALBUM..... 128

ANTOLOGIE DE CENACLU

O mângâiere, Psalm luminat, Farul nostru, de Carrie Hooper. 151

RECENZII

THEODOR DAMIAN

O carte care trebuie citită în școli

Doină în țara mea de rai de Aurelia Rînjea 153

MAXIM (IULIU-MARIUS) MORARIU

O nouă contribuție la înțelegerea teologiei euharistice

Sfânta Euharistie - taină și jertfă de Dacian But-Căpușan 154

MENUȚ MAXIMINIAN	
Incursiunile sentimentale ale unui româno-american	
<i>Incursiuni sentimentale</i> de Dorin Nădrău	157

CĂRȚI SOSITE

THEODOR DAMIAN	
Un strigăt împotriva uitării	
<i>Românii din Bucovina. Convorbiri cu Dr. Ion Popescu,</i>	
<i>Parlamentul Ucrainei</i> de Gabriel Gherasim	160
Filocalie laică	
<i>Azi despre ieri</i> de Mihaela Albu.....	161
Poezia ca incantație	
<i>Iubirile</i> de Elisabeta Bogățan	162

REPORTAJE

NICOLE SMITH	
Banchetul anual al Societății „Dorul”: „A ruginit frunza din vii”	163
ANCA SÎRGHIE	
Mihai Eminescu sărbătorit la New York.....	164
Sibiul prezent la „Hora Unirii” de la New York	171

GALERIA SPIRITUS

VIORICA COLPACCI	
Omagiu eminescian.....	174
RETROSPECTIVA TRIMESTRIALĂ.....	175

INFORMAȚII

NAPOLEON SĂVESCU	
Despre împrumuturi lingvistice	152
ANUNTURI.....	178

Nicolae Sava, *Eminescu*

PR. PROF. DR. THEODOR DAMIAN

Iertare, post, dărnicie¹

*Copilul râde: înțelepciunea și iubirea mea e jocul/
Tânărul cântă: jocul și înțelepciunea mea-i iubirea/
Bătrânul tace: iubirea și jocul meu e înțelepciunea.*

Lucian Blaga

Dacă ne uităm la textul Sfintei Evanghelii din această zi (Matei 6, 14-21), în ultima duminică dinaintea Sfântului și marelui Post, vedem că el conține trei mari idei, care aparent nu sunt așa de strict legate una de cealaltă și anume, este vorba despre iertare, despre post și despre dărnicie, sau dăruire, aceasta din urmă ca remediu împotriva zgârceniei, egoismului și individualismului. Și cum spun, la prima vedere poate că ar fi mai greu de văzut legătura directă dintre acestea (cea indirectă este ușor de observat), însă ele sunt, așa cum vom vedea, grefate pe tematica duminicii de astăzi, care este izgonirea lui Adam din rai. Realitatea izgonirii lui Adam din rai constituie legătura interioară, intimă, dintre cele trei idei pe care le propun aici spre reflecție.

În primul rând ni se înfățișează în Sfânta Evanghelie problema iertării. Iertarea este un lucru care ne pune în dilemă, pentru că de multe ori, cu toate că știm bine ce este ea, ce înseamnă să ierți, ce implică, totuși, uneori ne găsim tot felul de circumstanțe atenuante care să ne dea o justificare față de conștiință pentru a nu ierta, sau pentru a ierta, dar nu suficient, sau nu de tot, sau pentru a ierta, însă a nu uita. De acolo și ziceala „te iert, dar nu te uit”, atitudine care nu este în conformitate cu învățătura Bisericii creștine.

Este bine de menționat că în însuși momentul izgonirii lui Adam din rai, Dumnezeu îi oferă omului izgonit posibilitatea reabilitării. Dumnezeu nu-l izgonește pe Adam fără a-i lăsa speranța pentru reintegrare. Deși căderea a fost mare și relația cu Dumnezeu s-a deteriorat, ea însă nu s-a suspendat, pentru că omul a continuat să se roage lui Dumnezeu, să-L caute, a continuat să aibă nevoie de Dumnezeu, ceea ce a adus la conștientizarea acestei legături în diferite feluri. Posibilitatea reintegrării nu este altceva decât iertarea de care vorbim și pe care ne-o pune Sfânta Evanghelie astăzi înaintea ochilor minții noastre.

În această situație, fiind departe de Dumnezeu, omului i s-a dat șansa să reflecteze la ce reprezintă Dumnezeu în viața lui. Uneori când ești aproape de cineva, nu realizezi bunătatea acelei persoane, generozitatea și

¹ Meditație la Duminica Izgonirii lui Adam din rai

alte daruri; le iei ca și cum ar fi o situație normală care merge așa de la sine. Abia atunci când ești departe de persoana respectivă începi să-ți aduci aminte ce mult a însemnat ea pentru tine, ce mult îți lipsește și că, de fapt, fără ea nu poți să îți duci existența. Așadar, fiind departe de Dumnezeu dar cu legătura cu El nedistrusă complet, omul a putut să se gândească la Dumnezeu în continuare. Așa cum spune Blaga în cuvintele cu care am început această meditație liturgică: cu o inimă curată, căci copilul care își face din iubire și din înțelepciune un joc, își caracterizează viața prin curăția inimii, apoi cu dragostea necesară oricărei relații și cu entuziasmul tinereții, entuziasm însemnând prezența lui Dumnezeu în sufletul omului, și apoi, în al treilea rând, cu înțelepciunea caracteristică vârstei mai înaintate și fără de care o viață împlinită și fericită nu se poate duce.

Realizând unde a fost și unde este, omul are șansa să-și ceară iertare de la Dumnezeu, și Dumnezeu îl iartă, dar condiționat așa cum citim în textul Sfintei Evanghelii de astăzi: „de veți ierta oamenilor greșelile lor, și Tatăl vostru cel din ceruri vă va ierta vouă greșelile voastre. Și dacă nu veți ierta oamenilor greșelile lor, nici Tatăl vostru cel din ceruri nu vă va ierta vouă greșelile voastre” (Matei 6, 14-15). Aceste cuvinte ale Mântuitorului ne duc cu mintea direct la rugăciunea domnească, Tatăl nostru, unde zicem: „și ne iartă nouă greșelile noastre”, nu altfel, ci „precum iertăm și noi greșiiții noștri”. Deci iertarea pe care o acordăm celor din jurul nostru este condiția de bază pe care noi înșine i-o sugerăm lui Dumnezeu ca să ne ierte pe noi. E ca și cum am zice: Doamne, nu ne ierta pe noi altfel decât noi iertăm pe cei din jurul nostru. Iată ce angajament extraordinar ne luăm în fața lui Dumnezeu, cum Îl rugăm, pe Dumnezeu să țină cont de propria noastră măsură pe care o aplicăm în relațiile cu ceilalți și câtă responsabilitate este implicată pentru noi când zicem: „și ne iartă nouă greșelile noastre, precum și noi iertăm greșiiții noștri”.

Pentru că toți greșim, iertarea devine temelia oricărei relații. De aceea și spune proverbul că este normal ca să greșești, este diabolic să perseverezi în greșeală, însă este divin ca să ierți. Errare humanum est, perseverare diabolicum, absolvere divinum. Deci ca să ierți este dumnezeiește. În iertare, numai acolo te asemeni cu Dumnezeu; astfel îți reabilitezi chipul, cum spun Sfinții Părinți, „cel stricat de patimi”.

Una dintre patimi este tendința noastră de a judeca în loc de a ierta. Judecarea aduce acuzarea și tot așa, o patimă atrage după sine altele ținându-ne legați pe pământ, întocmai așa cum un alt poet semnificativ al culturii române, Petru Rezuș, spune în câteva din frumoasele lui versuri: „O, câte sunt pe margine de-osândă/ Când cugetu-i sărac și glasul frânt/ Stau viperele lutului la pândă/ Și vor să te târăști lângă pământ”. Deci toate păcatele care ne îndepărtează de rânduiala, de porunca lui Dumnezeu, sunt, cum spune poetul, „viperele lutului” care stau la pândă și așteaptă să ne prindă și să ne țină lângă pământ, așa cum de fapt spune și Sfântul Ap.

Petru: „Diavolul umblă ca un leu răcnind căutând pe cine să înghită” (I Petru 5, 8).

A te smulge dintr-o patimă implică un sacrificiu, după cum și iertarea presupune sacrificiul pentru că nu este ușor să ierți. Înfrângerea orgoliului nostru prin iertare este o sacrificare de sine, iar ideea de sacrificiu duce la a doua mare idee a pericopei evanghelice de astăzi, care este legată de post, căci, într-adevăr postul este și el un mod de a te sacrifica pe tine însuși pentru a te apropia de Dumnezeu. Postul este semnul dorinței noastre mai intense de a ne reabilita în fața lui Dumnezeu, de a reface legătura cu El.

Postul este într-un fel expresia dorului de Dumnezeu, a dorinței noastre de a ne apropia de El oferindu-i ceva. Evident, se pune întrebarea: Ce îi trebuie lui Dumnezeu din ceea ce avem noi? Sigur că nimic, dar renunțarea la îmbuibare, la anumite mâncăruri are menirea de a ne spiritualiza mai mult pentru că facilitează meditația, rugăciunea și fapta bună, adică dăruirea, care la rândul ei este și ea un sacrificiu. De aceea Fericitul Augustin spune așa de frumos: „De nu vei fi spiritual până și în trupul tău, vei fi trupesc chiar și în spiritul tău.”

Dăruirea, a treia idee principală din textul Sfintei Evanghelii de astăzi este accentuată tocmai pentru că așa de des în viața noastră avem tendința de a ne oferi circumstanțe atenuante pentru a nu ajuta pe alții, fapt ce de multe ori indică zgârcenia, egoismul individualismul. Nu de puține ori acestea duc la agresiune față de ceilalți, de aceea se și spune că „omul este lup pentru om”, *Homo homini lupus*. Dacă proverbul latin exprimă o stare de lucruri reală, în viața și lumea noastră, atunci iată că Biserica, învățătura creștină, vine cu un alt model, cu propunerea ca omul să fie Dumnezeu pentru om, adică *homo homini deus*. Acesta este miezul Sf. Evanghelii de astăzi pentru că ne vorbește de iertare, care ne leagă de cel de lângă noi, de post care implică renunțarea la sine și iarăși ne leagă de cei de lângă noi și de dărnicia care este la temelia relațiilor cu cei din jur. Când noi vom fi dumnezei pentru cei din jurul nostru, Dumnezeu, va fi Dumnezeu pentru noi. Cu alte cuvinte: poartă-te cu aproapele tău așa cum vrei ca Dumnezeu să se poarte cu tine, sau cum zice Mântuitorul: „Ceea ce vreți să vă facă vouă oamenii faceți și voi lor asemenea” (Luca 6, 31), ceea ce a devenit legea de aur a creștinismului. Dar iată că avem un nivel și mai înalt al acestei legi: nu numai să te porți cu aproapele tău așa cum vrei ca el să se poarte cu tine, ci să te proți cu aproapele tău ca un Dumnezeu, așa cum vrei tu ca Dumnezeu să se poarte cu tine.

Virtutea dărnicii ne leagă de Dumnezeu și de oameni nu numai în sensul că dăruim lui Dumnezeu (inima) și altora din ce e al nostru, dar și în sensul că nimic din ceea ce avem nu avem fără să fi primit. Tot ce am primit, am primit de la Dumnezeu, apoi de la părinți și ca zestre genetică și ca îngrijire și dragoste. Deci dacă am primit totul suntem datori cu totul. De aceea dăruirea, generozitatea trebuie să fie o caracteristică majoră,

permanentă în viața de zi cu zi a credinciosului; nu un act ocazional, ci o stare.

Iată de ce pericopa Sfintei Evanghelii de astăzi este atât de frumoasă și bogată, de semnificativă pentru viața noastră morală și spirituală mai ales acum la început de post, când Biserica ne pune înaintea imaginea izgonirii lui Adam din rai. Nu cumva și noi suntem într-un fel sau altul suferinzi de depărtarea de Dumnezeu? Dacă da, atunci pentru reapropiere avem trei lucruri puse la îndemână de textul evanghelic de astăzi: iertarea, postul, dărnicia, întărite, în practicarea lor de aceste calități majore menționate de Blaga, și anume, curăția inimii, dragostea și înțelepciunea, după cum citim: „Copilul râde: înțelepciunea și iubirea mea e jocul/ Tânărul cântă: jocul și înțelepciunea mea-i iubirea/ Bătrânul tace: iubirea și jocul meu e-nțelepciunea”.

MARCEL MIRON

Policandru viu

*Am agățat
de policandru cel mare
al catedralei albastre
sufletul meu
strugure cu boabe de foc
lumină conturilor sfinților
din frescele antice.*

*Roiuri de albine
împresoară
policandru cu stele dulci
de sub bolta Pantocratorului.*

*Am văzut oameni fericiți
ieșind din biserică aceea
ca albinele pe urdiniș.*

*Duceau spre case
bucăți de faguri
anafură aurie.*

*În urmă
frescele catedralei
ard a înviere.*

Pasărea Phoenix

*Pe malul mării -
doi tineri sărutându-se.*

*Nu știu nimic
despre Pasărea cu aripi de flăcări
cum își ascunde cenușa
după soare-n apus.*

*Valurile se joacă
de-a umbra cu cenușa lor
și-a soarelui
aproape de apus.
A mai rămas destulă din ei
sărutului,
dar și Păsării cu nume de zbor.*

*Valurile se joacă
de-a umbra cu cenușile lor
amintindu-și
de aripile de flăcări
pe care doar marea știa să le poarte,
și-acum îs ale lutului
și-ale Păsării
cu nume de sărut și de zbor.*

Te rog...

*Te rog, de-ntreruperi, mă scuză,
că timp irosești
pe cele două catete,
ipotenuză,
cum suma tâguind
și-o adună...*

*Nu e păcat de buzele noastre
pe-o asemenea noapte cu lună?*

Preludiu

*Cum să nu-ți fie ciudă?
Să fii lângă ea și-atât de aproape!
Doar o sfială
ar mai fi fost pân' la buze,
dar când din greșeală,
stângaci,
am atins-o de mână
m-am fâstâcit printre scuze,
întrebând-o din nou: Ce mai faci?*

*Se vedeau printre sălcii
sânii lunii pe ape...
Chiar dorul putea să se-audă.*

*Cum să nu-ți fie ciudă?
Să fii lângă ea, și-atât de aproape!*

O, dacă-aș fi poet

*O, dacă-aș fi poet
aș căuta cu stihul meșterit în fir
să-ți spun
că buzele tale-s ispitei
ca pâlpâirea spaimei din rubin,
dar tu ai râde,
sălbaticul meu trandafir,
așa cum știi, cu fiecare spin
s-aprinzi
ecoul sprinten de vioară:
„Mai lasă-mă cu poeziile în pace,
că fumul lor doar rotocolul urcă;
buzele noastre
prin vorbe mari se-ncurcă.
Nu ai văzut aseară,
fără de ele ce bine se descurcă?”*

Mandat poștal creștin
Formular obișnuit

Destinatar

Dumnezeu

Localitatea

Împărăția cerurilor

Text:

*Trimit această sumă de bani
un colet cu haine
o cană cu apă
un pahar cu vin.*

*La voi se păstrează bine
nu aveți inflație
nu sunt hoși
nimic nu se pierde
ci totul se câștigă.*

Aici

la ultima călătorie

se interzice orice bagaj

și controlul vameșilor este total.

Expeditor

Nu știe stânga

ce face dreapta

Oficiul poștal

Biserica

Semnalmente personale ale expeditorului

Pământ

cenușă

oase goale.

Parola

Hristos a înviat!

Fenomenul Ștefan / Savatie Baștovoi

Descoperirea identității

Personalitatea cea mai insolită a generației '90 din Basarabia este Ștefan Baștovoi (n. 4 august 1976, Chișinău)², călugărit în 1999 sub numele Savatie. Deși, chiar după propria-i mărturie, n-a avut niciodată vreo afinitate cu postmodernismul, nici cu cinismul pornografic de tip Alexandru Vakulovski, pe care-l transpune în personaj sub numele Sașa, pionierul ateist din romanul *Iepurii nu mor* (2002, nu lipsit de inflexiuni autobiografice), Ștefan Baștovoi a fost asimilat rapid celui de al doilea val postmodernist, de după optzeciștii propriu-ziși, succesul său public fiind datorat, în bună măsură, acestui context istoric. Nimeni altul decât șeful de generație Mircea Cărtărescu³ l-a așezat într-o ierarhie măgulitoare, al doilea după Marius Ianuș, al treilea fiind considerat Mihail Vakulovski, și abia după ei urmând ceilalți, optzeciștii de drept, de la Emilian Galaicu-Păun, Vasile Gârneț și până la Dumitru Crudu⁴. De fapt, nici Marius Ianuș, nici Ștefan Baștovoi n-aveau nici o afinitate cu postmoderniștii raționaliști aței, majoritari în spațiul modei, de care cei doi se distanțau prin *fracturism*, alături de Dumitru Crudu. E drept, dintre postmoderniști s-au desprins din diverse rațiuni, inclusiv creștin-ortodoxe, poeți ca Adrian Alui Gheorghe, Liviu Ioan Stoiciu, Nichita Danilov, Ion Tudor Iovian, Ion Beldeanu, Teo Chiriac ș.a. Fenomenul arată limpede istovirea și decesul postmodernismului. Ștefan Baștovoi mărturisește cu limpezime: „Eu niciodată nu m-am considerat un postmodernist, nici mai târziu, când știam deja mai multe despre postmodernism și când postmodernismul devenise la

² Volume publicate: *Elefantul promis*, Chișinău, 1996, *Cartea războiului*, postfață de Doru Branea, Timișoara, 1997, *Peștele pescar*, 1998, *Casa timpului*, 1999, *Idol sau icoană*, 2000, *Între Freud și Hristos*, 2001, *Ortodoxia pentru postmoderniști*, Timișoara, București, trei ediții, 2001-2010, *Două conferințe – Despre curaj și libertate în ortodoxie și alte întrebări fără rânduială*, București, 2002, *Iepurii nu mor: pentru copiii sovietici care au crescut mari*, postfață de Alexandru Mușina, Brașov, Iași, două ediții, 2002, 2007, *În căutarea aproapelui pierdut*, Timișoara, 2002, *O pogorâre la iad*, 2002, *Dragostea care ne smintește*, 2003, *A iubi înseamnă a ierta*, trei ediții, București, 2006-2010, *Nebunul*, 2006, *Pentru cine bat clopotele la Tanacu*, 2007, *Când pietrele vorbesc. Biserica față în față cu propria imagine*, 2008, *Audiență la un demon mut*, 2009, *Singuri în fața libertății*, 2009, *Diavolul este politic corect*, 2010, *Pietrele vorbesc: mic tratat despre predică*, 2010, *Cronici incomode*, 2011, *Fuga spre câmpul cu ciori: amintiri dintr-o copilărie ateistă*, 2012

³ Mircea Cărtărescu, *Postmodernismul românesc*, București, Editura Humanitas, 1999.

⁴ Vezi Ștefan Baștovoi, *Ortodoxia pentru postmoderniști*, ediția a treia, București, Editura Cathisma, 2010, dialogul cu Dumitru Crudu (2001), p. 183.

modă la noi”⁵. Principala cauză a fost incompatibilitatea ontologică dintre creștinism și postmodernism, apropierea făcută de Mircea Cărtărescu și de congeneri între opera lui și modă fiind posibile numai la nivel stilistic, în sensul că oricoveanul a scris „în toate felurile și genurile”, cum zice el însuși. Dar ceea ce l-a îndepărtat și mai mult de optzeciști și de postmoderniști, în genere, a fost lipsa lor de talent, înlocuit cu artificiiile textualiste. Între străini, singurul în care descoperă talent este J.D. Salinger, „care nu înțeleg de ce este considerat postmodernist”. Exact din aceleași pricini pentru care a fost considerat și el postmodernist! Fenomenul asimilării forțate la postmodernism a fost semnalat și de mine, în cazul lui Milan Kundera⁶.

Obsesia reducăției disperate a modernității la postmodernism este încă atât de înrădăcinată, încât până și unii teologi care vor să fie la modă, așa cum îi identifica Părintele George Remete⁷, subsumează creștinismul filosofiei postmoderne a ceea ce s-a numit *gândire slabă* (Gianni Vattimo). Un exemplu, în acest sens, este cartea lui Nicolae Turcan, *Postmodernism și teologie apofatică. O apologie în fața gândirii slabe* (Florești, Cluj, Editura Limes, 2014). Dimpotrivă, postmoderniștii atacă Biserica Ortodoxă acuzând-o că nu aderă la *gândirea slabă*, confundând ortodoxia cu fundamentalismul religios, cu lipsa de deschidere către modernitate și schimbare. Întrebat de Claudiu Târziu cum putem contrazice asemenea acuzații, părintele Savatie le dă dreptate acuzatorilor, văzând însă în aceasta o supremă laudă: „– Au dreptate. Biserica Ortodoxă este principala piedică în calea progresului oamenilor spre pierderea minții”⁸. Răspunsul părintelui Savatie este exemplar pentru *logica* izvorâtă din dogma Sfintei Treimi. În vreme ce gândirea slabă ocolește adevărul cu multă eleganță, gândirea treimică stă față către față cu Adevărul, cu Hristos. Gândirea dogmatică stă deasupra despicării intelectului în *gândire tare* și *gândire slabă*. Una e „tolerantă”, cealaltă – tiranică, monovalentă.

Dar din altă direcție trebuie abordat ceea ce am numit *fenomenul* Ștefan Baștovoi. Comparativ cu personalitatea lui Ion Druță, spre exemplu, el este un caz special de *conștiință sfâșiată*, specifică omului basarabean, în sensul studiat în cartea mea mai veche *Basarabia sau drama sfâșierii*. Balanța existențială între Rusia și România a evoluat invers decât în cazul horodișteanului, născut în mediul României Mari, pentru ca dimensiunea slavă, afină cu ceea ce s-a numit *moldovenism*, să se cimenteze în anii sovietici postbelici. Așa se explică de ce, pe fondul ortodoxismului pravoslavnic, Ion Druță a preferat să locuiască la Moscova, Chișinăul fiind

⁵ *Ibidem*, p. 181.

⁶ Cf., *De ce Kundera nu e postmodernist*, în Theodor Codreanu, *Transmodernismul*, Iași, Editura Junimea, 2005, pp. 266-285.

⁷ George Remete, *Leacuri contra evlaviei*, București, Editura Paideia, 2018.

⁸ Ștefan Baștovoi, *op. cit.*, p. 276.

doar vizitat din când în când, mai ales pe la aniversări soldate cu distincții și premii, spre profunda nemulțumire a multor scriitori basarabeni. L-a „ajutat”, în acest sens, și o anume ascendență ucraineană, prezentă și în structura genetică a lui Ștefan Baștovoi, ascendență care a prevalat, prin contactul cu mediul teologic kievean (absolvent al Academiei Teologice din Kiev), opțiunea lui de monah fiind pentru o mănăstire din Transnistria, Noul Neamț, din satul Chițcani (între Tiraspol și Tighina), sub oblăduirea Patriarhiei Moscovei, recte a Mitropoliei Moldovei. Drama sfășierii, la Ion Druță, este trăită puternic de un personaj din *Clopotnița*, îngrijitorul școlii, care ziua era silit să bată scânduri pe fațada clopotniței, pentru ca noaptea să le dea jos. Cu alte cuvinte, prin limbă și fond existențial, în scriitorul Ion Druță răzbate românitatea arheică, iar prin opțiune ideologică și religioasă să triumfe dimensiunea adstratică – moldovenismul slav, ostil României Mari.

Din cu totul altă structură existențială a venit tânărul Ștefan Baștovoi, crescut și educat sub spectrul modelator al lui Lenin, de care este înrăurit ca pionier, cu porniri ateiste moștenite de la tată, pentru ca, de la 12 ani să-și descopere adevărata lui identitate, cea românească, în contextul renașterii naționale din Basarabia. Atunci s-a întors cu fața către visul României Mari. Așa începe aventura contactului cu Țara, ca elev la Liceul de Artă „Octav Băncilă” din Iași (1991-1995), apoi student la Facultatea de Filosofie de la Universitatea de Vest din Timișoara, pe care o abandonează în favoarea monahismului. Experiența românească îl lecuiește însă de patriotism. Liceul ieșean a fost o catastrofă, cu corigențe aproape la toate materiile, cu amenințări de exmatriculare din partea profesorilor incapabili să-i descopere geniul. Ba, la propunerea unuia dintre ei, este internat la Socola. Se întâmpla asta la vârsta de 18 ani. În spitalul de psihiatrie scrie primul său ciclu de poeme care va intra în volumul de debut, *Elefantul promis* (1996). Trăia în acei ani sub influența incandescentă a doctrinei supraomului lui Nietzsche, în vecinătatea a ceea ce Marius Ianuș și Dumitru Crudu vor numi *fracturism*. Se găsea în faza nietzscheană a morții lui Dumnezeu, dar din cu totul alte pricini decât postmoderniștii ateï. De la tatăl său, Valentin Baștovoi, profesor de ateism marxist-leninist, află indignat și suferind că nu există Dumnezeu. Revolta lui se dezlănțuie împotriva *inexistenței* lui Dumnezeu. Raționalismul ateu aduce, în postmodernism, confortul liniștii și divertismentului, a atitudinii ludice și ironice a omului lecuit de creștinism. Dar pe Ștefan Baștovoi tocmai lipsa, refuzul de a fi al lui Dumnezeu îl scandalizează. Se răzbună scriindu-i numele cu minusculă, un *dumnezeu* al său, imagine a poetului banal, *fără nici un Dumnezeu*. Ceea ce-i refuzaseră profesorii recuperează cei de la Cenaclul Junimea din Iași, mai ales Mirel Cană, care recunoaște în el un mare poet, un geniu înnoitor de limbaj poetic. Visase să ajungă un mare pictor, dar pictura costa și atunci a înlocuit-o cu simpla foaie albă pe care se putea scrie gratis. Altfel spus, a înlocuit pictura cu literatura, iar,

finalmente, literatura cu întâlnirea cu Iisus Hristos: după o încă jumătate de viață petrecută în România, dezamăgit de mediocritatea românilor, naționalismul i s-a răcit. Recunoaște că n-a ajuns nici pictor, „nici bun român, am ajuns călugăr”⁹. Dar, mai întâi, poet. Sebastian Drăgulescu surprinde destul de fidel această maturizare literară a lui Ștefan Baștovoi: „Cum s-a observat, *Cartea războiului* (1997), se constituie într-o etapă superioară a lirismului lui B(aștovoi), vizibilă în construcția unitară a discursului, fiecare piesă funcționând într-o mereu reînnoită energie a furiei împotriva a tot ce reprezintă materialitatea lumii, împotriva memoriei biografice sedimentate în obsesii și fantasme legate de zămislire, maternitate, mizerie a trupului, neputință. Imaginea cea mai grăitoare este cea a nămolului roșu din inimă, semn al putreziciunii intime” substituibilă motorului vieții. Acest război simbolic pregătește adevărata înnoire a poeticului care, firește, va fi redescoperirea lirismului de idei, retorica rațională a viziunii, o reinventare a vechii poezii religioase, toate acestea alcătuind specificul poemelor incluse în următoarea carte, *Casa timpului* (1999)”¹⁰. Ca de obicei, critica adaugă banale influențe: Nietzsche, Baudelaire, Tudor Arghezi, Lucian Blaga, George Orwell, Nichita Stănescu. Dar fleacurile acestea culturale nu-l mai interesează pe Savatie Baștovoi, lepădându-se de literatură și scriind împotriva ei pagini dintre cele mai dure.

Despărțirea de Eminescu

Într-un fel, Ștefan Baștovoi evoluează invers decât Aura Christi, care și ea și-a schimbat numele, în sens creștin, stabilindu-se însă definitiv în Țară, descoperitorul vocației sale literare fiind Nicolae Breban. Dar în pofida tuturor ostilităților întâlnite printre românii dâmbovițeni, nu s-a lepădat de geniul național, depășind „complexul sfâșierii” tipic basarabenilor. Ea nu găsește în ortodoxie motiv de anulare a *sentimentului românesc al ființei* (Constantin Noica), cum se-ntâmplă cu părintele Savatie, care consideră că Hristos ar fi eliminat definitiv sentimentul apartenenței la o anume națiune, în numele frățietății universale întru iubirea hristică. Savatie Baștovoi, pe această cale, se „vindecă” și el de orice „complex al sfâșierii”, rămânând, în același timp, printre toți creștinii ortodocși pe care-i tratează cu aceeași iubire, indiferent de etnie. Și totuși este o „erezie” să consideri că iubirea întru Hristos anulează diferențele dintre națiuni și că un creștin ar trebui să le ignore la modul absolut. Să ne

⁹ *Ibidem*, p. 181.

¹⁰ Sebastian Drăgulescu, articol în *Dicționarul general al literaturii române*, A/B, ediția a doua, revizuită și adăugită, București, Editura Muzeului Literaturii Române, 2016, pp. 647-648.

amintim că la pogorârea Duhului Sfânt, Mângâietorul trimis în Duminica Cincizecimii, s-a făcut ca *limbi de foc*, recunoscând egalitatea într-o iubire a tuturor neamurilor, spirit care n-a funcționat, canonic vorbind, în raporturile dintre ortodoxia pravoslavnică și cea românească, cu atât mai mult când a fost vorba de românii basarabeni. Prigonirea creștinilor români ortodocși în Basarabia, răpită samavolnic de către țarul Alexandru I la 1812, a fost de o cruzime imperială strigătoare la cer, împotriva canonului Bisericii Ortodoxe rezultat din Duminica Rusaliilor. La 1878, asta reproșa Eminescu invadatorului pravoslavnic, care, înstăpânit în Basarabia, a reușit să scoată până și limba română din biserici, „deși pravoslavia ar trebui să știe că un asemenea lucru e cu desăvârșire anticanonic și necreștinesc”, scria poetul în *Timpul* (4 august 1878)¹¹. Eminescu adâncește teologic fapta reprobatoare a Rusiei în Basarabia: „Și această respectare a limbii naționale în biserică e nu numai permisă, ci este de-a dreptul un postulat al Noului Testament. Națiunile cari nu-l respectă ar trebui să șteargă din calendarul lor sărbătoarea *Coborârii Sf. Duh* asupra apostolilor, care în frumoasa concepție a Noului Testament pluti în *limbi de foc* asupra lor, arătând că în multe limbi vorbește *spiritul sfânt* al îngăduirii creștinești și al iubirii aproapelui. E cunoscut că după *Coborâre* apostolii au știut toate limbile pământului. Pomenim în treacăt că noi românii în special am fost în toți timpii un model de toleranță religioasă: episcopiile atârănătoare de scaunul papal, al Siretului (mai târziu al Bacăului) și al Milcovului, petrecerea fără supărare a armenilor și evreilor în țările noastre, libertatea de cult, garantată acestora prin anume hrisov de către Ștefan cel Mare, dese raporturi ale episcopilor catolici despre desăvârșita toleranță și respectul dovedit pentru cultul apusean de către popor, boieri și Domn (la sărbători mari Vodă și boierii luau parte la serviciul divin din bisericile catolice), toate acestea dovedesc că – cel puțin în această privință – n-am făcut niciodată ceea ce dorim să nu ni se facă nouă. E dar sigur că, în urma izolării noastre între elementele străine, acela din ele ne va părea mai preferabil și stâlp mai bun de razim pentru zile grele care respectează individualitatea noastră, altfel îndestul de inofensivă și tolerantă”¹². E ciudat cum părintele Savatie ignoră lecția teologică de înaltă gândire creștin ortodoxă a lui Eminescu, reproșându-i, incredibil, că ortodoxia strămoșească i-a fost total străină! Oare nu cumva tocmai din pricina vechilor excrescențe ale ateismului sovietic pioneresc?

Savatie Baștovoi ne asigură că nu, eschivă parată cu teoria că romantismul la care a aderat Eminescu a fost, prin excelență, necreștin, ba chiar anticreștin, deși nu propriu-zis ateu. Tot e un progres, de vreme ce un formator de opinie precum Cristian Tudor Popescu îl cataloghează pe

¹¹ M. Eminescu, *Opere*, X, *Publicistică. 1 noiembrie 1877 – 15 februarie 1880*. „*Timpul*”, Editura Academiei, București, 1989, p. 89.

¹² *Ibidem*.

Eminescu de-a dreptul ateu! O adevărată risipă de argumente, majoritatea luate din opera poetului, face Savatie Baştovoi spre a ne convinge cât de departe a fost romantismul de creştinism, principalele păcate fiind *patologicul* şi *demoniacul*¹³. Scriitorul teolog nu ţine seamă de două lucruri: pe de o parte, de complexitatea conceptului de romantism, iar pe de alta, de gândirea şi mai complexă a geniului eminescian. În eseul amintit, Savatie Baştovoi reduce romantismul la clişeele istoriei literare româneşti mimate după cele europene. Dar primul exeget profund al poetului nostru, Titu Maiorescu, a intuit riscul căderii în „complexele de cultură” ale vremii, încât nici nu i-a dat prin minte să-l subordoneze pe poet romantismului european, deja defunct în vremea lui Eminescu: „Eminescu este un om al timpului modern, cultura lui individuală stă la nivelul culturai europene de astăzi”¹⁴. Savatie Baştovoi, de asemenea, simte cât de derutantă este declaraţia lui Eminescu de la 1876: „Eu rămân ce-am fost: romantic”. Coroborând constatarea lui Maiorescu cu profesiunea de credinţă a poetului, părintele Savatie ar fi trebuit să înţeleagă noutatea izbitoare a ceea ce înţelegea Eminescu prin romantism, fapt descălcit, pentru întâia oară, abia de A.C. Cuza, într-o carte monumentală, scrisă între 1914-1919, rămasă, din păcate, în manuscris până în 2010, când a fost publicată de Ionel Oprişan¹⁵. A.C. Cuza, unul dintre cei mai buni cunoscători ai operei şi vieţii lui Eminescu, redimensiona, prin personalitatea poetului nostru, însuşi conceptul de romantism, descifrând în istoria culturii europene două arhetipuri fundamentale: unul dominat de clasicismul antichităţii greceşti, stând sub semnul *raţionalismului* direcţionat de logica aristotelică, celălalt, stând sub semnul afectivităţii/sentimentului, consacrat de marea cotitură în istoria umanităţii, creştinismul, oglindă a „logicii” profunde a Sfintei Treimi. Cele două curente culturale majore europene, clasicismul şi romantismul, se fundează pe *raţionalism* şi pe *afectivitate/iubire*. Raţionalismul clasic, dominant prin romano-catolicism şi protestantism, a culminat în teologia scolastică, instituţionalizându-se în Inchiziţie, care a evoluat/involuat în *iluminismul* secolului al XVIII-lea, creator al Revoluţiei Franceze şi al marilor utopii scientiste din secolele al XIX-lea şi al XX-lea, comunismul şi nazismul, ambele stând sub semnul ateismului şi al ocultismului. Afectivitatea Treimică, cu logicele ei plurivalente, s-a întrupat cel mai adânc în Biserica Ortodoxă a Răsăritului. În Apus, afectivitatea nu a lipsit, dar a îmbrăcat, cel

¹³ Vezi eseul *Patologicul şi demoniacul la romantici*, în *Ortodoxia pentru postmodernişti*, pp. 94-133.

¹⁴ Titu Maiorescu, *Opere*, 2, ediţie, note, comentarii, variante, indice de Georgeta Rădulescu-Dulgheru şi Domnica Filimon, note şi comentarii de Alexandru George şi Al. Săndulescu, Editura Minerva, Bucureşti, 1984, p. 97.

¹⁵ A.C. Cuza, *Mihail Eminescu ca reprezentant al romantismului*, vol. I, II, în colecţie, vol. 23, 24, Editura SAECULUM I.O., Bucureşti, 2010.

mai adesea, formele sentimentalismului romantic, prefigurat raționalist, în absolutismul *cataric*, pe când iubirea creștină a biruit ca *agapè*¹⁶. Iubirea-pasiune, de mare răsunet în Occident, s-a dovedit a fi o *dorință conform altuia*, livrescă, transformată într-o adevărată maladie culturală, după arguția lui René Girard¹⁷.

Ceea ce m-a surprins în escul părintelui Baștovoi a fost zăbava spre aspectele superficiale, de suprafață, sursiere din motivele romantice ale liricii eminesciene, ignorând stratul creștin-ortodox al viziunii sale. G.K. Chesterton sublinia, privitor la ortodoxie: „Creștinismul este singurul cadru care a păstrat plăcerea păgânismului”, „singurul cadru pentru libertatea păgână”¹⁸, pentru „virginitate”, pentru puritatea femeii etc., toate încorporate literar, la vremea lui, de Shakespeare, în care Harold Bloom¹⁹ recunoștea centrul iradiant al canonului literar european. Nu întâmplător romanticii l-au redescoperit și cinstit pe Shakespeare, supranumit de Eminescu „divinul brit” și „geniala acvilă a nordului”.

A.C. Cuza argumenta că romantismul ca dominantă creștină, s-a împlinit nu în sentimentalitatea pasională și livrescă a curentului romantic european, ci în Evul Mediu. Când Eminescu transpune iubirea în secolul lui Alexandru cel Bun, el nu este victimă a *paseismului*, cum s-a vehiculat atâta vreme, ci merge în adâncuri, până la straturile de „păgânătate” ale iubirii, acoperite de ceea ce teologia ortodoxă numește *paternitate* și *suferință* a iubirii: „Căci te iubeam cu ochi păgâni / Și plini de suferinți, / Ce mi-i lăsară din bătrâni / Părinții din părinți”. Firește, putem citi *Pe lângă plopii fără soț...* ca pe o romanță, înduioșată de nostalgia reamintirii. În realitate, iubirea adevărată nu se stinge niciodată (o postulează și părintele Savatie). Dacă nu ar fi așa, poetul nu i-ar împărtăși-o iubitei după atâția ani. „Stinsul” amor din *La steaua* nu se stinge niciodată. Această „logică” a inimii, atât de limpede și de „obscură”, în același timp, a înțeles-o, ca nimeni altul, la Eminescu, Emil Cioran, referindu-se la *Rugăciunea unui Dac* (Paris, 3 aprilie 1989): „În accesele de deznădejde, singurul recurs salvator este apelul la o deznădejde și mai mare. Nici o alinare rezonabilă nefiind eficace, rămâne să te agăți de o rătăcire care să rivalizeze cu a ta, ba chiar s-o depășească. Superioritatea pe care o are negația asupra oricărei forme de credință izbucnește în momentele în care pofta de a scăpa de ea

¹⁶ Cf. Denis de Rougemont, *Iubirea și Occidentul*, Editura Univers, București, 1987.

¹⁷ René Girard, *Minciună romantică și adevăr romanesc*, București, Editura Univers, 1972.

¹⁸ G.K. Chesterton, *Ortodoxia. O filozofie personală*, trad. din engleză, note, de Mirela Adăscăliței, Editura Humanitas, București, 2008, pp. 188, 205.

¹⁹ Cf. Harold Bloom, *The Western Canon: The Books and School of the Ages*, New York, Harcourt Brace, 1994, v. trad. din engleză a Deliei Ungureanu, *Canonul occidental – Cărțile și școala Epocilor*, Grupul Editorial Art, București, ediția a II-a, 2007.

este foarte puternică. Toată viața mea, în tinerețea mea mai ales, *Rugăciunea unui Dac* m-a ajutat să rezist ispitei de a renunța la tot. Poate că nu este inutil să semnalez aici că ultima pagină din *Manualul de descompunere*, prima mea carte scrisă în franceză, este, prin ton și violență, foarte aproape de excesele Dacului. Nu doar un occidental a descoperit în literatura română o notă sumbră, ciudată la un popor cu reputație de frivol. Această notă există indiscutabil și este atribuită, în lipsa unei motivații precise, condițiilor istorice, încercărilor neîntrerupte ale unei țări la chereul cutărui sau cutărui imperiu. Fapt este că în pagina în chestiune totul se termină rău, totul avortează, și că eșecurile sunt puse pe seama destinului, instanță supremă a celor învinși. Ce popor! Cel mai pasiv, cel mai puțin revoluționar care se poate imagina, cel mai *înțelept*, în același timp în sensul bun și în sensul rău al cuvântului, și care dă impresia că, înțelegând totul, nu poate nici să se ridice și nici să se coboare la o iluzie. Cu cât trăim mai mult, cu atât ne spunem, chiar trăind ani și ani departe de el, că nu vom scăpa niciodată de un nenoroc originar, de un legat funest care distruge orice veleitate de speranță. *Rugăciunea unui Dac* este expresia exasperată, extremă, a neantului valah, a unui blestem fără precedent, lovind un colț de lume sabotat de zei. Acest Dac, evident, vorbește în numele său, dar deznădejdea sa are rădăcini prea profunde pentru a putea fi redusă la o fatalitate individuală. Ce-i drept, noi ne tragem cu toții din El, noi perpetuăm amărăciunea și mânia sa, înconjurați pentru totdeauna de nimbul înfrângerilor noastre. Să nu uităm că poetul era tânăr când a scris această extraordinară și înflăcărată problematizare a existenței. O asemenea apoteoză negativă nu putea avea un sens decât dacă ea degaja o vitalitate intactă, o plenitudine care se întoarce asupra ei înseși. Un bătrân dezamăgit nu intrigă pe nimeni. Dar a fi blazat încă de la primele uimiri constituie o trecere bruscă la înțelepciunea care te marchează pentru totdeauna. Că Eminescu ar fi înțeles totul încă de la început ne-o dovedește această rugăciune a sa, cea mai clarvăzătoare, cea mai necruțătoare care a fost scrisă vreodată.”²⁰

Nu recunoaștem oare aici întreg tăvălugul diavolesc care-l bântuie pe mult credinciosul Iov? Părintele Savatie, în ciuda profunde prețuiri pentru geniul eminescian, vede în romantismul său patologicul, demoniacul, nebunia, paseistul fără viitor, fuga de luciditate, moartea ca eliberare, un budist/hinduist care „nu acceptă creația din nimic” (cum nu, când lumea se naște dintr-un punct obscur, fără dimensiuni materiale?, *Scrisoarea I*). Punctul acela *mult mai slab ca boaba spumii* nu trebuie confundat cu haosul la care face trimitere și Eminescu în alte contexte. Aici, părintele Savatie are dreptate: „Deci noi vom refuza ideea de haos primordial ca loc al neființei, socotind-o o afirmație absurdă. Și vom plasa ființa în nimic. Plasând ființa în nimic, rămânem neputincioși. (...) A plasa

²⁰ Emil Cioran, *Caiete*, Paris, 3 aprilie 1989.

începutul și sfârșitul în haos, așa cum fac filosofii orientale și romanticii, este absurd”²¹. Numai că haosul eminescian este totuna cu repaosul, or, haosul este opusul repaosului divin.

Pe de altă parte, Eminescu *lipsit de luciditate*, ratând Adevărul, când lucrurile stau exact invers? Cel care a înțeles cu asupra de măsură că *nu noi suntem stăpânii adevărului, ci Adevărul este stăpânul nostru*, să fie asimilat cu falșii romantici? Părintele Savatie crede că romanticii n-au cunoscut adevărul, *i-au dat târcoale* „ca gâzele de noapte ce se învârt la lumina felinarului”²². Dacă este așa, atunci romantismul eminescian este din alt aluat spiritual. Mântuitorul a fost răstignit din cauza Adevărului. Lumea s-a „aprins” împotriva Lui din cauza Adevărului care era. Dar ce spune Eminescu? Iată două enunțuri fundamentale: „Ș-așa-s de mulți/ Ce mint cu gândul, vorba, fapta, ba / Se mint pe sine însuși chiar, încât / În mine s-a stârnit mândria cruntă / De-a spune adevărul – dacă chiar / Prin el lumea s-aprinde”²³. Și: „Cel mai mare păcat al oamenilor e frica, spaima de-a privi în față, ș-a recunoaște adevărul. El e crud acest adevăr – dar numai el folosește”²⁴. Iar crezul estetic eminescian este al adevărului (*Criticilor mei*):

Ah! atuncea ți se pare
Că pe cap îți cade cerul:
Unde vei găsi cuvântul
Ce exprimă adevărul?

Pe bună dreptate, întrebat de Savatie Baștovoi ce crede despre relația dintre adevăr și scriitorii postmoderni, părintele Andrei Kuraev a răspuns ca Eminescu: „am impresia că postmoderniștii nu au ce spune oamenilor. Ei pot doar să șocheze și să distrugă”²⁵. *E ușor a scrie versuri / Când nimic nu ai a spune*. De aceea, concluzia părintelui Savatie este cu totul surprinzătoare: „Cert e că Eminescu n-a avut niciodată nici cea mai mică înțelegere pentru creștinism și idealurile creștine”²⁶. Pentru a ne dovedi, între altele, invocă atitudinea poetului în fața morții. Pornește de la celebrul vers din *Odă (în metru antic)*: „Nu credeam să-nvăț a muri vreodată”. Pentru scriitori și teologi creștini ca patriarhul Miron Cristea, Gala Galaction, Antonie Plămădeală, părintele Constantin Galeriu, Theodor Damian, versul trimite chiar la esența trăirii creștine: *a învăța să mori liniștit spre a putea învia*. În răspăr, consideră părintele Savatie, versurile ultime ar fi trebui să sune astfel: „Ca să pot muri liniștit, pe mine / Ție redă-

²¹ Savatie Baștovoi, *op. cit.*, pp. 111, 112.

²² *Ibidem*, p. 129.

²³ Versuri fragmentare din mss. 2259.

²⁴ M. Eminescu, *Fragmentarium*, ediție de Magdalena D. Vatamaniuc, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1981, p. 126.

²⁵ Savatie Baștovoi, *op. cit.*, p. 223.

²⁶ *Ibidem*, pp. 126-127.

mă”. De ce să fie neapărat așa, când propriul poem fulgurant al începuturilor suna astfel: *Ca un strigăt de pasăre voi fugi către mine*. Oare uriașa suferință prin care a trecut Eminescu nu duce tot acolo? Când poetul afirmă, în ultimul emistih din *Melancolie*, „Parc-am murit de mult”, el știe că abia acum este cu adevărat viu, ca *arheu*. În 1914, părintele Pavel Florenski mărturisea tânărului său discipol, în *Scrisoarea a IV-a*, inclusă în *Stâlpul și temelie adevărului*, dând impresia stranie că-l „plagiază” pe Eminescu: „...mi se pare că am murit de mult”²⁷.

N-a avut Eminescu *nici cea mai mică înțelegere pentru creștinism*? Ar fi adevărat dacă poetul nu s-ar fi întâlnit niciodată cu Iisus Hristos. Numai că Eminescu tocmai cu Hristos se întâlnește, cu adevărul și cu iubirea, făcând netă distincție între filosofii și religiile orientale și creștinismul Evangheliei: „Învățăturile lui Buddha, viața lui Socrate și principiile stoicilor, cărarea spre virtute a chinezului Lao-tse, deși asemănătoare cu învățămintele creștinismului, n-au avut atâta influență, n-au ridicat atâta pe om ca Evanghelia, această simplă și populară biografie a blândului nazarinean a cărui inimă a fost străpunsă de cele mai mari dureri morale și fizice, și nu pentru el, pentru binele și mântuirea altuia. Și un stoic ar fi suferit chinurile lui Hristos, dar le-ar fi suferit cu mândrie și dispreț de semenii lui; și Socrate a băut paharul cu venin, dar l-a băut cu nepăsarea caracteristică virtuții civice a antichității. Nu nepăsare, nu dispreț: suferința și amărăciunea întreagă a morții au pătruns inima mielului simțitor și, în momentele supreme, au încolțit iubirea în inima lui și și-au încheiat viața pământească cerând de la tată-său din ceruri iertarea prigonitorilor. Astfel a se sacrifica pe sine pentru semenii săi, nu din mândrie, nu din sentiment de datorie civică, ci din iubire, a rămas de atunci cea mai înaltă formă a existenței umane, acest sâmbure de adevăr care dizolvă adâncă dizarmonie și asprimea luptei pentru existență ce bântuie natura întreagă”²⁸.

Și când te gândești că părintele Savatie nu-i recunoaște lui Eminescu decât înălțarea până la natura din folclorul românesc! Și asta strict ca evadare romantică în natură, găsindu-și liniștea doar în *Somnoroase păsările*! Numai că poetul pune în mijlocul universului crucea bizantină, dedicându-i cel mai concis și mai frumos poem: „Crucea bizantină e ca un fulg de zăpadă, mic reprezentant al universului”. (Mss. 2263). Ceea ce îmi amintește de studiul teologic al lui Vintilă Horia, intitulat chiar *Crucea*: „Dacă Hristos se află în centrul crucii, aceasta se află în centrul lumii, care nu este un centru geografic, întemeiat la rândul său pe un simbolism geometric care funcționează în arhitectura sacră a templului

²⁷ Pavel Florenski, *Dogmatică și dogmatism*, București, Editura Anastasia, 1998, p. 171.

²⁸ *Timpul*, VI, nr. 81, 12 aprilie 1881, p. 1.

creștin”²⁹. Și ca dovadă că nebunia lui Eminescu nu s-a produs din cauza budismului, cum afirmă părintele Savatie, și nici din cauza lui Schopenhauer, cum se iluziona Alexandru Grama, în 1892, nici a sărăciei, după criticii sociologizanți, poetul a primit cei șase ani de crucificare ca pe ultima binecuvântare a Creatorului, așa cum spun ultimele lui versuri, salvate de Alexandru Vlahuță:

Atâta foc, atâta cer,
Atâtea lucruri sfinte
Peste’ntunericul vieții
Ai revărsat, părinte!

Despărțirea de literatură

Drumul de la revolta adolescentului ateu în fața inexistenței lui Dumnezeu până la întâlnirea totală cu Hristos este parcurs în trei trepte: prima este chiar cea a revoltei „atei” când totuși găsește un suprem model: Lenin, regretând enorm că nu se poate întâlni cu el; a doua, salvarea prin pictură, la Călărași și la Liceul de Arte, soldat cu o mare dezamăgire, culminând cu internarea la Spitalul de Psihiatrie de la Socola, când înlocuiește pictura cu poezia, oferind dumnezeului său imaginar (variantă de *deus absconditus*) terapia cu diazepam (*Un diazepam pentru Dumnezeu*). „Internarea mea – va mărturisi – a fost una dintre porțile prin care Dumnezeu, în fiecare clipă, striga după mine”³⁰. Mă întreb dacă nu cumva internarea lui la Socola nu seamănă cu internarea lui Eminescu la sanatoriul doctorului Alexandru Șuțu, la 28 iunie 1883, moment când poetul părăsește literatura, recuzându-și propria carte atunci când o respinge din mâinile mentorului său Titu Maiorescu în prima zi a anului 1884, la Ober Döbling, iar, mai târziu, la Iași, alungând-o chiar și din vitrina unei librării. Pentru Ștefan Baștovoi, „nebunia”, așa cum au văzut-o cei „normali”, a fost principala poartă spre călugărire. Această poartă o descoperise și Eminescu, scandalizându-l pe Maiorescu, după cum reiese dintr-o notă din *Însemnări zilnice* (23 iunie 1883): „Foarte excitat, sentiment al personalității exagerat (să învețe acum albaneza!), vrea să se călugărească, dar să rămână în București”. Nu va fi fost socotită hotărârea tânărului Ștefan de a se călugări, de către unii apropiați, voitori de bine, că este una... nebunească? Eminescu a fost împiedicat să se călugărească, nemaiscăpând de atunci încolo de amenințarea cu internarea la casa de nebuni. Urmărind acest fir straniu, îndrituirea unui asemenea lanț „logic” este dată de *iertarea* finală a poetului adresată indirect apropiaților și direct lui Dumnezeu:

²⁹ Vintilă Horia, *Crucea*, trad. de Ileana Cantuniari, prefată de Radu Preda, ilustrații de Mihai Zidaru, Editura Vreamea, București, 2017, p. 32.

³⁰ Savatie Baștovoi, *op. cit.*, p. 179.

Atâta foc, atâta cer,
Atâtea lucruri sfinte
Peste'ntunericul vieții
Ai revărsat, părinte!

Întâlnirea cu Tatăl ceresc, în Treimea cea de o Ființă, a însemnat a treia treaptă existențială pentru părintele Savatie și, simultan, o *despărțire* de literatură, pe care el o motivează cu o logică treimică strălucită. A părăsit literatura și nu a părăsit-o, ca și Eminescu, în anii *întunericului vieții* peste care s-au așternut, ocrotitori, *focul* și *cerul*. Întrebat de Dumitru Crudu de ce a părăsit poezia, părintele Savatie răspunde eminescian că a părăsit doar acea poezie văzută de moderni și postmoderni ca *artă pentru artă*, ca „scop în sine”, el recuperând, transmodern, *grandoarea geniului creștin* al artei: „Am cunoscut stări despre care nu se pot scrie poezii”³¹. Atunci, nu poți spune decât ca Eminescu: „Ah! atuncea ți se pare / Că pe cap îți cade cerul: / Unde vei găsi cuvântul / Ce exprimă adevărul?” Nichita Stănescu, invocat, altminteri, de Savatie Baștovoi, a trăit aceleași îngrijorări în fața cuvântului poetic, ajungând la *necuvânt*, hotărând că poezia nu este artă a cuvântului, cum se crede, ci e *metalingvistică*. Părintele Savatie o califică drept *metapoezie*, deși termenul are și alt înțeles, familiar modernilor.

În orice caz, poezia părăsită este aceea ipostaziată de om ca eveniment al despărțirii de Dumnezeu, eveniment surprins, de astă dată, în chip genial de către Eminescu, consideră scriitorul, citând versul: „Nu credeam să-nvăț a muri vreodată”. Cu păcatul adamic începe arta, fuga de Dumnezeu, Adam putând să se ascundă „acum la umbra unui creion. Tradiția patristică ortodoxă vede în acest act al lui Adam, o înnebunire, înnebunire pe care acesta a transmis-o tuturor urmașilor săi, ca unora care am fost în Adam în momentul căderii sale. Arta este reacția lui Adam care se trezește după acest accident, accident care a fost nu doar al său, ci al întregului cosmos. Arta este un efort bolnăvicios al lui Adam de a și-L reaminti pe Dumnezeu, efortul de a-și aminti zilele fericirii sale. Această încercare va fi sortită eșecului până în ziua când Însuși Dumnezeu se va pogori în trupul bolnav al lui Adam și, îmbrăcând boala lui ca pe o haină, o va spăla în apele purificatoare ale morții jertfelnice, pentru a o întoarce iubitului Adam”³². De aceea, arta nu-i altceva decât spaima omului de a sta față față cu Dumnezeu, veșnica nebunie de a sta ascuns după o tufă, rușinat de propria goliciune. Părintele Savatie ar fi trebuit să-și aducă aminte că, înaintea lui, același lucru a spus despre poezie Eminescu („Voluptuos joc cu icoane și cu glasuri tremurate, / Strai de purpură și aur peste țărâna cea grea”), dar și despre filosofie și cultură, în genere: „*Oamenii* din toate cele fac icoană și simbol; / Numesc sânt, frumos și bine

³¹ *Ibidem*, p. 174.

³² *Ibid.*, pp. 82-83.

ce nimic nu însemnează, / Împărtesc a lor gândire pe sisteme numeroase / Și pun haine de imagini pe cadavrul trist și gol” (*Epigonii*). Măzgălelele de altădată ale epigonilor eminescieni, constată Savatie Baștovoi, au devenit postmoderniste: „Măzgălelele postmoderniste, care în urmă cu zece ani revoltau pe orice om normal, sunt astăzi pe toate copertele caietelor și manualelor școlare sau lipite ca abțibilduri pe frigidere”³³. Artă a ajuns nu numai să concureze religia, ci să se și transforme ea însăși în religie: „Da, omul a scăpat de sub «tirania religiei»! artă a învins, a triumfat asupra religiei! Numai că, la rândul ei, a devenit ea însăși religie, o religie vicleană și tiranică, o religie a distrugerii. Trăim într-o societate tiranizată de artă”³⁴.

Ciudat. Scriitorii, artiștii se plâng astăzi că artă este în cădere liberă, că lumea se deculturalizează, că avem din ce în ce mai mulți analfabeți funcționali. În plus, Savatie Baștovoi acuză artă de falsă luptă pentru libertate, cu atât mai mult cu cât este vizată religia: „De cine să ne eliberăm? De dogme? Dar de care din ele? De dogma că Dumnezeu este bun, că omul este nemuritor, că acest om, după chipul Creatorului său, are putere să creeze? Sau poate de dogma potrivit căreia omul este o ființă unică și liberă, a cărei libertate nu stă în firea lui Dumnezeu să o încalce? Libertatea cu care se revoltă cei mai mulți împotriva lui Dumnezeu este cea mai bună dovadă că dogmatica ortodoxă nu-și încalcă principiile. Dumnezeu este primul care respectă aceste dogme ale libertății. Atunci când ne eliberăm de dogme, de fapt, ne eliberăm de propria noastră libertate”³⁵.

Altfel spus, autorul nu respinge decât artă din care a fost izgonit Hristos, artă postmodernă care crede că *adevărul* nu mai este dimensiunea esențială a literaturii. În Dostoievski și Gogol se recunoaște, nu și în contemporanii postmoderni bolnavi de textualism care nu-i decât varianta actuală a ceea ce Maiorescu numea beție de cuvinte. În acest sens, vorbește de *sindromul Midas*. „Omul modern... tot ce atinge se prefăce în artă. Viața însăși a devenit o artă, o artă proastă”, încât a ajuns un blestem, oglindit și în faptul că fuga de dogmă „a progresat cu timpul în fuga de cunoaștere”³⁶. Savatie Baștovoi își asumă o literatură a cunoașterii, împotriva ermetismului, căci adevărata artă este „clară ca un diamant”³⁷. Nu prizează ermetismul de tip barbian, pe care-l confundă cu ermetismul filologic, în vreme ce Ion Barbu a creat un ermetism canonic, al dogmei (vezi *Oul dogmatic*), capodopera care este *Joc secund* având transparența diamantului, deși criticii o cufundă într-o obscuritate artificială, respinsă de poet. „Toată Evanghelia – spune simplu părintele Savatie – este o poveste

³³ *Ibid.*, p. 84.

³⁴ *Ibid.*, p. 85.

³⁵ *Ibid.*, p. 89.

³⁶ *Ibid.*, p. 91.

³⁷ *Ibid.*, p. 92.

de iubire”³⁸. O diamantină poveste de iubire creștin-ortodoxă, în esență, este și *Joc secund*. La vremea lui, Dante a vrut ca *Divina comedie* să fie Evanghelia preînnoită. În orice capodoperă literară se ascunde un „eretic”. Numai din acest punct de vedere putem vorbi, împreună cu părintele Savatie, de ereticii Eminescu, Tolstoi, Dostoievski, Ion Barbu, Lucian Blaga sau Tudor Arghezi.

Poate că și în Savatie Baștovoi, scriitorul, se ascunde un „eretic”.

Cu câțiva ani în urmă, când am încheiat una dintre cărțile despre Eminescu, am descoperit într-o librărie proza lui Savatie Baștovoi *Diavolul este politic corect*. E ceea ce m-a hotărât să-mi intitulez cartea *Eminescu „incorect politic”*. Judecata era simplă: *dacă diavolul este corect politic, Eminescu nu poate fi decât „incorect politic”*. Ca și părintele Savatie.

MARIANA PÂNDARU

Cântec V

*Prin ochiul meu de ziuă
trec iar istorii grele
înzăpezindu-mi umbra
între ele*

*Și nu se știe unde
vor năpusti cuvinte
să-ngreuneze aerul
fierbinte*

*Căci fără milă crește
cu trupul lui de var
un soare rătăcind
prin calendar.*

³⁸ Ieromonah Savatie Baștovoi, *A iubi înseamnă a ierta*, ediția a patra, București, Editura Cathisma, 2010, p. 13.

Cântece până la cer

Cântec I

*Mă rog la Bunul Dumnezeu
o floare să răsară
din trupul meu*

*Și să plutească
– umbră de jar
peste această nemărginită
lume de var*

*Și să presare
din loc în loc
dorul inimii mele
atinsă de foc.*

Cântec II

*Doamne al tuturor oamenilor
Iată, acum cuvântul mi-l rup
să-ți spun că singură
mi-am legat încă
o piatră de trup*

*Căci drumul meu
fără să știu
a fost ca un ceas
petrecut în pustiu.*

*din primăvară în primăvară
trăindu-mi viața
de umbră amară.*

Cântec III

*Din inima mea
crescuse în sus
un vis frumos
care apoi s-a dus*

*Din umărul meu
crescuse în jos
o gheară ce
mi-a răsucit
viața pe dos*

Așa am trecut

Cântec IV

*Traversasem caierul pădurii...
în urmă privind
măceșii sângerau
în zăpadă.
Și nu puteam înțelege
pajura, fantastica pajură
ce sta gata să cadă
pe inima mea*

*Venea din golul de aer
cu strigătul ei
mai mult vaier*

*Iar eu începusem să fug
cu pasul ușor
neștiind că mă duce
ca jertfă pe Muntele Dor.*

1. Chipul abisului

*Abis al clipei, văzul mi te-ascunde
Sub norii minții mele orbi de tine,
În gândul pietrei somnul nu pătrunde,
Sunt răul bun, am vini fără de vine
Și-ndur povara... Orele-secunde
Își mor pe dată răzvrătirea-n sine!
Adâncă-i viața, moartea – tot atâta,
Cum inima în piept e zăvorâta!*

8. Chipul alintului

*Alint al clipei, Pythia mă minte!
Degeaba ochii văd, eu jur pe viață:
Ursit rătăcitor printre cuvinte,
Dau samă vrierii, ca apoi, măreață,
Să-mi sară-n drum ninsoarea cea fierbinte,
Vicleană foc, gorgona mă răsfăță!
S-o cred aș vrea, dar inima îmi spune
Că totu-i fum și doar deșertăciune!*

9. Chipul amarului

*Amar de mine, scara suie-ntruna
Și tot n-ajung la cer. De renunțare
Nici vorbă nu-i, aproape e furtuna,
Cu glas pierit aș cere îndurare,
Dar n-am curaj, mă-mbie mătrăguna,
Pe-ascuns, în somn, cu hoța-i gudurare!
Ai grijă, Tată, mila-Ți nesfârșită,
Din Duh și patimi e pe veci croită!*

N(ICOLAE) GEORGESCU

La mulți ani, pe unde vă aflați bucurați-vă, și de prieteni să nu uitați (de tot)

„La mulți ani” traduce expresia latinească „Ad multos annos” (de la annus, din am-nis, vezi soll-emnis, din soli-amnis, cercul soarelui, vezi annulus, inel, cerc). Limba noastră are, însă, moștenit din latinește, și verbul „a mulțumi”, stabilit astfel după faza „a mulțâni” (în Banat se zice și azi mulțam), „a mulțâmi”. Așadar, țineți cont de faptul că expresia este o relație a darului: mulțumesc, mulțumim se zice pentru ceva ce ai primit. A rămas mulțumirea, mulțânirea pentru orice, dar numai (sau preponderent) la an (anul nou, anul de vârstă al cuiva): cel urât răsplătea, dădea în schimbul urării daruri. Nu deduceți, de aici, că suntem un neam de mulțumesc, de căciuliți, „neam de bogdaproste”, cum se zice (adică zicem la mulți ani numai pentru a primi ceva în schimb, mulțânim = mulțumim). Nu. Cea mai veche formă de comunicare între oameni este darul, dania, datul. Vedeți, rogu-vă, cazurile substantivului, amintiți-vă, așadar, de gramatică dar de gramatica filosofică, ontologică – și foarte, foarte poetică. Declinare înseamnă cădere pe o scară (de la clina, ae = scară, vezi în-clinat, clina lumii, etc.). Gramaticienii vechi au dat nume situațiilor unui cuvânt, după filosofia acestei căderi.

Nu intru în amănunte, dar iată cum ne putem imagina situațiile, „întâmplările” numelui. Cele cinci cazuri (căderi, întâmplări - de la casus, -us latinesc, care înseamnă și întâmplare, vezi expresii de limbă de tipul „cum cade zarul, cum se cade, etc.) sunt singurele posibilități de existență formală a numelui, acestea și numai acestea sunt posibile, altele nu există, sunt situații ale tale oricine ai fi. Ele sunt: mai întâi nominativul, adică numele ca nume, cum te cheamă, căderea ta în lume (după principiul că numai ce are nume există pe lume, ce nu e numit nu există, sau nu există încă; pentru increat, Eminescu are versurile: „Pe când pământul, ceriul, văzduhul, lumea toată / Erau din rândul celor ce n-au fost niciodată” – adică erau, dar nu aveau încă nume, stăteau la rând să intre în existență). Urmează genitivul, adică genitorul, tatăl: al cui ești, apoi dativul, adică ce sau mai degrabă cui dai, sau cine-ți dă; funcția de bază a dativului e cea de locativ, așadar: ce loc ți-a dat ființă, de unde ești; apoi acuzativul, adică cine sau ce te stăpânește, poate pune mâna pe tine, te acuză; mai simplu: ce ești - și vocativul, cum te strigă, cum ți se zice adică, ce „cognomen” ai primit în viață după faptele tale.

Omul se naște (prima cădere, casus, întâmplare) cu nume de om, este al cuiva (a doua cădere), dă ceva cuiva (a treia cădere), e acuzat de

cineva, de ceva (a patra cădere, păcatul original) - și este strigat, a cincea cădere - care închide cercul și înseamnă chemare din nou în sus. Dativul, așadar, în „mulțumesc” al nostru, spus la început cu prilejul unui an iar apoi cu orice prilej al *dat-primitului*, ne aduce aminte că suntem oameni căzători în lume, drepti și oblici, și trăim în fluxul darurilor dintre noi.

Să vă fie casa casă, să vă fie masa masă - și darul dar.

Cât despre sărbătoare, vine de la servus, este bucuria servilor, a sclavilor, ca și sârba, care este dansul servilor, al sclavilor când le-au plecat stăpânii. Sunt jocuri populare, nu boierești; sărbătorile sunt populare, ținute în aer liber, pe pământul la care muncești ca să fie ordonat. Boierii, ei au festivități. Păi sigur că da, noi, lumea, avem sărbători - iar ei, boierii, au festivități. Faceți diferența: festivitatea presupune aulă, fast, ordine, ritual, orchestră, vals, statui, ghirlande, mese întinse - pe când sărbătoarea este spontană, naturală, etc. (dar nu ne-fastă). Popa nu joacă sârba (în public)...iar noi, ceilalți, nu fluierăm în biserică.

Revezi filosofia din expresia a mulțumi (a mulțâni, a zice cuiva la mulți ani, adică a-l bucura pe patron, pe stăpân, de ziua lui - și, desigur, a primi în schimb ceva pentru care...mulțumești: efectul s-a mutat în cauză).

Oricum, noi, oamenii în general, nu avem „anualitate”, adică nu simțim nimic la încheierea unui an din viața noastră, nu ne crește un corn în plus, ca la cerbi, un inel în trup, ca la arbori... Pe latinește asta ar suna așa: *Quia nos homines non habemus anualitatem*. Pur și simplu îmbătrânim fără ani, lent, nemăsurabil, deci nu avem ceva înăscut sau făcut în noi care să ne însemne acest an determinat de acest soare și acest pământ. Asta ar fi o dovadă că venim de undeva din cosmos, unde nu sunt cercuri planetare, cu sori, etc. Dar, nimerind aici, într-un astfel de inel, unde timpul se măsoară în pajiști înverzite, în păduri înfrunzite etc. în fiecare primăvară - imităm această natură, adică vrem să-i semănăm ca să fim acceptați, primiți în ea. De fapt, o celebrăm în locul ei, pentru că ea nu se bucură, nu sărbătorește (pentru că nu e serva nimănui), nu ține festivaluri (pentru că nu are/nu este aulă). Prin urmare, noi nu ne zicem nouă la mulți ani, ci sperăm ca cercul să mai dureze (mulți, mulți ani) până ne dezlegăm de el...

Așadar, la mulți ani să dorim toți acestor ani - dar să nu uităm:

*Cu mâne zilele-ți adaogi,
Cu ieri viața o ta o scazi
Și ai cu toate astea-n față
Deapururi ziua cea de azi.*

Noi suntem doar bieți oameni deapururi care ne-am agățat întrucâtva în timp...Timp care vine de undeva din „venitoriu”, cum ziceau pașoptiștii,

oricum, fără ca să putem ști ce aduce. Nu noi mergem cu timpul pe umeri în viitor, ci el coboară peste noi, noi doar ne înfundăm în secunde, zilele, anii lui. Ca o eternitate născător-muritoare.

Dar... decât să ne certăm așa cu timpul, mai bine un cântec vesel să ascultăm, și vă ofer un fel de sonet dedicat olarului *Gheorghe Onișoară* din satul meu:

*Februarie, ne-nșepeniși în an –
Ce pui de ger la sânul lui te crește
Și fără-a te nunti te-mbătrânește?
Te plâng miresele pe calendar.*

*Hai, saltă poalele mai către creste:
L-așteaptă huma-n tindă pe olar
Să-nchidă ochiul vremii în șerpar,
Iar soarele, s-o scarpine, lipsește.*

*Potecile, zăpada le-mpânzește...
Cu semne noi, păreții văii iar
Vor fierbe-n vară leacul lor băbește –*

*Azi pui capac pe lada lor de zestre.
Copil bătrân ești, bietule Februar:
Nu trece barba ta peste brăzdar.*

GEORGE BĂJENARU

Românii, un popor liric și sentimental

Lăsând la o parte faptul că noțiunea de liric trimite în primul rând la exprimarea unui sentiment, raportând ideea la însușirea primordială a românilor de a fi lirici, se poate afirma că cele două însușiri se suprapun și corespund în esență sensibilității acestui popor, sensibilitate demonstrată de conținutul și formele culturii.

Monologul ciobanului din balada *Miorița*, lirica peisagistă din pastelurile lui Alecsandri, tonul elegiac din poeziile lui Eminescu, sufletul neamului românesc reflectat în poeziile lui Coșbuc, vizând coordonatele vieții specifice românilor, poezia și studiile lui Lucian Blaga, inspirate de spațiul mioritic, viziunea sentimentelor la Nichita Stănescu, grația din sculpturile lui Brâncuși, culorile din picturile lui Ștefan Luchian, Theodor

Aman, pictura *Car cu boi* de Nicolae Grigorescu, sunt doar câteva exemple care marchează apogeul atins de sensibilitatea sufletului românesc.

Lirismul în accepțiune orfeică, este expresia unui sentiment individual, a unei pasiuni debordante, raportate în mod subiectiv la lumea din afară, cu tot complexul ei de cultură, generat și implementat de factori ce țin de particularitățile de limbă și trăirile artistice ale unui popor. În cazul românilor, sentimentul de dragoste e prezent pretutindeni în literatură, cu precădere în poeziile populare, în sonetele și elegiile eminesciene, culminând cu *Luceafărul*, dar și în pictură, sculptură, muzică și în oricare altă parte a culturii.

În poezia populară românească, comuniunea cu natura protectoare apare ca un *modus vivendi*, precum în versurile:

„Codrule cu frunza lată/ Că mi-ai fost mama și tată/ Când m-a urât lumea toată./ Codrule cu frunza lungă,/ Că mi-ai ținut cândva umbră./ Mi-ai fost că o mamă dragă/ Când m-a urât lumea-ntreagă./ Codrule frunză domnească/ Gerul nu te veștejească/ Că ești casă românească.”

În literatura cultă, lirismul sentimental apare în comuniune cu natura și este prezent în majoritatea operelor lirice, începând cu marii scriitori clasici și până la poeții din generația cea mai nouă, la care e vizibilă uneori nevoia de a evada din ariditatea spațiului citadin.

Fără a subestima influența covârșitoare a naturii din poezia lui Alecsandri, se impune a expune câteva mostre din lirica eminesciană, unde sentimental de dragoste față de natură este exprimat printr-o îngemănare de spirit în manieră frățească dintre poet și codrul personificat, precum în versurile din poezia *Revedere*:

„ – Codrule, codruțule,/ Ce mai faci, drăguțule,/ Că de când nu ne-am văzut,/ Multă vreme au trecut./ Și de când m-am depărtat/ Multă lume am îmblat./ – Ia, eu fac ce fac de mult,/ Iarna viscolul ascult/ Crengile-mi rupându-le/ Apele-astupându-le/ Troienind cărările/ Și gonind cântările./ Și mai fac ce fac de mult,/ Vara doina mi-o ascult/ Pe cărarea spre izvor/ Că le-am dat-o tuturor./ Împlându-și cofeile,/ Mi-o cântă femeile.” În acest dialog, meșteșugit în limbaj popular, netrucat, curge spre sufletul omului din popor, izvorul de apă vie al limbii române, a cărei muzicalitate de esență latină, o diferențiază de celelalte limbi.

În *Povestea codrului*, viziunea poetului se extinde de la teluric la astral, codrul părând ca un “împărat slăvit” care poartă în sine „Lună, Soare și Luceferi”, cu alte cuvinte, universul pământean extins alegoric la infinitatea dimensiunilor cosmice.

„Codrul cu poienele” devine în *Scrisoarea III* element de decor și de mândrie, în limbaj plasticizant, pentru fiul Domnului, atunci când „Sta zâmbind de-o amintire, pe genunchi scriind o carte, s-o trimiță dragei sale, de la Argeș mai departe: Te-am ruga, mări, ruga/ Să-mi trimiți prin cineva/ Ce-i mai mândru-n valea Ta: Codrul cu poienele,/ Ochii și sprâncenele,/ Că

și eu trimite-voi/ Ce-i mai mândru pe la noi:/ Oastea mea cu flamurile,/ Codrul și cu ramurile (...).”

Instinctul comuniunii cu natura sublimează versul eminescian, colorându-l cu imagini de o frumusețe neîntrecută de nici un poet din literatura românilor. Dorința poetului de a fi lăsat să moară la marginea mării, capătă în *Mai am un singur dor*, simbolul contopirii eului liric cu infinitatea cosmică: „Și nime-n urma mea/ Nu-mi plângă la creștet/ Doar toamna glas să dea/ Frunzișului veșted./ Pe când cu zgomot cad/ Izvoarele-ntruna/ Alunece luna/ Prin vârful lungi de brad.”

Copleșit de tristețea și plânsul naturii din anotimpul toamnei, poetul George Bacovia inaugurează prin volumul *Plumb*, publicat în anul 1916, un limbaj de o simplitate neegalată de vreun alt poet, simbolismul în literatura română. Pe cât de simplu în formă, pe atât de elevat în construcție, poemul *Amurg violet* cuprinde toate elementele specifice simbolismului, fiecare al doilea vers din cele trei catrene având un rol dinamic în peisajul filmic al amurgului violet. Întregul poem e „un ars poetica”, atingând apogeul construcției:

„Amurg de toamnă violet.../ Doi plop în fund, apar în siluete/ - Apostoli în odăjdii violete/ Orașul tot e violet.../ Amurg de toamnă violet.../ Pe drum e-o lume leneșă, cochetă,/ Mulțimea pare toată violetă,/ Orașul tot e violet.../ Amurg de toamnă violet./ Din turn, pe câmp, văd voievozi cu plete;/ Străbunii trec în pâncuri violete./ Orașul tot e violet” (*Amurg violet*).

În fiecare dintre cele trei catrene, cuvântul „violet”, repetat obsesiv, sugerează dincolo de versul în sine, culoarea de fundal a peisajului animat din amurgul toamnei. Natura, cu cei *doi plop* personificați drept „apostoli în odăjdii violete”, concentrează atenția cititorului pe culoare ca element esențial al poemului simbolist. Marea putere de concentrare a eului poetic bacovian, a permis surprinderea unei ipostaze a naturii – *amurg violet* – proiectate asupra unui oraș animat de mulțime și străjuit de siluetele a doi plop umanizați.

Dacă în *Amurg violet* comuniunea om-natură este pregnant reliefată de cuvinte cu valoare concretă, în poemul *Decor* evidentă este abstractizarea elementului uman prin ceea ce are el mai caracteristic și anume sentimentul uman ca reflectare a spiritului, sugerat de versul „În parc regretele plâng iar” ori „În parc fantomele apar”, comuniunea om-natură îmbrăcând o aură de mister.

„Copacii albi, copacii negri,/ Stau goi în parcul solitar/ Decor de doliu funerar.../ Copacii albi, copacii negri// În parc regretele plâng iar.../ Cu pene albe, pene negre/ O pasăre cu glas amar/ Străbate parcul secular.../ Cu pene albe, pene negre...// În parc fantomele apar// Și frunze albe, frunze negre/ Copacii albi, copacii negri,/ Și pene albe, pene negre,/ Decor de toamnă funerar...// În parc ninsoarea cade iar” (*Decor*).

Atmosfera de doliu funerar e realizată aici prin contrastul alb/negru al copacilor din anotimpul iernii, contrast ce apare obsesiv, marcând o stare de indispoziție aproape sufocantă.

În cele trei catrene ale acestui poem, este vizibilă comuniunea om-natură în ipostaza unei tristeți fără șansa de convertire la starea de normalitate, natura fiind cea care trage în final cortina acestui spectacol captivant, de împletire a tragediei umane cu decorul natural. Contrastul de culoare alb/negru pe fondul unei ninsori interminabile, corespunde sfârșitului acestei tragedii inevitabile.

Încă de la debutul din anul 1919, cu volumul *Poemele luminii*, Lucian Blaga, reprezentant al expresionismului în poezia românească, se detașează de confrății săi, printr-un stil filozofic original demonstrat și în monologul adresat nu codrului, ca în poezia lui Eminescu, ci *gorunului din margine de codru*, ca entitate specifică, arbore cu valoare emblematică și cu efect terapeutic asupra omului, căruia îi însoțește tragicul destin: „Gorunile din margine de codru,/ de ce mă-nvinge/ cu aripi moi atâta pace/ când zac în umbra ta/ și mă dezmierzi cu frunza-ți jucăușă?/ O, cine știe? – Poate că/ din trupul tău îmi vor ciopli sicriul,/ și liniștea/ ce voi gusta-o între scândurile lui/ o simt pe semne de acum:/ o simt cum frunza ta mi-o picură/ în suflet/ și mut/ ascult cum crește-n trupul tău sicriul, sicriul meu,/ cu fiecare clipă care trece, / gorunile din margine de codru.”

În cele 9 versuri din poemul *Mugurii*, natura și omul par să fie o singură entitate; „vântul sărută cerul la apus / și-i scoate ruji de sânge pe obraji”. Rupând cu dinții mugurii unui vlăstar primăvărat, omul simte un gust amar, aidoma aceuia din tinerele lui patimi. Astfel, gândirea poetică blagiană apare în acest poem ca o modalitate filozofică originală, de identificare a existenței omului cu aceea a naturii, idee pe care numai un filozof de talia lui Lucian Blaga o poate exprima.

Poemul *Mugurii* este o superbă mostră de expresionism în literatura română. Îl transcriu pentru frumusețea formei și substanța conținutului:

„Un vânt de seară/ aprins sărută cerul la apus/ și-i scoate ruji de sânge pe obraji./ Trântit în iarbă rup cu dinții –/ gândind aiurea – mugurii/ unui vlăstar primăvărat.// Îmi zic: ‘Din muguri/ amari înfloresc potire negre de nectar’/ și cald din temelii tresar/ de-amarul tinerelor mele patimi” (*Mugurii*, 1919).

Din peisagistica poeziei românești actuale, am ales mostre din poeziile lui Viorel Mureșan, considerat de critica literară ca fiind un poet post-modern, și Ion Mureșan, acesta nefiind încadrat în nici un curent.

În ciuda vocabularului surprinzător izvorând dintr-o goană după cuvinte, Viorel Mureșan face „o figurație frenetic lexicală” (Gheorghe Grigurcu).

După mărturisirile poetului, dintr-un interviu publicat de revista *Vatra*, nr. 3-4, 2017, „poezia a ales pe unul care nu-și prea știe organiza viața. Și să n-o deranjeze foarte tare cu problemele lui. Relația mea cu

natura e una de tip pigmalionian, mă străduiesc să fiu un regizor care, într-un fel își proiectează reprezentăția cu o melancolie a înserării și cu totul altfel, când vine vorba despre melancolii ale amintirii, ale sfârșitului pierderii. Trebuie să spun că ADN-ul meu literar vine de la natura care s-a strecurat în imaginarul poetic. Ba chiar mai mult, ea e mecanismul care ar vrea să-mi anime "castelul interior." Chiar rafinamentul stilistic cred că are sursa în universul imperceptibil învăluitoare, în care se tocesc anotimpurile, într-o pădure, unul în celălalt. Poezia mea în manieră haiku m-a transformat, oarecum, într-un cronicar al evenimentelor din natură."

Și cum s-ar fi putut altfel, când poetul s-a născut la sat, ca și Lucian Blaga, idolul său literar. Spre exemplificare, am ales poezia *Adaos la o întâlnire trecută*: „uneori vizitez un câine captiv/ să-i mai văd ochii aceia în/ care se-mprăstie/ mirosul florilor de crin din icoane/ odată am citit că/ fiecare culoare e un castel/ unde plânge singură o copilă/ fereastra ni se întunecă în fiecare zi/ de cutii care conțin adevărul/ stelele totuși rămân/ niște împușcături trase/ într-un stol de grauri/ ce se ridică peste-o livadă” (în *Vatra*, nr. 3-4, 2017, pp. 11-12).

Ion Mureșan e poet și eseist optzecist, autor al plachetelor de poezie *Cartea de iarnă* (Ed. Cartea Românească, 1981), *Poemul care nu poate fi înțeles* (Ed. Arhipieleag, 1993) și *Alcool* (Ed. Charmides, Bistrița, 2010).

Primit elogios de critica literară, Ion Mureșan și-a câștigat renumele ca fiind „unul dintre cei mai mari poeți din literatura română” (Ana Blandiana), dacă nu chiar „cel mai bun poet în viață” (Mircea Cărtărescu, cf. unui articol din *Nord literar*, nr. 1, ian. 2015).

În poemul *Cântec mediocru*, poetul practică o poezie limpidă, în vers clasic, cu imagini filmice pe un fond muzical, amintind de muzicalitatea din versul lui Virgil Cărlanopol. În acest poem, comuniunea cu natura e inițiată de natură, nu de poet. Toamna e închisă ca o femeie care, îndrăgostindu-se de poet, îl ademenește și îl domină, până la captivare definitivă:

„Toamna a trecut pe lângă mine/ (Strada era plină de femei)/
Toamna a trecut pe lângă mine/ Și m-a luat de braț fără rușine/ Ca să-i fiu întreaga noapte-al ei.// M-a târât apoi într-o grădină/ (Pomii galbeni, cerul cenușiu)/ M-a târât apoi într-o grădină/ Și-n grădina plină de rugină/ M-a culcat în iarbă ca-n scriu// Și mi-a zis: Închide ochii bine,/ (Somn ușor, de-acuma, dragul meu),/ Și mi-a zis: Închide ochii bine/ Și m-a sărutat fără rușine;/ Și mi-a zis: De-acuma ești al meu (*Cântec mediocru*).

Fenomenul culturii cunoaște la români o predispoziție lirică, de la cântecul de leagăn și până la bocetul de înmormântare. Este vorba aici de reacția afectivă a individului la faptele și întâmplările exterioare. Literatura populară și literatura cultă, împreună cu toate celelalte arte, exprimă la modul sublim sentimentul de dragoste pe fondul comuniunii dintre om și natură, condiție *sine qua non* a existenței de veacuri a românilor cu tot ce au ei ca diferență specifică față de celelalte popoare.

Pelerin

(fragment)

Ceea ce poate fi distrus nu este real.
Ceea ce este real nu poate fi distrus.
(Upanișadele)

*Bate vântul și e târziu
și plouă peste terasa deasupra apei
plouă peste mese, peste vinul uitat în pahare
și deodată știi că timpul nu se duce.
se întoarce înspre punctul din care a pornit
cum ei insinuează și întrețin în noi vina
spre a ne supune, uitând că mereu
e unul care ne ajută să traversăm
unul care are nevoie de noi tot atât de mult
pe cât avem noi nevoie de el, unul
tot atât de vinovat
pe cât de vinovată este această ploaie
peste mese, peste paharele uitate
și-n noi mereu ceva neatins de nici o vină
cum nimeni nu poate zări un anume chip
și rămâne în viață
căci nimeni nu poate privi în ochi vina
și trăi în același timp
unde noi ne înfiripăm în mare parte
scenariul vieții - să iertăm așadar
ce nu ne-au făcut alții, însă ei
discută și discută
și nu spun nimic întâlnindu-se
mereu pe roluri
fiind cu atât mai înverșunați cu cât sunt
mai pătați în circuitul reluat de teamă
și vină ce mână neconținut lumea
când n-ar trebui decât să ne recunoaștem*

pe noi înșine în altul
când numitorul nostru comun
nu poate avea vreodată un nume
calea limpezindu-se lent când începi
să vezi cine nu ești
unde cea mai mare realizare a unei vieți
este pesemne întrezărirea alienării noastre
până-n cutele minții preamărite
trezirea din acest coșmar
al corectitudinii organizate:
vocea din capul meu nu sunt eu.
eu sunt cel care recunoaște acest lucru
aici unde se deosebesc
doar prin gradul de cuminte nebunie
cum doar pe patul morții observăm
că tot ce-i în jur nu are nimic de-a face
cu ceea ce suntem în sine
să trecem așadar la mărturisire să trecem
mai departe:

Sfârșit de septembrie într-o lăsare de ceață
sub arcuirea podului ca o îndoială
la mersul pe apă, la mersul prin lan
când prin azile orice pacient e un inadapdat
cerșind readaptarea la sminteala normală
într-o lume-n care omul e anacronic
mă predau șoaptei sacre, buzelor
murmurând peste iesle.
începutul n-a avut martor.
și intru în timpul rarefiat al arborilor
în tăcerea sporită de căderea
unei frunze, departe
tot mai departe de ecoul asfalturilor
pădurea e trupul orașului învins

*de-un somn în care mulți
visează că-și folosesc mintea
nebănuind că mintea-i
folosește pe ei.*

*Într-o unduire de iarbă devine vizibil
cântul de rămas bun al verii, și el nu minte
cum nici corpul nu poate minți, cum somnul
nu se poate cumpăra, nimic din ce face viața
demnă de-a fi trăită
în netulburarea copilăriei
zace adevărata libertate:*

*când umbrele se alungau peste așezări
iar casele se topeau lin în înserarea din jur
urcam pe terasa deasupra podului
unde bunicul își avea colombarul
bănuind de pe atunci că drumul meu
se va înscrie între pământ și cer unde
își murmură și el vorbele abia auzite
iar porumbeii ni se așezau pe umăr
guruind, noi uitând că-n jur
guvernau doar necazul
și lipsurile.
apoi, bunicul alegea unul din ei
mângâindu-i cu degetul mare
capul și aripile și-i lega ceva de picior
apropiindu-și de buze ciocul păsării
înainte de o lansa în sus cu același
murmur de neînțelese pentru mine
pe-atunci.
și-n seara următoare așteptam
așezați pe banca colombarului
încât câteodată mă trezea din așipeală
doar fâlfăitul aripilor
oftatul lui de mulțumire, în vreme ce
pasărea i se lăsa
ostenită pe umăr.
și-n această încredere deplină
a reîntoarcerii, neștirbită de nici o ploaie
netulburată de nici un vânt, uitam din nou*

totul, și-mi părea mereu
că zăresc deasupra mea legănându-se încet
o ramură de măslin

*Nici o urmă în zăpadă. dinspre zidul casei
deasupra ramurilor, cerul*

*umbrit de oglindirea întinderii albe
și-n noi un alt cer. mult mai adânc.*

*Un chip se-ntoarce înspre mine, străin
în murmurul mantalelor
traversând colina copilăriei, oprindu-se
aplecându-se peste mine ajutându-mă
să mă ridic din nou din pulberea albă.*

*Totul s-a fost deja. traversăm o ispășire.
cu neputință a rosti ce zace adânc în inimă.
în spatele fărădelegii se poate bănuî mereu
chipul unui om încercând o regăsire, însă
cine se lasă fără de piatră în propriul abis?*

*Cu gură de înger de-aș grăi
liniștitor de departe m-ar mai vrea
doar ochii mi se vor limpezi
de-o învinsă mâhnire*

*Apoi, încetezi a mai denumi, însingurat
în plin câmp
cineva luându-te de mână printr-o
întindere de palmă, mersul
doar oprire treptată într-o coborâre
foșnetul râului - o anticipare de deltă*

*pământul înserat fugar în alungarea de nor
și eu tot mai aproape*

*Și-mi pare că vorbe de mult rostite
au amuțit în pietre.*

*nu atât cine suntem
cât mai ales ce ne suntem.*

*nu atât de unde venim
încotro ne-ndreptăm*

cât mai ales unde ne suntem acum

*Ninge. ninge peste
intervalul dintre om și Dumnezeu*

*prin întunericul ruginit pe care l-am traversat
îngemănași printre falangele risipite
ale imperiilor*

*însă, poți vorbi despre Dumnezeu în clipă
fără a nu fi deîndată lovit
de-o blândă amnezie?*

*Denumind, am omis în aceeași clipă
a deprinde iubirea*

*ce-n sine le înfiripă pe toate
așteptându-ne*

*cum zac într-un ecou cele trecute
sub tăcere, ratarea unei întâmpinări*

*câtă vreme-n mireasma nopții
va stăruie sublimată moartea*

*dinspre care în zori denumim măruntele
neînsemnatele, sfiala acestui abis de lume
copilul din noi*

*Readuce-m-aş de unde m-am fost pornit
mesager ori reîntors de bună voie, aud
aud paşii tăi în inima mea, aproape
mereu mai aproape, atât de despovărat
şi fără de gând, încât
liniştea dintre arbori
e tangentă de răcoare
transparenţei depline a inimii. îndur.
îndur, şi-un alt spaţiu mă întâmpină.*

*Nu atât frigul. ramura înscrie iarna pe cer .
însă cine, cine va putea vreodată măcar
atinge poemul desăvârşit al pădurii ?*

*Îngenuncheat între câine şi ramură
mă aplec peste apă sorbindu-i
cu gratitudine memoria.
imprevizibilă sfâşie bezna o stea.*

*Păşesc sub desfrunziri lăsând în urmă
până şi mersul
toamna stinsă-n frunza căzută, pasul
estompat în auz la aduvmecarea zăpezii
şi deodată nimeni, nimic nu mai aparţine
morţii în contrapunctul de iarnă
la căderea de fulg*

*Ascult murmurul Dunării
în fulgul acestei ierni:
doar inima răzbate între două rostiri.
un privilegiu al tăcerii.*

*Într-o zi, mi se va opri și ea.
ca eu să pot pleca mai departe.*

Ninge. ninge, cum ai traversa o reculegere.

*Casele, străzile, zidurile, catedrala
există în oprirea cufundată din jur.*

Doar urmele câinelui înspre poarta crăpată.

*Ninsoarea sombrată de acalmie
în pâlpâitul felinarelor.*

*Lumini de așezare
în colț de ochi / ninge.*

*Ninge. și numai în așterneri de zăpadă
mi s-ar putea înscrie-a cărare urmele.*

*Deschid ușa și-n prag
mă întâmpină tăcerea.*

*Într-adevăr, adevăratul poet
e un Hristos ratat.*

Să ne iertăm între noi așadar, totul.

M. N. RUSU

Eminescu – premergător al „spațiului mioritic”

Prezența unui text eminescian îndeobște uitat – *La curtea coconului Vasile Creangă* (Eminescu, *Opere*, vol VII, ed. Perpessicius) ne oferă nu numai o cheie nouă pentru descifrarea structurii teoretice a poetului, ci și sugestii prețioase pentru reconstituirea filosofiei culturii eminesciene. Mă rezum a releva doar una dintre ele, anume pe aceea care ne atrage atenția că premisele „filosofiei stilului” în literatura și cultura română sunt mult mai vechi decât cele formulate în secolul nostru. În ceea ce privește pe cele externe, din alte literaturi, s-a mai vorbit și însuși creatorul teoriei la noi – l-am numit pe Lucian Blaga – a oferit, în acest sens, panorama sa critică. Eminescu însă a fost puțin abordat sub acest aspect, deși în momentul de față nu ducem lipsă de cercetători cu autoritate, precum este acad. Eugen Simion.

George Călinescu s-a referit la stilistica eminesciană (ca filosofie), însă mai puțin sub aspectul determinismului hermeneutic. Destul de refractar la unele teorii blagiene, marele critic arunca din copaie, odată cu apa, și copilul. Dar în felul cum a procedat vis-a-vis de Blaga n-a făcut decât să adâncească ceea ce mai mult îi apropie decât îi desparte; căci, deși au mers pe drumuri diferite, au avut aceeași țință: detașarea specificului național în literatura noastră și, implicit, sublinierea potențialului său în universalitate. Apariția prozei literare eminesciene – cuprinzând piesa *La curtea cuconului Vasile Creangă* este, cred, în măsură să împace vechea dispută dintre Călinescu și Blaga.

Despre intenționalitatea povestirii *La curtea cuconului Vasile Creangă* pot fi acceptate mai multe ipoteze, așa cum de altfel procedează și editorii în notele și comentariile volumului. Dar, dincolo de toate acestea, este de discutat raportul hegelian dintre general și particular pe care îl sugerează narațiunea lui Eminescu, iar în al doilea rând, originea termenilor utilizați în consens literal cu raportul de mai sus.

Se observă că, sintetizând geografia Moldovei, Eminescu nu cantonează în individual și concret, ci caută regula spațiului natural pe

care-l descrie, „stereotipia” reliefului, cum o numește el foarte modern, „matricea”, cum va spune L. Blaga. Într-o masă de arhaisme, el introduce termenul abstract, în cazul nostru tehnic, pentru a realiza nu o copie după natură, ci pentru a descoperi invariantele acesteia, ale spațiului nostru românesc, firește, pe o anumită porțiune a lui, dar semnificativă pentru întregul său teritoriu autohton; o invariantă care să sugereze atributele unui stil specific național: „Pe când Țara de jos a Moldovei e semănată numai de coline cari arate primăvara, par, cu brazdele lor răsturnate în soare, niște mușunoaie mari și negre, în Țara de sus colinele devin dealuri și văile – râpe...”

Spata dealurilor e adesea întinsă, șeasă ca palma și de o productivitate mare și regulată, de aceea adevăratul grânar al Moldovei rămâne Țara de sus. În văi și deasupra râpelor neroditoare erau risipite satele, pe planul dealurilor, arătura. O deosebire de la această regulă face însă valea Siretului și a Sucevei care, prin perspectiva sa frumoasă, prin mândra depărtare a drumbravelor sale și prin acea întinsoare molatică și strălucită sub o boltă ce pare menită a fi etern albastră, par un rai pământesc”.

Eminescu, ca și Blaga mai târziu, reține aici formele ondulatorii ale spațiului fizic, transcrise în termeni de economie politică, astronomie și geografie. Nu sunt excluse nici unele posibile împrumuturi din „teoria undulațiunii” a lui Vasile Conta, prieten, ca și Ion Creangă, al marelui poet. Aceeași căutare a unei reguli a spațiului terestru o va întreprinde, într-un plan și mai abstract, Ion Barbu, când va fi vorba de norma, „desenul” spațiului balcanic în general și al Isarlăcului în special. Este de observat că Eminescu caută, în prima parte a povestirii, să desprindă un model general dintr-un cadru individual. Dar acel model care, sintetizând datele esențiale, să facă recognoscibil particularul de la care pleacă sau la care se aplică. De altfel, în partea a doua a povestirii, efectuând o mișcare de translație (caracteristică și altor povestiri ale sale), el trece de la descrierea caracterului geografic și istoric la acela uman, deci etnografic izbutind să creeze câteva tipologii în care se recunoaște epoca de alexandrinism a satului (și basmului) românesc.

Metoda descriptivă și logică folosită de Eminescu aici pare să fie împrumutată de la modul în care cartografii militari, poate chiar germani, construiau hărțile unui teritoriu dat. Eminescu transcrie în semne, în indicatori, adică în ideograme, ceea ce este particular și concret pe teren. Cu alte cuvinte, codifică denivelările armoniase ale Moldovei și Basarabiei. Acest mod de a abstractiza un peisaj până la descoperirea elementelor constitutive generale este caracteristic și altor episoade din prozele sale, iar uneori e de regăsit și în poeme. Eminescu introduce astfel în literatură perspectiva aeriană asupra obiectivului literar. Alteori el aplică metoda și în sens invers: un singur obiect sau fragment de peisaj este văzut ca o sumă de semne, ca un cifru existențial. O anumită inițiere cabalistică și o anumită

viziune labirintică asupra existenței nu trebuie excluse din discuție, mai înainte de a vedea aici, cum o fac editorii la aparatul de note și comentarii, o prefigurare a „tolstoianismului”. Personajele lui Mihai Eminescu – patriarhii înțelepciunii mai ales – arată o predilecție mistică pentru ulitizarea cărților ca piese magice, pentru descifrarea lor ca pe o hartă abstractă, pentru tablouri conturate în roșu, auriu și argintiu. Deci nu numai lectura unui peisaj, ca în cazul celui din narațiunea *La curtea cuconului Vasile Creangă*, este făcută ca și cum poetul ar citi rândurile și desenele unei cărți, ci și invers, o carte este interpretată (sau o figură umană) ca un întins peisaj geografic și tipografic. Iată o descriere în acest fel din *Sărmanul Dionis* care, din punct de vedere metodologic, al „stilisticii spațiului”, nu se deosebește de fragmentul citat mai sus, dimpotrivă, întâlnim și termeni asemănători: „La căpețelul de lumânare ce sta în gâtul carafei cu ochiul ros și bolnav, el deschise o carte veche legată cu piele și roasă de molii – un manuscript de zodii. El era un ateist superstițios – și sunt mulți de aceștia. Inițialele acestei cărți cu buchii erau scrise ciudat cu cerneală roșie ca sângele, caractere slave de evlavioasă, gheboasă fantastică arătare. O astrologie mai mult *de origină bizantină* (subl. M.N.R.) bazată pe sistemul geocentrist, sistem care admite pământul de centrul arhitecturii lumești și pe om de creatura pentru a cărui plăcere Dumnezeu ar fi făcut lumea (...) Tablele erau pline de schemele unei sisteme lumești imaginare pe margini cu portretele lui Platon și Pitagora (...) Constelațiuni zugrăvite cu roș, calcule geometrice zidite după o închipuită și mistică sistemă, în urmă multe tâlcuiri de visuri, coordonate alfabetice – o carte care nu lasă nimic de dorit pentru a aprinde niște creieri superstițioși, dispuși la o asemenea hrană (...) Cu coatele așezate pe masă și cu capul în mâini, Dionis descifra textul obscur cu-n interes deosebit, până ce căpețelul de lumină începu a agoniza fumegând. ... Pe o pagină găsi o mulțime de cercuri ce se tăiau. Atât de multe încât la lumina cea palidă a lunei, el întorcea foaie cu foaie uitându-se la constelațiunile ciudate. ... Apoi își ridică ochii și privi visând în fața cea blândă a lunei – ea trecea frumoasă, clară pe un cer limpede, adânc, transparent prin nouri de un fluid de argint, prin stelele mari de aur topit. Părea că deasupra mai sunt o mie de ceruri, părea că presupusa lor ființă transpare prin albastra-i adâncime... Cine știe – gândi Dionis – dacă în cartea aceasta nu e semnul ce-i în stare de a te transpune în adâncimile sufletești, în lumi care se formează aievea așa cum le dorești, în spații luminate de un albastru splendid, umed și curgător”. În acest pasaj putem recunoaște stilistica poetului, mișcarea sa de translație de la parte la întreg, de la orizontala pământului la verticala cerului, aproape toate elementele și raporturile între elemente din teoria sa culturală și viziunea sa filosofică.

În pasajul din *La curtea cuconului Vasile Creangă* se observă că regula spațiului eminescian este determinată de o anumită geometrie a reliefului moldav, de coordonatele abstracte ale obiectului inventariat, fie peisaj, fizionomie umană sau paginile unei cărți roase de molii. Dar

Eminescu pare că nu caută a desprinde caracterul general, „stereotipia” acestora, ci mai ales pe acelea ale spațiului românesc în general. Am văzut că, anticipându-l pe Lucian Blaga, autorul *Sărmanului Dionis* desprinde câteva elemente de formă și „duh”, adică inefabil, care să contureze un model posibil al spațiului românesc. Aceste elemente ar fi: aspectul (și noțiunea) de plan al dealurilor (plaiul lui Blaga), ritmul, regula deal-vale, colina, întinsoare molatecă” etc.; așadar, aproape tot ceea ce Blaga va cuprinde mai târziu în conceptul de infinit ondulat, recognoscibil în diverse aspecte ale vieții spirituale și materiale din așezările vechi românești. Eminescu caută prototipul, „arătarea stereotipă”, indiferentă la modificările neesențiale, iar Blaga același lucru, dar numindu-l spațiu matrice. Pentru Eminescu însă, corespondentul care indică prezența formativă a spațiului românesc în cultură este și lexicul arhaic. Se pare că extraordinara intuiție lingvistică a poetului îl conduce spre folosirea acelor termeni în descriere care se păstrează din vechime în vocabularul popular și în documentele neamului.

O statistică recentă ilustrează faptul că cele mai multe cuvinte din limba română veche se referă la tot ceea ce alcătuiește noțiunea de peisaj. Cuvinte ca: pământ, deal, vale răpă (ripă), șes, pădure, etc. indică apartenența la un spațiu geografic anumit, așadar românesc, ele reflectă o istorie locală străveche care ne este proprie. Astfel, afirmând că unicitatea și eternitatea spațiului românesc s-au născut la sat, Eminescu face ca o intuiție culturală, filosofică să fie hrănită cu un material lingvistic încărcat de istoric. Iată, în concluzie, protoistoria satului și spațiului matrice românesc cuprinsă în câteva rânduri ce trimit direct la paginile lui Blaga din *Spațiul mioritic*: „Caracterul vieții de sat este liniștea și tăcerea,” scrie Eminescu. „Ziua oamenii fiind la lucru, numai copiii se joacă cu colbul drumului, babele de tot bătrâne și torcând la umbră pe prispă și moșnegii adunați la crâșmă își petrec restul vieții lor bând și povestind. Abia sara când satul devine centrul vieții pământului ce-l înconjoară se începe acea duioasă armonie câmpenească, idilică și împăcuitoare. Stelele izvorâsc umede, și aurite pe jumalțul cel adânc și albastru al cerului, buciul s-aude pe dealuri, un fum de un miros adormitor împle satul, carile vin cu boii osteniți, scârțiind din lațuri, oamenii vin cu coasele de-a umăr, vorbind tare în tăcerea sării, talangele turmelor, apa fântinelor, cumpenele sună, scrânciobul scârțâie-n vânt, câinii încep a lătra și prin armonia amestecată s-aude plin și languros sunetul clopotului, care împle inima cu pace”. Nu cunoaștem în literatura română de până la Eminescu o pagină mai strălucită decât aceasta, privitoare la centrul vieții pământului, care este satul (și peisajul etern) românesc. De fapt, din această matrice s-a născut proza română de după Eminescu, un Sadoveanu, de pildă.

Eminescu, contemporanul nostru

Scriitor total, Eminescu a fost mai puțin cunoscut ca ziarist, deși, așa cum afirma Șerban Cioculescu, poezia și ziaristica au reprezentat pentru el vocații paralele. Acum, când, la 169 de ani de la nașterea sa, avem pe masă *Opera Omnia* eminesciană, putem admira în toată splendoarea ei strălucirea unei personalități creatoare de excepție, manifestată în întreaga ei complexitate în atâtea domenii (poezie, proză, dramaturgie), între care ziaristica era, până nu demult, un teren cvasinecunoscut, cel mai adesea spațiu al atâtor speculații politice deformatoare. Cititorii de astăzi ai publicisticii eminesciene pot avea, ca și Nicolae Iorga, care, în 1909, publica un volum antologic-*Icoane vechi și icoane nouă*, revelația descoperirii unui nou Eminescu („Un nou Eminescu apărui”), a gazetarului, a gânditorului social-politic, angajat cu întreaga sa ființă în problematica contemporaneității.

Eminescu este mai actual ca oricând. Excepțional „istoric al clipei”, în sensul camusian al cuvântului, Eminescu a fost un „copil al veacului”, un martor patetic al unei epoci de tranziție, tensionate, al trădării idealurilor pașoptiste, al demagogiei patriotarde, al degradării morale, al „comediei minciunii”.

Publicistica eminesciană este dovada unui înalt profesionalism, a unei gândiri politice realiste, profunde și pentru multă vreme. Ea este dovada unei sensibilități poetice de excepție, dublată de o erudiție vastă, exprimate în forma desăvârșită a artei care traversează clipa, intrând în eternitate.

Marile idei ale publicisticii eminesciene sunt prilejuri de *afirmare a unui crez*, iar ele au valoare de permanență: elogiul Muncii, al Adevărului, al claselor pozitive, productive, al Culturii și, în același timp, negarea nonvalorilor, a frazeologiei, a demagogiei, a câștigului fără muncă, a formelor fără fond.

Eminescu a avut pasiunea ideilor generale, dar, ca sensibil seismograf al epocii, a trăit la o înaltă tensiune și problemele acute ale realității imediate. Eminescu a făcut jurnalistică *de atitudine*. Cu el se fixează *statutul ziaristului profesionist*, care publică articole de o mare diversitate tematică și stilistică. El este *ziaristul complet*, care scrie articole istorice, economice, sociale, politice, filosofice, literare, lingvistice, care face cronică internă și cronică externă, traduceri, elaborând editoriale, foiletoane, studii cu caracter teoretic, recenzii, note și însemnări despre faptele cotidiene, realizând o radiografie completă și complexă a societății românești de acum o sută și mai bine de ani.

Începuturile gazetăriei eminesciene stau sub semnul spiritului polemic, trăsătură fundamentală a operei sale publicistice. Gazetarul debuta

cu “O scriere critică”, apărută în *Albina* din Pesta, în ianuarie 1870 (înainte de apariția primelor poezii în *Convorbiri literare: Venere și Madonă și Epigonii*). Tânărul gazetar își afirma de la început marea independență de gândire, înalta competență și originalitate stilistică, trăsături care îi vor caracteriza întreaga creație de mai târziu. Ceea ce primează la Eminescu este *atitudinea etică* și în acest sens el elogiază la înaltașii săi (Aron Pumnul și reprezentanții Școlii Ardelene), credința într-un ideal, faptul că au fost “pionieri perseverenți ai naționalității și ai românismului”.¹

Încă de la primele articole, publicate în *Familia, Federațiunea, Românul*, gazetarul Eminescu își exprimă crezul patriotic, ridicându-se în apărarea unității poporului român (*În unire e tăria*), împotriva dualismului din Transilvania, unde românii, deși populație majoritară, nu aveau drepturi politice. (Articolele *Să facem un congres, În unire e tăria, Echilibrul* au toate același scop: obținerea de drepturi egale pentru românii din Ardeal, ideea unirii și a libertății naționale). Iată ce scria Eminescu: “Nimeni nu trebuie să fie aicea stăpân decât popoarele însele și a trece suveranitatea în alte brațe decât în acelea ale popoarelor e o crimă contra lor”.² Gazetarul susține cu vehemență dreptul popoarelor de a dispune de destinul lor fără tutela altora: „Astăzi credem că ar fi venit timpul ca să pretindem și noi ceea ce ni se cuvine de secol...față de orice încercare de desnaționalizare ori suprematizare, întrebăm cu răceală și conștiinți de drepturile ce ni le dă aboriginitatea noastră și spiritul secolului: Cine sunt acești oameni și ce vor ei în țara noastră?”³ Și încă: „Legile unui popor, drepturile sale nu pot purcede decât de la el însuși. Alt element străin, esențial diferit de al lui, nu-i poate impune nimica”.⁴ Cuvinte care parcă au fost scrise astăzi!

Ceea ce surprinde la tânărul Eminescu este *lapidaritatea formulărilor, caracterul lor sentențios*, de adevăr general valabil și, deci, în ultimă instanță, *actualitatea* ideilor: „Amplouatul, fie el ministru, fie comisariu regesc, trebuie să înțeleagă spiritul legilor al căror mănținătoriu e și trebuie să le interprete cu fidelitate. Îndată ce nu știe ori nu voiește a le interpreta fidel, trebuie destituit.”⁵ Pentru Eminescu, reprezentanții românilor în Congres trebuie să fie înainte de toate oameni “energici și de caracter. Oricine a șovăit numai o dată în cariera sa politică, fie prelat, fie ilustritate, fie magnificență, trebuie înlăturat cu îngrijire, căci aicea trebuiesc oameni ai faptei pre care să nu-i orbească nici șansele, nici aurul,

¹ M. Eminescu, *Opere*, vol. IX, Ed. Academiei Republicii Socialiste Române, București, 1980, p. 82.

² *Ibidem*, p. 88.

³ *Ibid.*, pp. 89-90.

⁴ *Ibid.*, p. 93.

⁵ *Ibid.*, p. 88.

nici stelele și ordurile mari ...și apoi cu oameni probi și de caracter nu se încap tranzacțiuni încurcate” (*Federațiunea*, Pesta, 1870).⁶

Idei asemănătoare vom întâlni și la *Curierul de Iași*, unde Eminescu va fi redactor din vara lui 1876 până în octombrie 1877, răspunzând de partea culturală, dar publicând articole pe cele mai diverse teme și făcând dintr-o foaie anonimă o publicație celebră, numai prin pana marelui gazetar, care peste tot pe unde a trecut a sfințit locul.

Din 1877 până în 1883, îl întâlnim pe Eminescu la *Timpul*, organ al Partidului Conservator, unde poetul va veni la chemarea lui Slavici și unde va fi redactor și prim-redactor al ziarului. Este, pentru Eminescu, o perioadă dramatică, dar și glorioasă. Este epoca maturității creatoare, a marilor sale capodopere. Acum publică *Scrisorile* și *Luceafărul*. Acum se afirmă, cu o forță inegalabilă a expresiei, patriotismul fierbinte al gazetarului, patosul evocator al trecutului, al marilor personalități ale neamului, acum se dezlănțuie mânia nereținută, pe care i-o provoaca spectacolul tragi-comic al politicianismului burghez, acum se declanșează viziunea apocaliptică, subiectivă, sarcastică, pamfletară, imprecățiile, violența stilului, forța dramatică a deformării, care vor face din Eminescu unul dintre cei mai mari gazetari ai vremii sale. Se întâlnesc în acest temperament artistic *Poetul* și *Luptătorul*, care dau cuvântului scris o forță inegalabilă și o funcție sacră.

Cu profundă mâhnire, marele gazetar constată că *limba, datinile, istoria, munca*, valori fundamentale ale poporului, sunt înlocuite cu false valori, iar implicarea sa în destinul poporului român, al viitorului său, este una gravă, sacerdotală, ce angajează întreaga ființă. Iată ce scria poetul în *Scrisoarea III*: „Prea v-ați bătut joc de limbă, de străbuni, de obicei,/ Ca să nu se-arate-odată ce sunteți - niște mișei”. G. Călinescu avea dreptate: „Eminescu e posedat de o furie sublimă, de mânie directă și numai un geniu ca el a fost în stare să apuce fierul înroșit cu mâinile nude”.⁷

Mai toată publicistica de la *Timpul* fierbe de această mânie, iar obiectul ei îl constituie politicienii demagogi, păturile „superpuse”, elementele parazitare din administrație și conducerea statului, „hidoasele pocituri”, care fac parte din „comedia minciunii”, nesocotind munca, echitatea, adevărul. Toate aceste afirmații ar trebui să fie atât pentru ziariști cât și pentru politicieni lecții de moralitate, de o mare actualitate.

Eminescu face elogiul libertății, al culturii și al muncii în fraze memorabile, de o mare actualitate: „Nu există nici liberatate, nici cultură fără muncă. Cine crede că prin profesarea unei serii de fraze a înlocuit munca, deci libertatea și cultura, acela se prenumără, fără s-o știe, între

⁶ *Ibid.*, p. 89.

⁷ Cf. Al. Oprea, *În căutarea lui Eminescu gazetarul*, Ed Minerva, București, 1983, p. 101.

paraziții societății omenеști, între aceia cari trăiesc pe pămъnt spre blestemul, ruina și demoralizarea poporului lor”.⁸

Gazetarul se întâlnește cu poetul în imprecății de o mare forță a expresiei: „Dar a sosit momentul grav în care unul care vorbește adevărul e mai ascultat decât o sută care mint. A sosit momentul în care apa se limpezește și gunoaiele pe care le purta vijelia trecătoare sunt aruncate la mal sau cad la fund; a sosit momentul în care nulitatea, incapacitatea, corupțiunea și venalitatea trebuiesc să reintre în întunericul din care au ieșit, să se coboare în ulița de pe care s-au ridicat”.⁹

El acuză politicienii incompetenți, demagogi, care sunt promovați numai pentru că fac politică: „Împrejurările nefiind normale, D. X nu învață nimic, ci face politică. Drepturile imprescriptibile, libertatea alegerilor, responsabilitatea ministerială, suveranitatea poporului sunt cuvinte care se-nvață pe de rost într-un sfert de ceas și care-l ridică pe om la noi în țară, făcând de prisos orice muncă intelectuală”.¹⁰

Opinii foarte importante are Eminescu despre teatru, literatură, folclor, presă. El combate „beția de cuvinte” din gazetele vremii, ca și din parlament. De o mare actualitate sunt opiniile sale despre Basarabia din celebrul ciclu de șase articole din 1878. Eminescu susține cu argumente istorice, geografice, pe bază de documente, că Basarabia a fost întotdeauna a Moldovei și se ridică împotriva dominațiunii rusești.

Despre rolul limbii în dezvoltarea culturii și literaturii naționale: „Măsurariul civilizațiunii unui popor în ziua de azi e o limbă sonoră și aptă de a exprima prin sunete noțiuni, prin șir și accent logic cugete, prin accent etic sentimente”.¹¹

Avea, desigur, dreptate G. Călinescu să spună: „Ridicată dar pe o schelă solidă de idei, cu toate treptele emotivității, caricaturizând abstractiv și speculând concret, gazetăria lui Eminescu e o operă ideologică și poetică totodată, trainic literară tot atât cât și poeziile”.¹²

Făcând bilanțul publicisticii eminesciene, Slavici afirma că aceasta „are să le fie de mare folos celor ce vin după noi și ascultă glasul lui ce răsună ca viind din altă lume. E scurtă, dar de tot adâncă brazda pe care a tras-o el în viața neamului românesc”.¹³ Ziaristica eminesciană este, mai mult ca oricând, de o mare actualitate și de o mare modernitate. El rămâne pentru noi un model, iar noi avem nevoie de modele. Nu ca să scriem ca el, ci pentru a înțelege înalta responsabilitate morală și profesională a acestei superbe îndeletniciri.

⁸ M. Eminescu, *op. cit.*, vol. XI, p. 19.

⁹ *Ibidem*, vol. X, p. 129.

¹⁰ *Ibid.*, p. 18.

¹¹ *Ibid.*, vol. IX, p. 93.

¹² Cf. Al. Oprea, *op. cit.*, pp. 213-214.

¹³ Ioan Slavici, *Amintiri*, Editura pentru literatură, București, 1967, p. 598.

Despre Eminescu, într-o abordare din unghi existențial

La șirul imens al cercetărilor eminescologice se adaugă, cu străluciri aurifere și numeroase momente de originalitate perceptivă, cartea Svetlanei Paleologu-Matta, *Eminescu și abisul ontologic* (Ed. Augusta : Timișoara, 2007), aflată deja la a III-a ediție. E vorba de un eseu cu mize extrem de îndrăznețe, punând distanțe semnificative față de exegezele anterioare, oarecum „clasice” prin conexarea lor la unghiurile cvasicunoscute de analiză. În anii '80 ai trecutului secol, când studiul Svetlanei Paleologu-Matta prindea contur (prima ediție datează din 1988), acesta echivala cu o încercare insolită și dificilă, disjunsă, după cum mărturisește autoarea în capitolul *Delimitări*, din critica existențială franceză, în mare vogă atunci. Iar ambiția era „a transpune unele poezii eminesciene din planul discursiv al obișnuitelor interpretări în acela al unor cercetări specifice, într-un fel filosofice. Căci perspectiva filosofică, de la Sartre încoace, care domină azi critica literară, este dintre cele mai luminătoare. Critica devine într-o astfel de lumină o activitate stranie, cum spune Georges Poulet : ea nu este „nici informativă, nici judecătorească, nici biografică, nici impresionistă” (...) Este așa-zisa critică existențială”. Dar pe lângă noutatea metodei critice, Svetlana Paleologu-Matta mai propune o premieră : căutarea și descoperirea unor paralelisme, pe baza similitudinilor de gândire, între Eminescu și Heidegger, filosoful german al „ontologiei fundamentale” și părintele *Dasein*-ului, sintagmă complexă și destul de ambiguă, desemnând problematica încă neelucidată a ființei. Punctul de plecare în care s-ar întâlni cei doi ar fi raportarea, adesea în chip diferit, la ființă, înțeleasă nu doar în determinarea ei empirică, ci mai ales în dimensiunea sa profund spirituală. Reluând tema ființei de la antici, cu deosebire de la Platon și Aristotel, filtrată mai târziu prin prisme variate de B. Pascal și R. Descartes, apoi îmbogățită prin ample explicitări de gânditori precum Kant și Hegel, dar și mai mult de S. Kierkegaard, teoreticianul angoasei, și Husserl, fenomenologul „conștiinței intenționale”, Heidegger face un pas înainte, atribuind omului aruncat și abandonat în lume, misiunea de a se ridica la viețuire autentică, prin depășirea convențiilor și tehnicizării uniformizatoare. *Dasein*-ul (adică *ființa aici*) își poate împlini destinul, chiar dacă toată gesticulația sa se derulează clipă de clipă sub spectrul morții inevitabile. Pentru ființă limita pare immanentă, decurgând din temporalitate. Doar gândirea și intuiția (trăirea) mai pot rezolva câte ceva. Între ființele-aici se află și rarele lor surate care aspiră să-și depășească materialitatea, râvnind la condiția superioară a spiritului. Acestea participă la substanța Ființei (cu majusculă!), adică a Absolutului. Eminescu, afirmă Svetlana Paleologu-Matta este la rândul său coparticipant la Ființă, prin experiențe ce transcend net stratul senzorial, intrând în zona rarefiată a ideilor. Spre deosebire de Heidegger, care purcede la cercetarea

directă a subiectului, Eminescu acționează anticipat, parcă pre-știind Ființa și ajutându-se de irepresibile impulsuri afective. Și asta nu pentru că ar ignora valoarea gândirii. Dimpotrivă, poetul se înscrie în specia rarismă a gânditorilor de geniu, dar el simte că rațiunea e îngrădită și că doar avântul liber al trăirii, cu sediul în inimă, poate sparge carapacea înțelegerii finite. Nu spunea Pascal că rațiunea e incapabilă să priceapă argumentele inimii și că deci numai inima poate accede cognitiv acolo unde facultatea gândirii pare inoperantă? Doar pe cale afectivă, prin mijlocirea visului, iluziei, mirajului și magiei, totul coroborat cu plonjarea în trecutul mitic și paradisiac al începuturilor, putem spera să atingem Absolutul. Svetlana Paleologu-Matta ne vorbește de procedeul „reducției fenomenologice”, patentat de Husserl, prin care să accedem la esențe, inclusiv în abordarea textului literar. Procedeul presupune înlăturarea „veșmântului exterior”, având de obicei virtuți estetice, și penetrarea interiorității, acolo unde se află esența (adevărul). Exegeta ne și predă în acest sens o lecție, analizând prin metoda „reducției la esență” strania postumă *În fereastra despre mare*.

Precum Dante sau Petrarca ori Novalis, Eminescu poate fi socotit și un poet al iubirii. Nu întâmplător spațiul acordat erosului în exegeza Svetlanei Paleologu-Matta este preponderent. Cercetătoarea, cel puțin în chestiuni biografice, disprețuiește jumătățile de măsură. Afirmă de pildă că toată lirica erotică este marcată de tristul episod ipoteștean din adolescența poetului, când își vede spulberat visul primei iubiri : cea pentru o fată din sat, cu ochi albaștri și păr bălai, care se stinge pe când nu împlinise încă 19 ani. Imaginea iubitei sale din Ipotești, ne asigură exegeta, îl va urmări pe poet pretutindeni, chiar și atunci când pare antrenat în alte relații, inclusiv cu privire la Veronica Micle. De altfel cercetătoarea nu prea are cuvinte de laudă față de Veronica, pe care o consideră inferioară și interesată, cu totul străină de tumultul erotic al poetului. O numește, distant și rece, Doamna Micle, iar în altă parte vorbește despre „spiritul mic al Doamnei Micle, atrasă de geniul poetului mai mult din snobism”. Pentru confirmare aduce în sprijin cruda sentință formulată în legătură cu Veronica de însuși G. Călinescu : „Ea nu are ce căuta în biografia lui Eminescu !”. Am repus în discuție aceste amănunte, ținând mai mult de anecdotismul biografic, deoarece și ele pot explica, până la un punct, fondul tragic al erosului eminescian, izvorât tocmai din incompatibilitatea partenerilor. În erotica poetului, partenerii sunt naturi diferite (geniu contra muritor de rând, iubire pătimasă contra indiferență etc.), fapt care generează starea continuă de suferință, fie ea și „dureros de dulce”. Această nepotolită sete de iubire, evocând visul armoniilor primordiale și fantasma androginității, este aureolată la Eminescu de spirit. Spiritualitatea iubirii și retrăirea acesteia până la incandescență devine la poet o constantă. Chiar și atunci când, măcar în aparență, subiectul relației nu mai este fata moartă la Ipotești. Încât Svetlana Paleologu-Matta se crede îndreptățită să constate că Eminescu „reabilitează nevoia spiritului în dragoste față de sexualitatea goală”, venind de această dată în coliziune cu opinia lui G.

Călinescu, potrivit căreia poetul, „din punct de vedere al culturii simțurilor este un preistoric”, întrucât pentru el „iubirea este un leagăn al desfătărilor venerice, o necesitate nu spirituală, dar afectivă, bineînțeles, și fiziologică (...) Aspirațiunile lui Eminescu sunt aproape exclusiv sexuale”. Desigur, Călinescu alcătuia un asemenea portret și din rațiuni polemice față de predecesorii săi, care nu vedeau la Eminescu decât metafizică. Ori, el era un om, dar unul genial, care pendula existențial între fiindul uman și Ființă (cu vorbele heideggeriene !), dorind ardent să depășească experiențele naturale și să pătrundă în zona fundamentală a ontologiei, ce echivala cu gândirea absolutului și atingerea esenței. Ei bine, chiar căutarea idealității în dragoste, adică și reciprocitate cu privire la intensitatea sentimentelor, se transformă într-o piedică insurmontabilă. Numeroasele reproșuri către iubită din lirica poetului exprimă tocmai această stare de fapt. Analiza poeziei sale erotice, din unghi heideggerian sau nu, prilejuiește Svetlanei Paleologu-Matta una din cele mai pătrunzătoare exegeze întreprinse vreodată în legătură cu poetul. Conexiuni permanente cu romantismul german (mai ales Holderlin și Novalis), cu moderni precum Rilke sau Valery, cu permanente ancorări în filosofia idealistă de fundament platonician, dar și cu premergătorii și ctitorii existențialiști (Kierkegaard, Nietzsche, Husserl, Heidegger și Sartre) creează un spectacol hermeneutic de o amploare și o profunzime care produc cititorului veritabile momente de fascinație. Și o perspectivă ce oferă infinite voluptăți de percepție.

Lejeritatea autoarei în a manevra și folosi, pentru propriile analize critice, aserțiuni, teme și concepte ale gândirii umane din toate timpurile are nu numai darul de a încânta, ci mai ales pe acela de a face lumină, spre o mai exactă înțelegere, acolo unde părea să domnească opacitatea. Mobilitatea investigativă a Svetlanei Paleologu-Matta este uluitoare. Comentariul său critic pornește întotdeauna de la recunoașterea ideii de ambiguitate care caracterizează în genere orice comunicare artistică, dar mai cu seamă poezia, definită ca o „lungă ezitare între sunet și sens” (Valery). Altfel spus, poetul se confruntă în permanență cu limba, aspirând la propriul limbaj, adică la o nouă limbă în interiorul celei uzuale. De aici, în final, echivocitatea mesajului, care prin natura sa incertă, oferă câmp nelimitat interpretărilor. Cercetătoarea observă, pe bună dreptate, că Eminescu, dincolo de justificatul orgoliu al gânditorului superior, operează în dragoste mai ales cu rațiunea pascaliană a inimii, singura care asigură libertate zborului peste experiența omenească mărginită. Cum acest zbor liber al fanteziei poetice străpunge însăși ideea de spațiu și timp, rezultă o comunicare lirică aproape insondabilă, plină de sensuri ascunse, pe care numai metoda criticii existențiale („reducția fenomenologică” la esență) le poate descifra. Pe baza unor astfel de temeuri Svetlana Paleologu-Matta îl consideră pe Eminescu poet ermetic, dar și tragic, adică mai mult decât pesimist. La concluzia asupra ermetismului eminescian cercetătoarea ajunge, probabil, după lectura marilor poeme. Dar aplecându-se asupra unui manuscris intitulat *Hieroglifă*,

Svetlanei Paleologu-Matta i se revelează, din nou și imediat, aspectul încifrat al comunicării lirice la Eminescu. Pentru că finalul textului *Hieroglifă*, (nume predestinat!), se referă explicit la dificultatea perceperii : „Ei văd icoana, înțelesul nu”. Lucrurile sunt însă mult mai complicate. Eminescu nu încetează să oscileze între povara existenței telurice, căutând armonia, și dorința de evadare, ca aspirație spre sublim. Dualitatea poetului este detectabilă și în atitudinea sa față de Platon: pare la fel de atașat atât de spațiul celest al ideilor, cât și de lumea sensibilă a efemerului. Ca muritor, îndură calvarul ființării terestre, dar precum *Dasein*-ul heideggerian, se zbate spre a transcende în orizonturi ideatice, pentru a participa astfel la substanța Ființei (primordialului, Absolutului). Eminescu pare a-l anticipa pe Heidegger în privința unor „existențiali” precum a-fi-în-lume și a-fi-spre-moarte, chiar dacă termenii poetului sunt diferiți. De filosoful german îl apropie, ne spune exegeta, în primul rând conștiința vieții trecătoare și perceperea morții iminente. Căci doar cu efort de gândire și trăire superlativă se va accede la primordialitate, unde moartea, prin voința și alegerea noastră, poate redeveni viață, dar una pur spirituală, a închipuirii, complet dematerializată. Este exact procesul prin care poetul menține viu chipul iubitei moarte sau îndepărtate. Extincția în fond nu e decât o îndepărtare care, paradoxal, conferă în spirit viață și mai intensă iubitei inexistente. Pentru că timpul, perceput ontologic, se face reversibil, așa încât miracolul transmutării iubitei din moarte în viață sau din „departe” în proximitate devine un lucru firesc. Eminescu e lângă Heidegger atât în gândirea Ființei ca existență superioară, cât și în perceperea poeziei ca esență a artei și având semn egal față de aceeași Ființă. Dar, ne asigură Svetlana Paleologu-Matta, punctele de tangență între poetul român și Heidegger continuă. Spre exemplu, efortul de înțelegere înseamnă sacrificiu, nu poți învinge lumea empirică decât pierzând (murind). Altfel spus, consumându-te în experiențe care să depășească net cadrul obișnuinței zilnice. Deci renaștere precedată de „sfășiere”, lumină condiționată de stingere. Sau, cum ar spune însuși Eminescu într-o variantă a *Luceafărului*, după exemplul ales de Svetlana Paleologu-Matta : „Nainte de-a luci deplin/ Menit îi este stinsul”. Tot ca la Heidegger, natura eminesciană se identifică întotdeauna cu *physis* (ființa), amplificând mai ales prin misterele ei nocturne, sub vraja lunii, trăirea, acel „farmec sfânt”, ca și transferul imperceptibil al realității în paradisul pierdut al începuturilor mitice. Aici paralelisme sunt numeroase. Luminișul, de pildă, comun poetului român și filosofului german, are însă funcții diferite. La Eminescu este legat de amintirea fetei moarte (deci iubitei pierdute), la Heidegger semnifică deschiderea („deschisul”) spre cunoaștere, ambii punând un accent important pe experiența extatică.

Svetlana Paleologu-Matta reușește, cu o desăvârșită tehnică de hermeneut, să inducă proșteptime multor versuri rătăcite prin manuscrise și aproape necunoscute, care dintr-o dată „scânteiază”, transfigurate și reverberând îndelung, ca fiind extrem de actuale, în conștiința cititorului.

Visul, sinonim adesea cu regresii în vremuri legendare, încărcate de magie și ritual, este la Eminescu modalitatea principală de contopire cu substanța Absolutului. Iar poetul este perfect conștient de forța și sublimitatea acestuia: „Turma visurilor mele eu le pasc ca oi de aur”. Acest vers, revenind de câteva ori în analizele cercetătoarei, trebuie să figureze printre zicerile fundamentale eminesciene, ca și „Să faci din viața mea un vis/ Din visul meu o viață”. Și încă altele pe care, cu minuție de bijutier, ni le redescoperă, în toată adâncimea lor tulburătoare, Svetlana Paleologu-Matta. Grație îmbelșugatului său har iscoditor, ea întoarce aceste versuri pe toate fețele, scrutându-le din toate unghiurile posibile și storcând din ele sensuri care depășesc dramatic materialitatea, intrând adânc într-o vocație ezoterică. Și care sensuri le-ar fi scăpat cu siguranță celorlalți cititori. Sensul existenței copleșite de timp îl interesează și pe Heidegger, care distinge între ființa cu „f” mic și Ființa cu majusculă, ce poate însemna Logos, cunoaștere sau Absolut, adică esența universală. Încă odată, e de subliniat rolul covârșitor al afectului în demersul gnoseologic, exegeta luându-l aici ca martor pe Max Scheler care spune că ființa, înainte de a fi *ens cogitans* ori *ens volens* este *ens amans*. Există, foarte eficient și de nezdruccinat pentru Svetlana Paleologu-Matta, un „apriorism afectiv”. De aici și impasul limbajului pentru gânditor. Acesta, încercând să se definească și aflat în căutarea adevărului, pare obligat să depășească faza carteziană, remontându-se doar prin transfigurare, adică prin cugetare și exprimare poetică. A cunoaște până la ultimele consecințe înseamnă pentru ființă riscul permanent al cufundării în abis, ca supremă experiență. Este exact ce se întâmplă în majoritatea poemelor eminesciene care conțin în „centrul spiritual” meditații asupra ființei și existenței, de la *Mortua est!* și *Memento mori*, prin *Povestea magului călător în stele*, *Dorința*, *Melancolie*, *În fereastra despre mare*, până la *Luceafărul*. Dar abisul poate fi atins numai prin disponibilitatea cognitivă a urcușului nelimitat, acea *cădere în sus* a astrului cosmic, până acolo unde „vremea-ncearcă în zadar / Din goluri a se naște”. Plonjarea în abis este ultima efortare a ființei în relația sa cu Absolutul. Contrapus abisului ceresc, dar posedând aceeași funcție cognitivă, există la Eminescu și un abis acvatic, la fel de tentant pentru cugetătorul extatic. Svetlana Paleologu-Matta îl identifică în destule versuri, precum acestea: „Fundul mării, fundul mării/ Mă atrage în adânc”. Însă avem și un abis al dragostei, vizând ardența tragică a sentimentului. Sau un abis al morții, de unde vine însuși *luceafărul* sub forma focului rătăcitor. Toate acestea nu se pot referi la ființa efemeră, doborâtă implacabil de moarte, ci la marile spirite, gânditorii și creatorii de geniu, singurii în măsură să participe la substanța Absolutului și, mai ales pe cale intuitivă, s-o cunoască. În context, Svetlana Paleologu-Matta consideră că nebunia unor genii nu trebuie socotită ca o boală care provoacă suferință, ci mai degrabă ca pe șansa de a accede printr-o „spărtură” dincolo de banalitate, în zona rarefiată a cunoașterii transcendente. Exegeta citează aici, în sprijin, o afirmație a francezului Maurice Blanchot, care vede în demență un plus de

acuitate. Comparând două genii, unul perfect sănătos (Goethe) și altul atins în final de alienație (Holderlin), francezul va înclina balanța valorică în favoarea ultimului: „Goethe poate totul în afara poemelor tardive ale lui Holderlin”. (Blanchot este cel care crede că ideea nu se poate naște decât în măsura în care cuvântul este independent de semnificația lui, acordând astfel gir nelimitat limbajului poetic).

Svetlana Paleologu-Matta reconfirmă atașamentul exprimat și cu alte ocazii față nu doar de spiritul, ci și de etosul românesc. O mândrie etnică, bine clădită pe argumente, transpare de fiecare dată când se referă la poporul carpato-danubiano-pontic. Un capitol din carte se intitulează chiar *Erosul românesc*, subliniind aici valențele axiologice ale sentimentului și nu tribulațiile sale superficiale. Drama îndrăgostitului eminescian rezidă tocmai în excesul utopic al percepției cuplului. Unul din parteneri este întotdeauna contaminat de fantasma desăvârșirii, intrând din acest motiv într-o inevitabilă coliziune cu limitele celuilalt. Și atunci unica soluție este transferul realității în vis, conturându-se astfel un univers paralel de factură mitică. Dar și aici găsim, concomitent, o dimensiune a sufletului românesc: împăcarea, spiritul concesiv. Știm că varianta „oficială” a poemului *Luceafărul* este impecabilă, atât ca formă cât și ca logică de cugetare superioară. Micile abateri sentimentale ale astrului sunt repede corectate prin raportare la condiția sa celestă. Dar omul din poetul Eminescu are mereu în vedere și un alt traseu al poemului. De aici numeroasele texte paralele, pe care Svetlana Paleologu-Matta le numește „colaterale”, „deduse”, etc. Unele, precum *Un farmec sfânt și ne-nțeles, Să fie sara-n asfințit sau Peste codri stă cetatea*, prezintă un îndrăgostit (corespondentul luceafărului!) mult mai conciliant, gata de orice compromis pentru împlinirea iubirii: „Lasă zidurile tale,/ Vino-n vale, vino-n vale!”. Însă dincolo de farmec și delicii, îndrăgostiții trebuie să participe și la omniprezentul mister cosmic. Doar așa s-ar putea controla vremelnicia (sau *temporalitatea*, după Heidegger). Svetlana Paleologu-Matta se referă constant la elementele însuflețite ale naturii, organic integrate ființei, fapt atât de specific folclorului românesc. Dar avem și „dorul românesc”, greu definibil, însă bântuit de forța cosmicității : „Câtă boală-i pe sub lună / Nu-i ca dorul de nebună”. Pentru că *dorul* e „opera” Zburătorului, care nu e altceva decât echivalentul nostru pentru Hyperionul grec. Poate și din această congruență cu filioanele creativității populare (și nu doar din aversiune pentru Veronica Micle), exegeta vede proiecția fetei din Ipotești în toate ipostazele poeziei erotice eminesciene. Ca adeseori în poezia populară îndrăgostiții lui Eminescu sunt mereu despărțiți temporal și spațial, fapt care amplifică puritatea dar și temperatura trăirii. Această trăire pătimașă constituie de fapt „centrul spiritual” al vizionarismului său erotic. Autohton este, ne asigură Svetlana Paleologu-Matta, până și „surâsul la Eminescu, blând și modest, asemănător aceluia al fetelor române de la țară”. Ieșirea în natură, pentru îndrăgostit, are efect cathartic. Românești mai sunt la Eminescu, după opinia Svetlanei Paleologu-Matta, „grația naturală, sfiala, modestia ca și nesațiul

dragostei”. Dar poate fi considerată pur eminesciană obsesia cosmicității „prin saltul la esențialitate” și „redescoperirea stratului primar, paradisiac al sufletului nostru”. Din punct de vedere al cugetării, poetul „rămâne în orizontul său deschis, transcendental. Este un orizont ontologic”, adică sinonim cu ceea ce Edgar Papu numea „categoria departelui”. Însă cercetătoarea nu vrea să-l fixeze pe Eminescu în tiparele totuși limitative ale filosofiei heideggeriene. Căci, prin varii aspecte ale gândirii, poetul se situează „dincolo de Heidegger”, conectat mai ales la filosofii cunoscute lui, care l-au format și influențat direct. Cum s-a întâmplat și cu folclorul românesc, pe care l-a prețuit atât de mult. Cu trecerea anilor, după câteva decenii de la prima ediție a cărții, Svetlana Paleologu-Matta pare a se distanța oarecum de Heidegger, și nu doar pentru vinovatele legături ale filosofului cu nazismul. În fond, însuși Heidegger a recunoscut limitele de cunoaștere ale propriei filosofii. Asta reprezintă de fapt o fatalitate pentru toate științele și sistemele de gândire. Doar poezia, cu limbajul său incontrollabil, poate suplini incapacitatea celorlalte forme de cunoaștere. Mai ales în cazul geniiilor. Și absolut firesc dacă vorbim de Eminescu, având în vedere multitudinea de sensuri pe care le rezervă poezia sa, altor și altor lecturi de azi și de mâine. Sensuri datorate, cum minunat afirmă autoarea, „unor latențe mitice ale cuvintelor”, practic inepuizabile, din vocabularul său poetic. Prin scilipitoarele sale nuanțări și sugestii, formulate într-o lungă călătorie de reinițiere în mirajul poeziei eminesciene, cartea Svetlanei Paleologu-Matta trebuie așezată, incontestabil, pe raftul de sus al oricărei biblioteci.

CORNEL BALABAN

Acuarela

*Uite-așa a nins puțin
Și orașu-i în hermină
Turla-naltă pe Cașin
Scânteiază și alină*

*Pe șosea parcă au tras
Îngerii cu tibișirul
Spuma albă a rămas
Vântul și-a oprit clavirul*

*Stolul vrăbiilor acum
Se respiră în mărgele
Tihna plopilor e scrum
Frunzele sunt păsărele*

*Lacul mai respiră des
Urcă valuri după valuri
Inima de ne-nțeleș
Se îmbată-n idealuri*

...și totuși ceriul tremură și arcașii florilor de colț plâng...!!!

...flori de colț
căzute în steiul coastei
și pe fiecare din ele ești sculptată
tu
și-n tot căușul firii mele te privesc și
mă târăsc în pas de melc pleșuv și-nmiresmat
într-un târziu pe confirmările tăcerii din turnul
lilieilor artiști gândurile mele au ajuns la destinație
dincolo de zidurile mute...!!!

...și-am să scotocesc și am să intru în adânc
să te caut
și cu dulce și suavă mângâie (nu mângâiere) de alint
te voi provoca să-mi spui dacă sărutul tău tot
flancat de mâna-mi rece
este...!!!

...apoi
șoaptele te vor îngrămădi ne vor tăia ne vor iubi
printre nopțile slute pătate și trecute
sau întârziate...!!!

...din lacrimile zorilor pasărea curcubeu zidește sfiala...!!!

...cenușa zilei trecute prin aripa pasării curcubeu
ce se povestește întronat că viața se curge în cartușe
din florile blestемate și din povârnișul gurii
ce-ți caută sărutul...!!!

...e cataclism
și ploaia ce dansează goală pe străzile bătrânului burg
îmbătută de toate îmbrăcărilor tale adunate în pumn
se suprapun cu sfială
pe geamătul tău...!!!

...apoi
în zori spre când se crapă ziua și stele sunt reci
și duse în aplecare de gând
îți caut urma sânului
pe sărutul de dimineață...!!!

***...la răscruce de gânduri îmi ucid diminețile...!!!
(poem de adunat prigoriile-n stâncă)***

...mi-am lăsat jos lângă patul sanctuar cămașa cu flori
 flaneaua de lână alburie
pantofii cei fără culoare ce te căutau mereu pe
 străzile izvorâte din casa-tunel
voi alerga pe calea ce duce din pază în adormire
 apoi
 într-o mână și-n podul de vechituri
 îmi voi putea ucide trupul...!!!

 ...așa
deodată precum știți mă voi putea întoarce să-mi cumpăr
 eliberarea de tine
 de mine
 de toți
 și chiar să mă-nfrupt
(ca să exist cumva și trecător)
 din cina cea de taină...!!!

 ...dimineața m-a bătut securea nopții
 și obosit
nu mai vreau să dau socoteală nici chiar ochilor
 ce mă privesc printre
gratii maci șoapte murmur de liliaci sălbatici
 gânduri...!!!

 ...salut izvorul încolțirii
 și pălăria-mi cade
și chipu-mi fuge printre chipuri
 e noapte...!!!

Livia Mărculescu, *Nocturnă*

ANCA SÎRGHIE

Vasile Alecsandri și Unirea Principatelor

„Rege-al poeziei”, cum avea să-l numească Eminescu pe Vasile Alecsandri, a fost o prezență relevantă în viața politică a țării. El a susținut ideea unirii cu mult înainte de anul 1859, când s-a înfăptuit actul politic cunoscut.

Contextul socio-politic în care s-a afirmat ideea de unire

Deși nu a figurat între obiectivele Revoluției de la 1848, ideea de „unire” s-a insinuat în comuniunea vieții economice, unde se realizează prin actul de la 30 ianuarie 1846 o unire vamală-„Zollverein” românesc. Emanciparea provinciilor istorice a devenit un proces de deschidere națională, el desfășurându-se atât în țară cât și în străinătate. Astfel „chestiunea UNIRII” ajunge să fie prioritară, negociată la Paris și Londra de Ion Câmpineanu și la Constantinopol de către Ion Ghica. Rând pe rând, Rusia și Turcia au încercat să-și asume din afară proiectul unirii Principatelor Române, fiecare văzând în el un posibil beneficiu pentru sine. Publicistul și diplomatul scoțian David Urquhart (1805-1877), dorind să întărească poziția Marii Britanii în zona balcanică, lovea în puterea Rusiei atunci când epistolar recunoștea că „eu, cu ani în urmă, am anunțat că unirea principatelor era un proiect rusesc. Dar este adevărat că am propus și eu această unire.”¹ Marile puteri s-au divizat în două tabere, prounioniste fiind Franța, Rusia, Prusia și Sardinia, iar antiunioniste s-au arătat Austria, Turcia și Anglia.

Ca urmare a Tratatului de la Paris din 30 martie 1856, în Convenția din 7/19 august 1858 se prevedeau 2 domnitori, două camere și o comisie centrală, respectiv 5 instanțe neatârinate, adică se propunea o situație „ca și când s-ar fi înhămat cinci cai la o trăsură, trei dinainte, doi îndărăt, care trăgând în două părți contrare rup hamurile și sfarmă trăsura.” Prounioniștii au apreciat ca netrainică opera acestei conferințe. Ceea ce nu se realizase în mai 1848 la Brașov, când moldovenii ajunși acolo înscriu unirea în programul lor, în care apare lozinca „Vrem să ne unim cu țara!”, scandată pe Câmpia Libertății de la Blaj ca o „cheie de boltă” a edificiului național, cum avea să consemneze M. Kogălniceanu. Presa revoluționară va susține această idee-axă a practicii politice. C.A.Rosetti a scris, fără a

¹ D. Urquhart, scrisoare datată St. Anne's, Blarney, noiembrie, 4, 1856. A fost retipărită din *The Morning Herald* în *The Free Press*, nr.16, din 29 noiembrie 1856.

semna, în *Pruncul român* din 12 iunie 1848: „Frați români din Moldova! Ceasul libertății a sunat pentru tot românul. Astăzi la 11 iunie era ziua fericită în care libertatea a intrat triumfândă în capitala noastră.... toți românii s-au ardat ca un singur om, toți s-au cunoscut de frați, de fii ai aceleiași mume...Uniți-vă cu noi, frați de dincolo de Milcov, peste undele lui vă întindem brațele, dorind cu înflăcărare a vă da sărutarea frăției și a libertății. Munteanul și moldoveanul sunt toți români, sunt frați, o singură nație; uniți-vă cu noi.....”

Vasile Alecsandri- ctitor al Unirii Principatelor Române

Cunoaștem din biografia poetului că Vasile Alecsandri, împreună cu alți fii de boieri moldoveni, între care se afla și Al.I. Cuza, viitorul domnitor, a plecat în 1834 la Paris unde și-a dat bacalaureatul, a urmat, se pare, Facultatea de inginerie, neterminând-o, după cum nici domeniul medicinei n-a reușit să-l captiveze. La Paris el scrie, făcând încercări de proză și poezie. Se întoarce la Iași, unde în 1840 ia conducerea Teatrului Național împreună cu M. Kogălniceanu și cu Costache Negruzzi. Ctitor al dramaturgiei naționale, Alecsandri creează peste 2000 de pagini pentru scena românească. Din 1842 începe să scrie în limba română și culege folclor într-un proiect amplu, de interes național, descris în proza sa *O primblare la munți*.

În 1848 el se află între capii Revoluției pașnice, numită apoi „revolta poezilor”. Atitudinea lui față de domnitor este critică: „De când s-au suit pe tron, Mihai Sturza a luat Moldova în arendă”, ceea ce îl determină ca „mădular al comitetului ales de obște”² să scrie o *Protestație în numele Moldovei, a omenirii și a lui Dumnezeu*. Reîntors la Paris, „veselul Alecsandri” este văzut la baluri, fapt pozitiv după opinia lui G.Călinescu: „În fond își făcea relații utile cauzei și lupta, prin poezie, pentru revoluție și pentru unirea poporului român.”³

Apoi, tot el împreună cu M. Kogălniceanu și cu C. Negri redactează petiția cu 16 puncte adresată domnitorului Mihai Sturza, cel „stăpânit de nesațiul iubirii de argint”. Petiția a fost intitulată *Dorințele partidei naționale din Moldova*, ea fiind citită de tinerii adunați la Hotelul Petersburg din Iași în 27 martie 1848. Nicolae Bălcescu formula în 1848 la fel de clar același ideal: „Unitatea națională, dar, e singurul principiu de viață, singurul principiu de mântuire pentru noi!”, idee împărtășită și de Avram Iancu sau M.Kogălniceanu care în *Dorințele Partidei Naționale în*

² Apud George Călinescu, *Vasile Alecsandri, Momentul 1855. Poezia oficială, în Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, Editura Minerva, București, 1982, p. 288.

³ *Ibidem*, p. 289.

Moldova afirma idealul de a trăi „într-un singur stat neatârnat românesc”. În aer plutea ideea unirii celor două provincii românești, Moldova și Țara Românească, iar demersurile lui V. Alecsandri⁴ îmbinau poziționările politice cu ceea ce G. Călinescu avea să numească „poezia oficială”, pe care el a ilustrat-o în perioada tratativelor pentru Unire. Vocea lui V. Alecsandri este ascultată în versurile publicate sub semnătura *Un român*, poezia fiind intitulată *15 mai 1848*: „Fraților, nădejde bună! Fiți cu toți în veselie! / Cerul însuși ocrotește scumpa noastră Românie! / Azi e ziua de-nviere a românului popor, / Care singur își urzește dulce, mândru viitor. / Fraților, nădejde bună! Azi, sub cerul fără nori, / Libertatea, România se-ntâlnesc pe câmp de flori / Și-înnoiesc în fața lumii a lor vecinică-nfrățire, / Dup-o luptă dureroasă și fatală despărțire. / Fraților, nădejde bună! Viitorul ce urziți / Va fi vrednic de trecutul a strămoșilor slăviți! / Bărbăția și unirea între voi de-acum domnească! / Și strigați în libertate: România să trăiască!” Poezia a apărut în *Foaie pentru minte, inimă și literatură* de la Brașov, orașul în care poetul poposește în drumurile sale spre Occident, din care se întoarce spre țară ars de dor: „Pierși nădăjdi, iată dulcea stea! / Piei, străinătate, iată țeara mea!”

Poezia care avea să fie socotită imnul Revoluției de la 1848 este *Deșteptarea României*. Inițial s-a intitulat *Către români* și a fost răspândită pe foi volante de-a lungul anului 1848, ca în 24 mai 1848 să fie tipărită în *Foaie pentru minte, inimă și literatură*. Mesajul lui prounionist apare explicit în versuri ca: „Hai, copii de-același sânge! Hai cu toți într-o unire, / Libertate-acum sau moarte să cătăm să dobândim”.

Alecsandri cel vesel iubea horele și în diferite perioade el a recurs la acest cuvânt în titlurile unor poezii, așa cum chiar și în ciclul *Ostașii noștri*, dedicat Războiului de Independență de la 1877-1878, citim *Hora de la Plevna* sau *Hora de la Grivița*. În 1848 el scria *Hora Ardealului*, poezie mobilizatoare ce se apropie de frazarea viitoarei *Hore a Unirii* și a fost publicată în *Foaie pentru minte, inimă și literatură* în semn de precauție sub numele de *Un român*: „Hai să dăm mână cu mână / Cei cu inima română, / Să-nvârtim hora frăției / Pe pământul României! / Ardelean, copil de munte! / Ian rădică-acum cea frunte / Și te-nsuflă de mândrie / Că-mi ești fiu de Românie! / Au sosit ziua dreptății! / Ziua sfânt-a libertății! / Bradu-n munte înverzește, / România-ntinerește. / Ardeleni! lumea ne vede! / Muma dragă-n noi se-ncrede / Că de-acum românul-n lume / A fi vrednic de-al său nume. / Ura, frați, în fericire! / Ura, frați, într-o unire / Să-nvârtim hora frăției / Pe pământul României!” Boier cu venituri sigure, Alecsandri va călători prin străinătate după voia inimii și el a fost, fără îndoială, un mare voiajor. Călinescu în *Istoria* sa face remarcă dreptă că “traul lui Alecsandri

⁴ V. Alecsandri, „Extract din istoria misiilor mele politice” în *Călătorii, misiuni diplomatice*, Ed. Scrisul românesc, Craiova, f.a., pp. 211-212.

se va desfășura în același calm euforic, ferit de soartă de marile dureri ale vieții. Însă în acțiunea patriotică este neostenit.”⁵

Mândru de Moldova, cu străbuni eroi și cu granițe până la Nistru, Dunăre și Marea Neagră, Alecsandri atrage atenția asupra nevoii de a se asigura libertatea cuvântului din presă, prin care el, adesea sub pseudonim, trimitea îndemnuri energice pentru unirea românilor. Cu ocazia unei reuniuni unioniste în via lui Petre Mavrogheni, Alecsandri compune în 25 mai 1856 poezia *Jurământ*, dorind să radicalizeze conștiința conaționalilor lui: „Sub acest măreț castan/ Noi jurăm toți cu frăție,/ Că de azi să nu mai fie/ Nici valah, nici moldovean;/ Ci să fim numai români/ Într-un gând, într-o unire,/ Și să ne dăm mâni cu mâni/ Pentru-a țării fericire.”

Între poeziile sale politice, niciuna nu a avut viață lungă ca *Hora Unirii*⁶. Claritatea mesajului, frumusețea argumentării poetice din versurile „Vin la Milcov cu grăbire/ Să-l secăm dintr-o sorbire”, fac din această poezie o „proclamație” lirică de inegalabilă percutanță patriotică. Poezia a fost pusă pe muzică de compozitorul de origine săsească Alexandru Flechtenmacher, cu care Vasile Alecsandri a mai colaborat și pentru spectacolul *Chirițelor* sale, și linia melodică aleasă a susținut perfect textul, creând o atmosferă de entuziasm, de elan patriotic. De aceea, *Hora Unirii* a fost, este și va fi pe mai departe rostită și cântată de toți cei ce evocă marele act politic de la 1859. De altfel, Alecsandri susține cu înflăcărare ideea unirii și în poezia *Moldova în 1857* care a fost răspândită pe foi volante, ca apoi să fie publicată⁷. Caracterul popular al mesajelor politice din asemenea versuri explică impactul lor asupra atmosferei tumultuoase ce pregătea Unirea prin manevrele interne din jurul adunărilor ad-hoc și prin demersurile ce se făceau în străinătate. La promisiunea Porții Otomane că-i vor oferi tronul Moldovei, caimacamul Nicolae Vogoride a înlocuit listele electorale, dar Ecaterina, soția sa cunoscută și cu numele de Cocuța, a dezvăluit manevrele soțului ei, documentele apărând în presa prounionistă din Bruxelles și apoi din Moldova. S-a propus un nou tur de alegeri. Tensiunile dintre Anglia, Austria imperială, ce încurajau Poarta să nu admită noi alegeri, și celelalte state participante la Congresul de la Paris, au fost dezamorsate la întâlnirea din 9 august 1859 de la Osborne, dintre Napoleon III și Regina Victoria, în urma căreia alegerile falsificate de Vogoride au fost anulate. În această situație, Napoleon al III-lea accepta varianta unei uniri parțiale a Principatelor, acestea urmând să aibă doi domni, două guverne, două Adunări Legislative. Voința populară avea să dea formă finală actului Unirii, prin alegerea aceluiași domnitor în ambele țări.

⁵ G. Călinescu, *op. cit.*, p. 290.

⁶ „Hora Unirii” a fost publicată în *Steaua Dunării*, nr. 31, din 9 iunie 1856.

⁷ Poezia „Moldova în 1857” a apărut în *Concordia* din 27 martie 1857, p. 59.

După întoarcerea lui Vasile Alecsandri din exil, visul unirii se împlinește, poetul susținându-l pe Al. I. Cuza ca domnitor, deși se numărase el însuși între cei propuși pentru înalta funcție. Bucuria acestei izbânde istorice era nesfârșită. Al.I.Cuza a aplicat un program dens de reforme, care au modernizat fața României.

Misiunea diplomatică a lui Alecsandri

În 1859 Alecsandri este numit de domnitorul Cuza ministru de afaceri externe titular, calitate în care pleacă în Franța, Anglia și Piemont, unde face demersurile diplomatice necesare ca să fie recunoscută Unirea de către marile puteri. În misiunea sa diplomatică, în calitate de „agent du Prince Couza”, Alecsandri a intrat la Victor Emanuel la Torino, la Cavour, pentru că în Occident el se făcuse cunoscut. Alecsandri a fost invitat să participe la campania din Lombardia, a scris versuri despre vitejia luptătorilor pentru unitatea Italiei, întrucât ele rezonau cu simțirea pentru propria țară, România. Napoleon al III-lea, care l-a primit la Paris de două ori, și-a exprimat convingerile prounioniste, susținute de V. Alecsandri, și a acționat în consecință la momentul convenit. M. Kogălniceanu va conchide după înfăptuirea marelui act politic: „Nu, domnilor, Unirea națiunea a făcut-o, națiunea care a ales un domn pentru ambele țări, cu misiunea de a realiza Unirea”.

După moartea domnitorului Unirii Principatelor, în poezia *Cuza Vodă*, V. Alecsandri dovedește capacitatea de a sintetiza esențializând meritele acestui mare om al neamului românesc: „Văzutu-te-am în pace suind scara mării/Și-n pace luând calea augusta-a nemuririi,/ O! scump amic, domn mare, o! nume cu splendoare/ Sădit pe miriade de libere ogoare!// O clipă apărut-ai în planul vecinicii/ Și vecinice mari fapte lăsat-ai României,/ Nălțând din părăsire antica-i demnitate/ Prin magica Unire și sacra Libertate.”⁸

Niciun alt poet nu a slujit ca Vasile Alecsandri prin versurile sale înaripate și mobilizatoare cauza Unirii Principatelor Române din 1859, tot astfel cum neegalat a fost ca aed al Unirii celei Mari Octavian Goga, al doilea poet român național după Mihai Eminescu.

⁸ Poezia „Cuza Vodă” a apărut în Vasile Alecsandri, *Opere complete, Poezii*, vol. III, București, 1875.

Marea Încăunare

*Unirea- împodobire visată de soare
timpului renăscând –
Marea Încăunare
a pământului românesc prin pământ,*

*Tot ce este românesc și iubire
de departe venind
trecu spre Marea Unire
ca într-un fantastic colind,*

*Curgea Miorița de-o parte
în chip de apă de râu,
clipa se ridicase din somnul de moarte
purtând tricolorul la brâu,*

*Stele în hore rotite
coborau aproape de frunzi
bucurie de pământuri unite
însămânțând brazi tineri în munți,*

*Legământ între cer și lumină
legământ auzit din vecii,
fie unirea acea rădăcină
a marilor doruri pururea vii,*

*Legământ între rost și rostire,
între dăinuire și țel,
nimic nu-i mai sfânt ca Marea Unire
fie păstrată mereu sub drapel...*

Ninsori cădeau

*Ninsori cădeau amurgul clătinând,
eram prea tineri? Troienea sărutul,
trăgeau cu arcul sângele, -nceputul
și sângeram de-albastru și curând,*

*Nu ne feream – lunecătoare ținte
acestui joc suav eram supuși,
de cai cu aripi am fost duși,
în Țara Celor Tineri, fără minte,*

*Păreau în zare dealurile sănii
alunecând sub ceruri de beteală,
iarnă aevea, iarnă ireală,
anii aceia dacă poți mai dă-ni-i,*

*Acum cad altfel de zăpezi și ploii,
mai rare, parcă, și mai sfidătoare
și locuim străini într-o culoare
prea strâmtă pentru amândoi...*

Absența ta

*Absența ta, iubito, ești tot tu,
chiar dacă mai îngândurată,
privirea mea născând nu te pierdu,
exiști în orice clipă întrupată.*

*Vârtej incandescent, aprinzi
rugul regesc al sfintelor ispite
stârnind în urmă-ți vifor în oglinzi
sub stele cu sclipiri uimite,*

*Un foșnet de pădure, depărtat,
o adiere traversând pustiul
ești în absență; cerul luminat
de tine doar îmi povestește, știu-l...*

*Absența ta m-a învățat să număr,
ce altădată fără teamă risipeam,
duceam pe-atunci un cer întreg pe umăr
în care amândoi, privindu-ne, pluteam..*

Între memorie și năzuință

*Nu cunoaștem pisc mai înalt
precum cel al memoriei,
nu știm fântână mai adâncă
decât cea a năzuinței,
între memorie și năzuință –
viața omului
este eternă.*

*Iată, fericit este timpul
la Alba Iulia,
fericit este de câte ori
urcă solemn
spre porțile de aur
ale lui Decembrie Unu.*

Poemele dintr-un oraș ireal

unde nu te așteaptă/ nimic/ și nimeni cu nimeni/ ești un

taxi pustiu/ pe care îl
cheamă/ auind/ *niciunde*le și o pură atingere a/ celor care/ trecând chiar
prin tine mureau...
în uimirile acestui oraș ireal/ la pauza de masă/ triste dactilografe/ or să-și bea
indiferente/ ceaiurile/ reci...furtuni luminoase din sud/ ies din poșete lor uzate...
de dinafară de lume/ e cineva ascuns în mine/ care te strigă/...dar
despre asta nu se poate spune nimic/ umbrele verii s-au ascuns/ în pereți...
să rămânem/ dară/ cu ochii închiși/...sunt *lacrimae rerum*/ nu
se întâmplă nimic/... aș fi putut desigur să spun rugăciuni/ să calc
pe lemnuri/ de cruce/ ele scârțâie îngrozitor... prin străzile/ înoptate
paznicii îmi știu întunecimile/ *pe-de-rost*/ ba chiar le scandează/ uneori
uimiți de câtă iarnă/ mă ascunde în ele
unreal city/ unreal city/

să nu adormi pe noaptea oglinzilor/ lui/ ai crede că e toamnă

și că-i deajuns să privești/ palida cădere de îngeri...
și n-ai de ce să plângi/ n-ai de ce/ gunoierii/ domnișoară
moarte/ înaltă poduri
de frig și amurg/ cu vaste miresme/ de somn și uitare/... ce să facem...
neatenți/ ne pierdem în a ta/ prea târzie/ la malinconia...mari
aurii semnalizatoare/ ridică orașul pe dealuri/ într-un neverosimil
deasupra.../ dacă m-aș fi trezit/ pentru el inventam o grădină.../dar
e mereu mai departe/ cu pânzele umflate/ de noapte și tăceri...
la ușa îngerului/ aș fi plâns cu toată iarba amirosind/ sub coasă...
privește în mine și ai să vezi/ ce ninsoare coboară/ pe inima mea...
aș fi vrut să mă strigi/ ți-aș fi dat orizonturi/ și carnea
de femeie/ fremătătoare a mării.../ iar mâine ți-aș fi spus
c'est à mon tour d'être son sang...

te povestesc pe străzile/ aceluia unreal city.../ cu

tot înghețul fără-de-speranțelor/ lui... sau poate ale/ mele...
poeme neterminate/ întâlnirile noastre/ semne ascetice/ vrăbii
ciripitoare/ munți încetoșați/ pași și grădini înoptate/... se tălmăcesc
în culori/...acum/ se rostesc ofilirile și/ spasmul/ lung muzical/ ...când plouă
toate scrisorile pe care nu/ le-am mai scris.../ mă inundă
vorbele se-nchid în surzenia mea/...și tot
mi se pare că merg/ că trăiesc/ și că sunt/ *unreal city/ unreal*

fără nimeni/ fără un bun rămas/ secetă a non-locurilor /unde
o vreme totul se scurge/ în totul/ ca de la sine/... somniile lunii
cu brațele lungi îngânate/ de-un palid *unreal city* /...și lasă-ți
pantofii la ușă/ să nu rămână nicio urmă/ timpul
nu e decât o filă iluzorie/ pe care crezi că ai fi putut să/ scrii
ceva despre tine/ ...înghețul/ fără-de-speranțele/ și a ta *the dark room*...
după o asemenea cunoaștere/ apare/ și acesta în care nu se mai poate crede...
unreal city/ unreal....

vorbeam doar către seară/ înserările/ totdeauna lasă/în urmă o
întrezărire de prea târziu/... adastă un țipăt în ele/ pânze de fum și
un vaet al mărilor sinucigașe/... când trupul nopții se lasă greu/ insuportabil/
de greu...
ivirea spontană/ a necunoscutelor periferii... nu mai îngăduie/ nicio-ndurare...
if the lost word is lost/...și totuși din el s-a zbătut o fereastră/ deschisă
și o presimțire de vânturi/...ca foșnetul rochiei tale/ căzând...
erai amurgul și frunza cursă de din /lumina de vară târzie/ și/ da/ îngrozitor
mă îndurerai/ plutind/ ca o întrebare definitivă/ ca/ o pasăre/ sau ca
o incommensurabilă vreme străină.../ și totuși/ nu-i așa că noi
suntem mereu pe cale/ să ne închipuim/unul pe altul/ cu toate gândurile
oprite în același loc ?..

n-ar trebui să/ mai scriu/ ...poemele mă vând/ mă spun/ mă povestesc/ mă
trădează...
în liniștea ceasurilor somnolente de după-amiază/ îmi
agață pe toate gardurile/ din cartiere/ vocea secretă a orelor .../ oricând
puteam fi atins cu-o/ răstignire/... prin piețe/ prin târguri/ sub poduri/ în
cotloanele
sordide ale aurolacilor/ eram o încuviințare a/ umbrei...
roată fecundă a/ sfîncșilor albastrui...
.../ e de ajuns o singură dată să fiu/ privit...
și vine uitarea/ cât frigul bobotezei/ ...neluminoasele nopți ale
a unui cuvânt.../ nimic/ din mine n-ar mai rămâne viu.../ fastuoasele sărbători
încep totdeauna cu/ micile îndeletniciri ale morții...
surâsul femeii din vis îți/este un altfel de singurătate/ una și mai severă...
(*peut-être qu'elle va s'approcher/... et alors, fermer les yeux, et attendre...*)
n-ar trebui să/ mai scrii/...e tot o infinită/ îndeletnicire a morții...
ar trebui să compui rugăciuni/ mântuitoare: *Doamne Numele Tău/ În Numele*
Tău...
ca un orb îngenunchez lângă/ sufletul ușilor închise/...și...
și în fața *poemului-noapte*/ a *poemului-copac*/ a cuvintelor încă adolescente
în fața *poemului-amurg*/ mă opresc...

poemul mă/ vinde/... în pierdere/... de iluzii/ de clacsoane/ de grădini
 înnoptate/ ...mai ești în măsură să te recunoști ?.../ să mă recunosc/ să mă
 recunoască?
 nemărginirea/ labirintul/ necuprinsul/ apeironul/ vin fără anotimpuri/...
 rădăcina/ migălos răsfirată a singurătății mele/...își continuă tăcerile/ despre tine...
 să nu te sun la telefon.../și vezi/ *les chaînes sonneront et/...*
la pluie composerait ma nuit......astfel am să învăț/ așteptarea/ dragostea/ îndoiala/
 bătrânețea/ și stingerea depărtatelor stele/...
 ...et grâce à toi l'absurd/ est devenu tendre/ ...veux-tu/ réinventer
 la/ douceur du silence?/

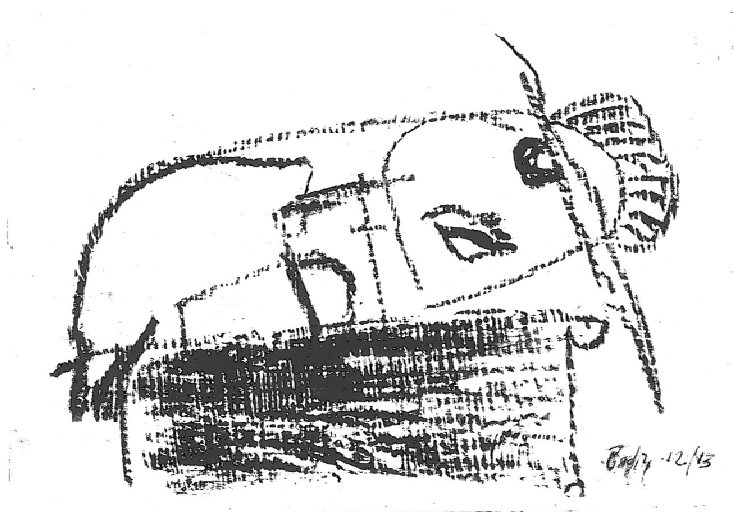
ca după o lungă/ noapte de beție/ lucrurile/ își povestesc

momente ale vieții lor/...și poate chiar noi eram lucrurile/ acelea
 ori altele/ cât de altele.../ vara pe care tocmai o pierduserăm
 își puna cu blândețe/ aurul vechi peste/ paraginile tramvaielor goale...
 și poate că ai să-mi scrii... noaptea de octombrie e ca o poartă/ de fier...
 la ora când/ umbrele caselor se topesc/ sub coroanele/ negre ale copacilor...
 și dacă ni se va permite /o să vorbim nestingheriți/... dacă ni se va/ permite...
 în camera asta tăcută/ tăcută/ tăcută.../ vom crede că e iarnă/...și poate
 chiar o iarnă va începe/ să fie.../ vom sta acolo/ între străzi/ pe o bancă/ la
 intersecția aceea pustie/ și vom începe să semănăm cu/ lumina / galbenă
 a felinarului.../ *perhaps you can write... to me...*/ seară de seară/ după ce termini
 tot ce ai de făcut/ ne vom căuta viitorul închipuit/ și bilanțul va fi/ deprimant...
 ori poate că tu/ numai tu/ ai să găsești/ că nopțile/ timpul/ nu mai
 există/ învârtindu-se lent/ prin mine/ prin tine/ prin sine.../ așa că ne vom
 trăi/ luminile și întunericul/ și marginea nesigură/ de lume...
 ca după o lungă/ noapte de beție/ lucrurile/ își povestesc
 marea câte ceva.../ melodios...*I keep my countenance/* ... și numai cu El putem
 coexista/ *El învierea și viața/ El învierea și viața.../ El învierea și viața...*a
 toate
 sunetele/ care nu mai ajung/ a toate străzile/ care îngână pașii/... în
 cele din urmă/ degetele subțiri ale ierbi/ fac semne/ de sub pământ...
perhaps you can write... to me...

eram/ sunt/ rămân/ în după-amiaza unei duminici de/ octombrie/ singur

prea/ singur/...îmi iau pardesiul pe umeri/ ca să-mi aducă aminte că.../în
 lumina asfințitului/ *I grow old... I grow old/...*
 aș fi vrut/ chiar despre străzile acelea/ să-ți spun .../ cum se ridică/ ele în
 mine/ cum cresc în mine/ iatacuri ale pustiului.../ca și cum ar fi/ prietenii
 rudele/ mele apropiate și dragi/ cum se răstesc la mine/ cu glăsurile lor
 de mortar/ de pietre și cărămidă/...chiar fiarele lor/ ruginite/ chiar ele/ îmi
 îmbrățișaseră acolo/ sufletul/ tăcerile/ singurătatea.../ mereu stăpână.../ ea n-are
 nimic împotriva să mă împartă/ cu cineva/ cu oricine/...dar/ e ora când doctorii/ își

vizitează pacienții.../ în faza terminală/ s-ar putea să plouă/ s-ar putea să
ne amintim/ și de noi înșine.../ *perhaps you can write to me*/ ...un anotimp al
fotografiilor/ vechi/ în sepia/ vociferează în mine/ și nu încetează.../mulțimi
obscur venind mereu/ de nicăieri/ când/ nu mai e nimic de
spus/ când se trag obloanele/ și trenurile imaginare/ brusc
se opresc/ și tac/ *les trains se taisent/ tout d'un coup*...
....*la joie des lignes/ vent autour de toi*...
pentru maladiile astea/ nu sunt doctori/ spitale... nici
suflete/...nici leacuri...
sub/ ireversibila lor depărtare/ *tout d'un coup*/ eu le aud în toată/ nevorbirea...

Hans Uwe Haus

INSTITUTUL ROMAN DE TEOLOGIE
SI SPIRITUALITATE ORTODOXA. NEW YORK

DIPLOMA DE EXCELENTA

se acorda Domnului

M.N. RUSU

critic si istoric literar.

cu prilejul implinirii a 80 de ani de viata
si 55 de ani de activitate ziaristica si literara
in presa din Romania
si in cea romano-america din New York

Pr. Prof. univ. Dr. Theodor Damian
Director

Claudia Damian
Secretar de redactie

Lumina Lina. Gracious Light
Revista de spiritualitate si cultura romaneasca
New York. 28 octombrie. 2018

Placă aniversară oferită ca distincție redactorului șef al revistei noastre.

Scrisoare deschisă

General maior de aviație (r) Radu Theodoru către M. N. Rusu, octogenarul...

Să mi se îngăduie câteva precizări. Despre opera literară excepțională și scrierile politice ale veteranului și fecundului nostru scriitor, trăitor sub zidurile mănăstirii Comana, am scris atât în paginile revistei noastre, ale ziarului *New York Magazin* cât și în presa din București. Cărțile lui sunt, fără discuție, armonioase estetic, viabile, incendiare, dureroase și de o înaltă conștiință patriotică, așa cum îi stă bine unui fost ofițer de elită regală al aviației românești și nu numai.

Generalul maior Radu Theodoru ține să nu lipsească de la aniversarea modestei mele prezențe în literatura română contemporană, care, iată, trece peste o jumătate de veac. Eleganța sa ostășească, de cod al bunelor maniere, caracteristică generației sale ilustre, mă onorează și mă emoționează. Mulțumesc mult distinse prieten, de „zbor literar aripă la aripă”!

Adaug aici că, deasemenea, mă onorează și prezența numelui strălucitului comandor Ion Dobran, cunoscut americanilor, celebru pilot de vânătoare în al 2-lea război mondial, astăzi general major, cu o bogată memorialistică personală. Mă simt dator să-i mulțumesc și dânsului, cu inima și gândul la performanța sa istorică înregistrată la vârsta de 90 de ani, când a survolat cu avionul „Arcul de Triumf” din București, în chip de omagiu adus Centenarului Unirii și a tot ceea ce a reprezentat și reprezintă sufletul eroic al străvechii României.

Are dreptate Radu Theodoru când notează că este vorba de o performanță unică în analele contemporane ale aviației române și mondiale, de ieri și de azi, puțin din păcate comentată și ilustrată de media bucureșteană...

Încă o dată, mulțumesc Radu Theodoru, prieten de luptă literară, ctitor al Asociației Scriitorilor Brașoveni, și domnului general maior Ion Dobran, erou între eroii noștri în viață. Să ne dea Dumnezeu putere să vă sărbătorim, așa cum se cuvine, la apogeul vârstei de 100 de ani, care vă așteaptă și pe care o așteptăm cu toții. Să ne audă Dumnezeu.

La mulți ani viguroși!

M. N. Rusu

Grădiștea „pe Argeș”
13 Decembrie 2018

Dragul meu,

Nu există scuză pentru lipsa mea la evenimentele de răscruce care ți-au marcat viața. Primește cu întârziere dar cu aceeași dragoste camaraderească, stimă și caldă prietenie urările mele de sănătate, prețuire pentru opera de critic și istoric literar nonconformist, cercetător avizat de arhivă, prezent cu obiectivitate în cultura românească contemporană cu centru de iradiere pe Terra, scrisul tău mereu în spiritul esențial al românității fiind un punct de reper direcțional, un radiofar călăuzitor în noianul de capcane cultural-spirituale care inundă și agresează o lume trans și antinațională.

Nu știu cât și pe unde au fost purtate moaștele Sfintei Paraschiva în Centenar, dar generalul maior Ion Dobran și proaspătul general maior (aviator) R. Th. au fost purtați ca relicve ale aviației din al Doilea Război Mondial pe unde nu-ți închipui, la ore ciudate, dar la un public fermecător: elevi, soldați, mai mici și mai mari. La adunări publice de omagiere a Oștirii. Comandantul meu – cu parada de 1 decembrie, la 99 de ani și 11 luni a survolat Arcul de Triumf, cel mai fabulos omagiu adus aviatorilor aviației clasice de război.

Și, cred, unic în istoria mondială a aviației. Am fost în Apuseni la un festival cultural-patriotic, colinde, tulnicărese, moți, sus la creastă, la casa lui Horea, o baie de românităte spirituală.

Ție, confrăților și enoriașilor care ne-au ajutat financiar să ridicăm troița-monument dedicată Armatei a 3-a, decimată la Cotul Donului, preotului cărturar și distins poet liturgic, Theodor Damian: Sărbători fericite! La mulți ani! Rămâneți români în noua voastră cetățenie. Te îmbrățișez!

Radu Theodoru *

* La împlinirea binecuvântatei vârste de 95 de ani, redacția și colaboratorii revistei noastre urează maestrului Radu Theodoru, pe mai departe, sănătate și putere de muncă, noi realizări în promovarea valorilor naționale românești și mereu înnoite bucurii.

Socială

*Bat-o s-o bată de scară.
Cum ba urcă, ba coboară,
ba își trimite spiridușii
să se facă extra-plat
la încheietura ușii.
Te sucește, te înalță, te măsoară,
până-ți rupi tu singur gâtul.
Ba-i un fel de soacră acră,
ba-i una ruptă din rai,
de-ți vine s-o miluiești
cu o coadă de vătrai.
Primăvara,
cică-i stă în coastă,
toamna, și-o poartă în spate,
de n-a învățat măcar să tacă
în accese și procese de exces
și nedreptate.
Bat-o s-o bată, piază rea cu fuștei de rumeguș
libertină, și cretină,
stă proptită-n corcoduș
țanțoșă ca o regină peste neamuri de supuși.*

Quo vadis

*Când stăm între oglinzi
și apa lor ne spală
e oare un noroc, sau asta înmulțește
ce-i hâd pe verticală?*

*Când peste trup, pe gânduri,
ploile se lasă,
e oare îndeajuns s-alegi
o streășină de casă?*

*Ce oare se repetă, ce-ar trebui să fie,
să nu ne depărtăm de noi
și copilărie?*

*Ce ar trebui s-alegem, ce ar fi cuminte,
să ne regăsim mereu
frumoși ca înainte?*

*Din atâtea întâmplări,
Prin atâtea chemări, două subiecte:
Tu și Eu.
Sfășiate, devorate,
de mulțimi de predicate.*

*Întrebăm degeaba, quo vadis?
Spre paradis, va zice predicatul meu.
Acolo-i închis, va zice al tău.*

Quo vadis?

Despre calendare

*Cândva,
taote caldenarele neantului
s-au închis într-o hrubă
păzită cu o mie de spice.
Toate cereau monarhului fără nume și auz,
să abdice.
Întâmplare sau nu,
a trecut pe acolo Dumenzeu
cu cele nouă ceruri la îndemână.
Nu știi ce a spus, dar cerurile s-au deschis
și timpul a curs.
Și încă mai curg blânde râuri de spice.
Nu se știe cum Dumnezeu a făcut,
Nimicul ce a băut, de toate calendarele
s-au mutat din haos în lut.
Mai apoi și-au dresat filele,
rece și calculat,
să se rupă una pe alta
în cadența de simptom ce-și omoară
vicele – vicele.*

Plecare

*C-un zâmbet firav
eschivând lung
o dezamăgire
și brațele
ca vâsle
prin întunericul din arbori
căzut pe asphalt.*

*Hey,
scintilații de-o vară!
Cerule s-a-nchis.
Steii -
între flori de singurătate
inima.*

*Din ochii amurgului
prelung neauzit și lent
ca lacrimi -
umbrele noastre
se scurg.*

Rugă Mariei *

*Marie, Maică Sfântă
pururea Fecioară
te-apleacă peste casă
Blândă primăvară*

*Vară peste câmpuri
peste lutul casei
veghează Preacurată
Tânără mireasă*

*Toamna printre frunze
pomii-s scuturați,
a noastră ești Măicuță
prin codrii legănați*

*Iarna când omătul
acoperă pământul,
pătrunde-ne în casă
și dă-ne-n glas Cuvântul*

*Ne deapănă povețe
și mai presus de ele
mai spune-ne o veste
despre Iisus din stele.*

Catren

*Lună albă plutitoare
soarele-i în urma ta
tu te vindeci de iubire
eu mă-mpovărez cu ea.*

Amfora

*Cineva îmi confundă inima cu o
amforă
în fiecare zi mi-o smulge din piept
spunându-mi
cu ce vrei să cărăm apa aceasta
femeie
nu vezi că ne inundă pe toți?*

Cu iubirea

*Eu aș vrea dacă nu-i bai
să mătur frunzele prin rai
să mă fac slugă la cai
să văd ploaia despletită
în codru să stau pitită
să măsoar oful cu metru
slugă pe la sfântul Petru
apoi când m-aș sătura
un cal alb eu că mi-aș lua
pe pământ m-aș înturna
și-aș rămâne ... pururea.*

Pe tine

*De la îmbrățișarea trăită
până-n vibrația vocii
din seninul ochilor
până la nerostirea cuvântului
de la cântec
până-n mătasea privirii
de la Nimic
la Dumnezeu
te iubesc
eu
pe Tine!*

Cântec

*Luna
mi-i mamă
mi-i soră și frate
și cana cu apă
bucata de pâine
sărutul de seară
și ruga fierbinte
și cerul albastru
și ziua de mâine.*

* Grupaj selectat de M. N. Rusu

DAN CIUPITU

De ce bat clopotele, copile? (fragment)

- Știu și eu bunică?... S-o fi îmbătat Ciudin!...

- Lua-l-ar Necuratul de bețiv să-l ia, iartă-mă Doamne! Nu mai e de nici o ordine pe lumea asta! Apă-i o veni el și Sfârșitul ăla o dată, că așa nu mai merge! A ajuns tot neajunsul să facă ce vrea!

Ieșită în cerdac, se uită peste grădină după care, intrând în casă spunea:

- Și voi acolo nu dormiți! Căsați naibii ochii la uli că mi-au luat, mânca-i-ar ciuma, Doamne iartă-mă, jumate din curcuțe până acum. Și vara abia de a început. Muncesc degeaba!

Așa era bunica vacanțelor copilăriei mele. Femeie aprigă, ca de altfel toate femeile din neamul nostru; nici pe departe însă, ca străbunica. Veneau cu toții dintr-un neam de moldoveni de sub dealurile Neamțului, gospodari ce se țineau de comerțul cu lemne.

Maria Arseni, pe numele-i de fată și Salomia măritată, mică și grasă, străbunica avea căruțe și cai cu care ducea lemnul din pădurile mănăstirii la târguri; Lungani, Pașcani, Târgu Frumos, sau în jos spre Focșani, Tecuci, Galați și Brăila. Bărbații din familie însă, toți de nimic, spunea adesea și bunica:

- Buni de prăsilă, să stea la birt și să moară pe front!

Străbunica a avut 7 copii; o fată și 6 băieți; 5 au murit pe front, al șaselea, beat, trăznit în pădure. Fata ei, Aglaia, bunica a avut și ea 6 copii; un băiat și 5 fete. Mama era cea mai mare; la fel ca tot neamul lor muieresc știa să obțină ce voia chiar și de unde nu era nimic de obținut. Tata, și el stâlp de birt, nu a murit însă pe front, deși a făcut și el războiul se spunea. A fost ofițer însă!

Maria Salomia, străbunica era singura femeie în comerțul cu lemne; singura de care Fecker ovreiul, cel cu joagărul, avea de frică. Aprigă la negocieri, era cea care tocmea prețurile. Mai spunea câte o dată, unul sau altul din bărbații cărauși, că prețul a fost cam mic, dar ea, cu vocea-i spartă de țigară îi răspundea:

- Ce mă, nărodule, numai tu vrei să trăiești? Ce, numai tu ai casă de ținut? Trebuie și el, Fecker să trăiască că altfel ne ia dracu' pe toți, mă' tonților! Câștigă ovreiul, câștigăm și noi! Trăiește ovreiul, trăim și noi lua-v-ar Necuratu', Doame iartă-mă de nesătui!... Nu vă mai ajunge! Cu câte guri mâncați mă' fomilor?

- Apăi Salomio, avem și noi guri multe de hrănit, mai spunea un altul.

- Apăi să aveți mă că așa a fost rostuit să fie pe lumea asta! Să trăim și să ne 'mulțim!...

Maicile aveau pământuri și pășuni. Le primeau de la boierii locului care gândeau că dând la mănăstiri, Marele și Bunul Dumnezeu mai uita din nelegiuirile vieții lor de păcătoși și dacă nu îi puneă chiar de-a dreapta lui, nici nu-i lăsa Necuratului să-i blagoslovească el după cum s-ar fi convenit. Apoi, mai erau și din odraslele lor; fete ce nu le mai lua nimeni de slute sau zălude, care, ca să poată intra la mănăstire, aduceau la nunta cu Hristos ca zestre, 'colo f'o câteva pogoane de pământ cu tot cu robii lor îndeobște țigani.

Se tăia la pădure iarna, în luni de frig și cu zăpadă mare, de argații satului, ceangăi veniți de peste munte, din ținuturi ungurești. Lemnul adus la drum de țăinari era încărcat la căruțe și dus la Târg (-u Neamț) sau Roman unde Fecker avea joagăre. Tăiat la scânduri și dulapi era apoi gata de vânzare.

A Salomieii, străbunica, cum lumea îi spunea, tocmea transportul. Era o viață grea ce nu cruța pe nimeni ce din voie sau nevoie alegea a trăi așa. Erau timpuri pentru oamenii tari.

Nimeni nu știe câți ani și câți din cei ce apucau pe drumul ăsta ajungeau și la capătul lui.

Se mai murea pe drum; de frig, de boli și de beție. Dar nimeni nu le avea grija. Doar când în iarna următoare se adunau din nou, unii nu mai veneau.

- Da a lui Ispir unde-i?... Mai vine iarna asta?...

- Nu mai vine! răspundea unul sau altul... Nici iarna asta și nici ai' laltă!...

- Atunci ne-om descurca și fără' de el, spunea a Salomieii. Nu-i bai!

Străbunica nu știa prea multă carte. Dar deprinsese a citi și socoti; mai ales a socoti!...

- Ascultă mă' neisprăvitule!... Aista-i prețul! Eu nu mă tocmesc! Te prinzi ori ba?

- Apăi ce să mai spui? Am de ales? ...

- Apăi ai mă'!... Să nu te prinzi!...

Convoiul de căruțe încărcate cu bușteni ce pentru zeci de ani se pregătiseră pentru acest ultim drum spre gaterul lui Fecker pornea cu străbunica în frunte.

- No, haideți măi că acum se va alege care din voi are vână în el. A venit timpul să arătați ce puteți! Asta dacă aveți ce arăta. Sus pe căruța încărcată, dar cel mai ades pe jos, străbunica începea cu 20 de căruțe și uneori mai bine, drumul lung ce îl aveau a face în fiecare iarnă de câte ori era nevoie.

- Salomio și câte ai tocmit? întreba câte unul din bărbații mai tineri?

- Câte or fi nevoie! De ce mă?
- Așa, ca să știu și eu!
- Păi nu știu mă!... De un' să știu!... Câte s-or pute' mă!...

Drumul desfundat lăsa în urmă pădurea și mănăstirea pe care Olympia, ce avea să le devină și prima lor stareță, al ei duhovnic, și un grup de alte câteva maici hotărâseră, cu mai bine de două veacuri înapoi să-și așeze loc de sfințire. Nu s-a început ca alte mănăstiri făcute de un domnitor sau vreun boier ce voia a-și cumpăra iertarea pentru o viață trăită nu tocmai creștinește. Nu avusese de la începuturi pământuri și pădurile de azi. Ci doar liniștea și pacea ce ți-o dau un loc în care omul nu a ajuns încă a-l întina cu a lui prezență. Cu timpul însă, a devenit și el la fel ca toate cele ce arată că nimic nu este sau rămâne așa cum Dumnezeu a dat chiar dacă se vrea loc sfânt ales de El, Prea Marele și Bunul Creator cum am auzit, copil fiind, maicile spunând adesea.

Primul sat, în drumul spre gatere e Valea Seacă. Sat așezat de oameni cu pământ și animale și nu ca cel al mănăstirii, unde, afar' de maici și argații ce lucrau pentru ele nu exista nimic; nu case, gospodării, copii și școli. Abia târziu, după reforma bisericească, care a făcut ca din cele 400 de maici ce la un timp trăiau prin chiliile mănăstirii cu singura lor sfântă datorie de a fi miresele Mântuitorului au rămas doar câteva zeci, au apărut și casele de oameni care, dacă nu mai lucrau pentru mănăstire, găsiseră în târgul de peste râul lui Popa Smântână un mijloc de a-și hrăni familia și așteptau o pensie când timpul o veni.

Prima oprire a Salomeiei, spre seară, se făcea la crâșma din marginea satului. Peste ani, care aveau să lase urme chiar și peste străbunica, cârciuma avea să fie cumpărată de ea, unde, după tejghea, pe un scaun înalt avea să-și termine viața ținând un ochi pe toți bețivii ce îi călcau pragul.

Ferească-l Necuratul pe ăl de i se încingea sângele sau și mai rău, Doamne ferește, uita să plătească. Se zborșea spunând:

- Ce mă!?!... s-a încins tărăța-n tine?... Ia vezi, că de viu la tine îți sting eu huștea cât ăi zice pește!... Ce-i asta? Ce crezi că e aici?... F'o pomenire?!... F'un praznic?!... Vii, mănânci, bei și plătești!... Ai priceput?..

- Aici stăm peste noapte! Deshămați, grijiți caii și apoi intrăm în crâșmă! În două ceasuri suntem în velinci. Pricepurăți?... Bărbații nu spuneau nimic... Mai toți nu erau la primul drum... Cei noi ridicau din umeri:

- Apăi dacă-i așa porunca, așa 'om face! ...
- Și careva o sta de veghe!... De lupi, de hoți și alte lighioane!...

Străbunica le bea și le bea zdravăn, după cum lumea vorbea; dar niciodată la drum, niciodată când se muncea. Nu avea inimă pentru cei slabi!... Se povestea că nu de puține ori puneu biciușca pe câte unul care îi ieșea din vorbă. Și, tot așa, nu de puține ori îi lăsa slobozi de muncă când întreceau măsura.

- Măi, nu se amestecă nimic în viață: când e de muncit se muncește, când e de cheful se chefuiește! Și când ești prost, rămâi prost. Nu încerca să faci altfel că te încurci!

Se scula de dimineață prima. Își înhăma singură caii, după care, aprinzându-și prima țigară spunea cu vocea-i dogită spre cei ce nu erau încă gata:

- Ce așteptați măi?... Să vă toclesc o slugă să vă scoale?...

Se pornea la drum, încet și fără grabă. La ce să se grăbească? Timpului îi se ținea socoteala altfel. Se spunea: „la vară, sau la toamnă, în iarna iasta sau cealaltă, după Sfintele Paște sau de Bobotează” și nici decum, joi 25 de Mai... Se știa când au plecat: „dăună-zi”, dar nici o dată când se ajungea: „Când o vrea Dumnezeu!” ... Dar se avea o măsură a prezentului:

- Hai măi ține aproape că ne apucă amiaza tot aici!... Și încă nu a ieșit ultimul din sat!...

La șipot, în Valea Seacă se oprea să se adape caii.

- Mă, mai cu grijă că fără de ei tu nu faci nici cât o para chioară, îi striga străbunica câte unuia ce grăbea caii...

- Apăi nu vezi că fac cum vor ei doară, îi mai răspundea câte unul.

- Să facă mă, că ei au minte și înțeleg, nu ca alții!...

Nu era ușoară munca; frigul, vântul și zăpada nu iertau. Opincile cu toate „oghielele” de lână nu ajutau când se udau. Sumanele groase și țăarii peste cele multe alte rânduri de haine atârnav greu făcându-i să sufle anevoie la mers. De mai cădeau pe jos prin zăpezi trebuia să vină unul, altul să-i ridice. De aceea țineau aproape strigându-se mereu să nu rămâie în urmă.

- Auzi mă Arvinte, nu te lăsa moale că ăla ești! Amu un an cam pe aici a lui Apetrii s-o prăpădit! Și nim’nea n-o băgat di samă până la drumul mare! Geaba am mers să-l căutăm, că lupchii i-o făcut sama!

Când vreun viscol și o zăpadă mare îi prindeau la loc deschis, se opreau, adunându-se grămadă cu caii la mijloc.

- Mă, țâneți ochii pi cai, că de dă lupchii în ei, dracu’ ne ia pi tăți! Auzirăți mă? le striga străbunica.

- Auzărăm, că doară nu sântem surzi, mai câte unul răspundea.

- Apăi văz, dar nu știu și dacă ați înțeles, mă!...

Stăteau așa și câte o zi, uneori două, până când vremea se mai răzbuna, după care o porneau iar la drum.

- Salomio, apăi iarna asta nu-i a șagă!... mai spunea câte unul. Poate că ar fi bine, zăc și eu așa, ca Feckete să ne mai scape și el ’colo un pol, doi di căciulă că nu ne-o strica la nici unul!...

- Așa zăci tu Arvinte!?... Apăi s-a videă!... Tocmeala-i tocmeală însă!... Nu se cade s-o uiți!... s-o calci!... S’a videă mă’!... repeta străbunica cu mintea departe. După un timp, tot pe gânduri, uitându-se spre deal, unde norii parcă se crăpau, ca pentru ea:

- S'a videa!... S'a videa mă Arvinte!...
- Măcar de'om ajunge cu bine la Târg!...

Intrând în Bălțătești, intrai drept între dealuri. Erai la adăpost de vânt, dar începea urcușul. Caii trăgeau greu. Nu toți erau tineri, nu toți puternici. Unii din ei de mult ar fi trebuit să fi fost lăsați la vatră, precum veteranii, dar nu avea să fie. Viața lor urma a se sfârși mâncați de lupi sau în vreun abator. Animalele, ca și oamenii în acele timpuri trăiau atâta timp cât stăteau în picioare.

- Uite așa, dintr-o dată a căzut ca boul în brazdă! Parcă a fost trăsnit!... Și n-ai fi zis!... Voinic și roșu în obraji, s-a stins ca puiul de prima zi!... Nici măcar nu a zăcut o zi!... A avut Dumnezeu grijă de el!... L-o luat la pieptul Lui și l-o sărutat

- Așa i-a fost să fie, zicea altul! ... Bine că n-a suferit, mai spunea unul...

- Ei, așa i-a fost scris, mai zicea încă un altul!... Apăi ne-om duce cu toții într-o zi!...

- Ia lăsați mă morții în pace!... Fiecare cu ale lui!... Morții cu morții, viii cu viii!... Țineți aproape și să aveți om la piedică! Căsați ochii bine să nu caliciți caii, le striga străbunica din capul oiștii.

- Salomio, da să mai stăm că nu ia foc!... Mai își trag și animalele ăstea sufletul, și mai ne întremăm și noi cu un....

- Oi fi obosât mă' Toadere!... Numa' că nu te pricep de ce? Nu cumva te-oi fi ostenit la fimeie? Că să spui tu din ziua a doua că e rost de un popas, e cam devreme! Ai? Nu crezi?

Toader nu răspunse. Se dădu de o parte lăsând căruța să-i treacă în față și trecu în spate la coarbă.

- Ei, fir-ați voi de netoți!... Da repede vă învățați la lene!...

Drumul șerpuia la deal și la vale dinspre Crăcăoani. Era acum alb de zapada ce căzuse și continua să ningă fără de oprire de două zile. Cu greu vedeai la câțiva pași în jur.

- Mă țineți aproape și stați în drum! Nu vreau să vă culeg di prin Brătuleț, sau Grumăzăști!

- Ei Salomio și tu acum!... Că doară nu suntem orbi cu toții!

- Bine!... Așa să fie cum spui tu Pâslare!... Dar am mai auzit ca tine și apoi ne-am trezit cu toții în Dealul Țigăncii!... Nu-i așa măi Arghipe?!..

- Asta că era drumu' rupt de cu toamnă de la ploi și nu se putea merge nici pe vreme bună, darmite pe viscol și cu carele încărcate!

- D'aia zici tu mă Pâslare!...

- Păi de ce alta Salomio?...

- Nu că v-ați rupt de noi restul, când căruța lui Sofronie s-a frânt de la bolțari și nici unul din voi nu băgă di seamă?!

- Apăi și di asta, dar aiasta mai la sfârșit!....

- Mai la sfârșit zici?!... Ia du-te tu de vezi acum cum is ăia din urmă, că acuși intrăm la han la Bălțătești și nu mi-oți ieși la numărare!

Iarna asta parcă era mai grea ca-n alte dăți, se gândea Salomia; dar așa spunea de fiecare dată!

Era nevoie doar de două, trei zile cu zăpadă mare, viscolul și gerul să-i prindă pe drum și se uitau alte ierni la fel de grele, dacă nu chiar și mai grele.

După ultimul cot al drumului se vedea hanul Bălățești cu băile și curtea lui largă. Clădire mare din piatră și lemn, pe două canaturi cu un cerdac mare în față, ce mergea aproape roata hanului și pe unde puteai ajunge la camerele de sus, (hanul) fusese făcut la îndemnul lui Cantacuzino pe la 1810, apoi, un doctor, nepot al lui Cantemir, cercetă și scrisese despre apele ce făceau minuni. Loc bun de popas, cam la jumate distanță spre Târg ca multe alte hanuri de-a lungul drumurilor ce luau Moldova în sus și în jos și de la munte la Nistru, oamenii le știau și se abăteau pe la ele, cu și fără vreo nevoie anume; ci doar așa, să mai afle ce e prin lumea asta a lor moldovenească sau doar să bea și ei un vin și-o țuică.

Curtea largă a hanului primea ușor la 40 sau 50 de căruțe. Fie ea iarnă sau vară, oamenii aveau treburi și nu puțini erau acei ce se încumetau la drumuri lungi. Ei aduceau și purtau veștile, ei erau cei ce știau, „dincotro bate vântul” cum Salomia spunea.

După ce orânduiau cu caii și căruțele intrau în han cu toții:

- Ia să vedem ce și cum lumea mai este și „dincotro mai bate vântul”!

Mulți se cunoșteau între ei; erau din satele din jur; Oșlobeni, Crăcăoani, Agapia, Humulești, toți cu o treabă sau alta purceseră la drum și trăseseră la han pentru a se mai odihni, încălzi, un rachiu și o vorbă.

Mai erau unii și din jos, dinspre Focșani și Dunăre chiar, cu treburi prin părțile astea de țară sau în drum spre mai sus; Fălțiceni, Baia, Humor sau Suceava. Lumea umbla cu treabă, după cum se vedea, dar mai erau și din ăia care nu stăteau pe la cășile și acaretele lor și, după cum spunea a Salomie, uitându-se la cei ce nu aveau treburi serioase ca ale ei, erau pe drumuri doar așa, ca să nu fie drumul fără oameni ...

Se salutau cunoscuții între ei, se întrebau de sănătate, încotro se duc, sau de unde vin. Stăteau cu toții la mesele de lemn aspru cioplite din bârdiță. Întâi, venea hangiul sau hangița după caz.

- Văz bine, Salomio, că nu te dai! Nu te dai cu nici un chip! Că-i viscol, ger sau sfârșitul lumii, Doamne apără-ne, tu tot pe drum te ții! Oricât de aspră iarna se arată te ții aprig nu-i vorbă!

Mă întreb numa' cât mai ai de gând să o tot duci așa, întrebă Moș Arhip hangiul, care dacă nu ar fi fost albit la păr de timpuriu nu ai fi zis că e un Moș.

- Lasă tu asta în grija mea și adu-ne câte un rând la toți că și sufletul a înghețat în noi! Așa vreme nu s-a mai pomenit de la începuturile Începutului, când totul era noapte, frig și neștiință și Bunul Dumnezeu a spus să se facă lumină și atuncia a ieșit și soarele, da prostia tot a rămas!

- Așa o fi fost, spuse hangiu Arhip plecând să aducă băuturile.

- Și nu uita și câte ceva de îmbucat, că a be' pe burta goală nu se cade, îi strigă Salomia din capul mesei.

- Apăi de asta știm cu toții, răspunse Arhip fără de a întoarce capul.

- Auzi Salomio, zise Pătru care mai în fiecare iarnă purcea la drum cu Salomia, cam de pe la începutul începuturilor căraușiei, Arhip aista s-o cam dat la viața ușoară și liniștită ce ți-o dă banul muncit ușor.

- Apăi dacă-i muncit nu-i bai, răspunse Salomia; rău e atunci când îi făcut cu înșălăciune. Că unii își dau și ultima suflare pentru el, așa le-o fi fost hotărât di Âl di Sus, dar că alții aleg a și-o vinde și pi măsă moartă atunci îi bai mare! Și tu Pătrule, dacă di mâine ti lovește fu-n noroc la bani sâ vezi ce ușor te înveți la bine! Că di munca și viața grea ar fi la mare preț ai videa tot boierul rupându-se de șali; dar nu a fost lăsat așa! Âl di Sus, când o făcut legea pi pământ, munca și nevoia au fost date unora ca noi, viața bună și fără de griji și-au luat-o popii, boierii și ovreii...Așa a fost din totdeauna și așa va rămâne în vecii vecilor, Amin!

Arhip hangiu cu o fată tânără și frumoasă începuse a aduce la masă ulcioarele cu țuică fiartă cu zahăr și mirodenii, vinul și străchinile aburinde cu zamă de cocoș bătrân, mămăliga în ștergar și ciușca murată.

Punând toate pe masă grăi spre Salomia:

- De-o mai fi f'o nevoie, dați-mi di știre!... Florica v-o aduce tot ci mai poftiți!...

- Chiar tot ci 'om pofti?... se repezi a spune Nicolai a lui Carp, un flăcău voinic, frumos pus mai tot timpul pe glume. Era și el la anii când flăcăilor începe a le miji musteța și a se uita și ei după fete.

- Mulțămim Arhipe și de 'or mai fi trebuințe ȝ-om da di veste răspunse Salomia!.... apoi către Nicolai:

- Ce mă, îți dau pohtile ghes?... Ia vezi de mănâncă acolo că oi avea timp și de Florica dacă o fi să fie!

Nicolai roși, nu spuse nimic, începu a mânca, dar cu un ochi o urmărea pe Florica ce umbla iute printre mese ducând mâncare și băutură mușterilor.

- Apăi să fim cu toții sănătoși, să merem cu folos și să ne întoarcem cu bine acasă, zise Salomia apucând o ulcică cu țuică fiartă.

- Să dea Banul Dumnezeu, răspunseră bărbații, ciocnind și dând pe gât într-o înghițitură băutura fierbinte.

- A, că bune lucrări ne-a mai dat și Âl de Sus, fie-i numele pomenit și facă-se întotdeauna voia Sa, ziseră alții lăsând ulcica goală pe masă. Mâncau în tăcere, uitându-se fiecare în strachina lui.

- Salomio, îl văzui pe Mardarof cu oamenii lui în curte, zise Pâslaru! Nu crezi că ar fi bine să știm ei la ce preț s-au tocmnit?

- Da de ce mă? La ce vrei să știi?

- Așa, mă gândeam și eu că n-ar fi rău a ști!

- Așa te gândeai zici? Apăi îți spui eu, că știu!...Cu un sfert mai puțin mă'!... Ce zici? Pâslaru ridică din umeri ducând o lingură de zamă la gură; o înghiți și apucând o bucată de mămăligă zise:

- Apăi dacă-i așa, ce să mai zic?... E bine!...

- Apăi tot așa zic și eu mă, spuse Salomia.... Și dacă mai aveți de întrebat câte de una alta eu zăc să o faceți cât mai e timp să vă întoarceți, că numai di două zile suntem la drum și de ce să-l bateți tot când puteți a vă răzgândi! Ce zăceți?... Nimeni nu spunea nimic. Cu capetele plecate sorbeau la zama din străchini.

- Fir-ați să fiți voi de neghiobi! Cum de vă mai rabdă, Doamne iartă-mă, pământul ăsta?!... spuse Salomia mai mult ca pentru ea.

În han multă lume; unii intrau, alții ieșeau. Cei ce intrau, se uitau în jur, alegeau o masă, se așezau și așteptau uitându-se în jur. Arhip venea, îi asculta numărându-i cu privirea și pleca pentru a reveni cu băuturile și mâncarea ajutat de Florica și încă o altă fată. Toată lumea mânca și bea la fel; asta pentru că era doar un singur fel de mancare. Aici lumea se oprea de frig, foame și sete. Unii mai și dormeau peste noapte, dar nu mulți; doar cei ce veneau mai de departe și mergeau mai spre departe. Cei ce erau la drum de multe zile și încă multe altele mai aveau să fie.

Al de Salomia, Mardarof și ai lor oameni nu dormeau la han. După ce se odihneau, mâncau și beau cât să le fie îndeajuns până ce se opreau din nou, plecau.

Doar dacă vremea le era potrivnică, viscol și ger, ploaie de norii se rupeau și drumurile nu mai erau de umblat, atunci abia stăteau de noapte.

Se dormea fiecare unde și cum găsea; cu caii, afară de se putea sau în grajd de era loc. Nimeni nu se încumeta a lua o odaie. Asta era pentru cei străini de loc, pentru cei ce treceau în sus și în jos, la deal sau la vale. Ce ar fi zis lumea care îi știa să audă că al de Mardarof sau Salomia au tras la han și au luat odaie peste noapte?

Așa ceva nu se cădea! Viața avea ale ei lucruri așezate, ce nu treceau de nimeni încălțate.

- Apăi la încă un rând mai țâneți, sau v-ați muiet deja pe la picioare, întrebă Salomia din capul mesei. Că de sunteți gata om merge că nu vă vreau la drum fără' de vlagă!

- Apăi di mai dai un rând eu zăc c'om duce, spuse Vilichi, un bărbat mic și îndesat știut prin părțile locului că prietenea cam mult cu paharul.

- Nu de tine mă Vilichi duc eu grijă! Eu mă gândeam la ăi de au fost botezați cu apă de cadelniță (sfințită) și nu cu rachiu.

Râdeau cu toții. Salomia strigă spre Florica

- Ia de mai adu din vinul aista încă un rând și spune-i lui Arhip să vină de ne-om socoti că mai avem și noi treburi de umblat.... (va urma)

Generalul și bicla

Când a aflat după un secol de lăncezeală că urma să aibă vizitatori, s-a bucurat. A ieșit din cavou și-a lustruit cizmele și s-a uitat la bicicleta pe care o capturase de la Johannes von Eben. Rușii se bolunșiseră cu totul. Voiau revoluție. Nu mai ascultau de ofițeri.

- Măi generale!, îi zise căpitanul Ignat cu o nedisimulată răceală. Parcă ne spuneai că „Pe aici nu se trece”, rosti el influențat de zurba rusească.

- Domnule căpitan, îți interzic să fii obraznic și să răstălmăcești spunerea mea de acum o sută de ani! Acum vor trece strănepoții noștri pe bicicletă!, preciză generalul Eremia Grigorescu, așezat pe marginea sarcofagului din care abia ieșise.

Praful fin se împrăștiase de jur împrejurul său ca aură de sfânt. Căpitanul Ignat își reprimă pornirea de care se molipsise în tranșeele aliaților ruși.

- Domnule căpitan, sunt convins că acum după ce-au trecut o sută de ani de când l-am bătut pe Curt von Morgen cu toată artileria lui cu tot, îmi pot permite să trec și pe la Măriuca! Iar faptul că vin o samă de tineri pe bicicletă ca să ne viziteze mă face să mă simt responsabil în calitate de gazdă. Te rog să vorbești și cu Alexandru pentru că am de gând să-i duc și pe la el, pe la Mărăști!

- Vă referiți la generalul Alexandru Averescu?

- Păi, la cine altul domnule căpitan?

Ignat făcu stânga împrejur și ieși din Mausoleul de la Mărășești. Se îndreptă spre muzeul din apropierea mausoleului. Încă de la intrare zări într-o vitrină de sticlă telefonul de campanie. Nu era timp de tăgadă. Sparse vitrina, luă telefonul și începu să învârtă la manivelă.

- Alo, domnule căpitan Miculescu, din dispoziția domnului general Eremia Grigorescu, vă comunic următoarele:

1. Pregătiți traseul care duce până la Mărăști.

2. Anunțați-l pe domnul general Alexandru Averescu să fie gata să-i primească pe bicicliștii de astăzi.

3. Participanții vor face un popas și la mormântul Ecaterinei Teodorescu. Poate se mai rujează și ea cu această ocazie, că prea era ca o măicuță smerită în tot felul de filme.

4. Rog să dați dispoziție ca autoritățile contemporane să fie prezente cu pâine și sare, iar popii să-și facă datoria.

- Bine că nu veniți cu niște rockeri sataniști!, se auzi de la celălalt capăt al telefonului vocea căpitanului Miculescu.

- Domnul general vă mai roagă să vă faceți rost de-o bicicletă pentru a-i însoți pe organizatori pe tot traseul.

- Domnule Ignat, am un pluton de bicicliști îngropați aici lângă mine cu mitralierele din dotare, ce-l pot mobiliza să însoțească pe tinerii bicicliști mioritici.

- Nu știu ce să spun!, zise Ignat descumpănit de amploarea propunerii. O să-l întreb pe domnul general!, zise căpitanul Ignat închizând telefonul. Rămas singur, generalul Eremia Grigorescu își privi carâmbul cizmelor lustruite cu admirație. Până și tureatca lucea oglindă. Își mai plimbă odată buricul degetelor peste teaca oțelită a săbiei, ieșind în fața mausoleului. Se urcă pe bicicletă și pedală puțin prin fața treptelor ce străjuiau intrarea. „A dracului industrie germană!”, își zise el admirând felul în care bicicleta de captură – Bicla cum îi spunea el – se comporta sub trupul lui. „I-a uns bine lanțul ordonanța!”, își zise generalul mustăcînd. Îl stânjenea puțin sabia atunci când ridica piciorul stâng pe pedală. Pe poarta împrejmuirii imense ce străjuia curtea interioară a mausoleului, pătrunseră bicicliștii. Unii erau trecuți de prima tinerețe, alții încă mai aveau caș la gură. Din muzeu căpitanul Ignat veni să raporteze. Alerga.

- Domnule general, ordinul a fost îndeplinit. M-a răspuns căpitanul Miculescu, care s-a angajat să-l anunțe pe domnul general Averescu și pe Ecaterina. În plus ne mai oferă și un pluton de bicicliști cu mitraliere să-i însoțească peăștia care vin. Știți că mitraliorii din compania mea s-au jertfit cu toții.

- Bine, bine, să-i întâmpinăm pe urmași urmașilor noștri ce vin acum călare pe bicicletă!, zise el, scoțându-și pieptul înainte plin cu decorații strălucitoare.

Bicicliștii au trecut pe lângă ei, fără să-i zărească. Ajunși în fața sarcofagului s-au mirat de faptul că au găsit capacul mișcat de la locul lui. Apoi după ce s-au distrat citind numele ciudate inscripționate pe plăcile de marmură, s-au îndreptat hăhăind spre muzeu. Muzeograful îi aștepta plin de nerăbdare. Tremura de emoție. Se pregătise îndelung să dea piept cu acești vizitatori de soi.

- Domnilor, am aflat că ați venit să ne cinstiți eroii după o sută de ani! Sunt convins că dumneavoastră ați auzit de jertfa intelectualilor români în Primul Război Mondial cum ar fi Dumitru Panaitescu care și-a pierdut brațul pe dealul de la Muratan!

- Care Panaitescu domnule?, ricană un tânăr biciclist.

- I se mai spunea și Perpessicius și a scris volumul *Scut și targă*, pe lângă o sumedenie de poezii!

- N-am auzit!, se auzi același glas cu un ton vinovat!

- Dar de George Topârceanu care a stat tot timpul războiului prizonier după ce-a fost luat la Turtucaia?

- De acesta am auzit! Era un poet dulce, dar de Turtucaia n-am auzit!, se auzi glasul unei fete ce descălecăse cu greu de pe bicicletă. Își freca fesele amorțite. Un hândrălu cu o cască albastră pe cap o ciupi vârtos. Ea nu reacționa.

- Haideți domnilor participanți, n-ați auzit nici de Goga care tot la Turtucaia și-a găsit pe fratele Eugen grav rănit? Uite, aici avem un exemplar din *Gazeta Ostașului*, unde semna Iorga, Sadoveanu, Ghibu. De ce vă spun asta?, își continua ghidul conversația. Pentru că o să dați de mormântul generalului Prezan care a dat ordin ca soldatul Goga să nu mai fie dus pe front pentru că scrisul lui și al celorlalți era mai valoros când lupta cu penița decât cu baioneta pe front.

Tăcerea se lăsă grea și apăsătoare asupra participanților. Ședeau mișcându-se de pe un picior pe altul stingheri și mofluzi. „Ce bine era pe bicicletă!”, gândeau ei sub soarele arzător. Nimeni nu era stresat de asemenea chestii.

- Domnule muzeograf, sunt ceva pokemoni prin zonă?, întrebă cu haz și tupeu cel ce părea a fi organizatorul lor, stârnind hohote de râs.

Muzeograful înghiți în sec. Se prefăcu că nu auzi întrebarea. Dacă le-ar fi răspuns așa cum meritau, s-ar fi trezit cu cine știe ce sancțiuni. Organizatorul îi era șef, ce naiba. Ar fi vrut să le dea exemple de poezi militare de dinainte de război, de la Cârlova, Alecsandri și Pruncul, de la Coșbuc și mulți alții, care au făcut cinste neamului românesc cu îndemnurile lor puse-n vers spre a stârni în piepturile ostașilor români vitejia și eroismul necesare zdrobirii dușmanului. Nu mai îndrăzni să le vorbească nici despre Liviu Rebreanu de teamă să nu-i jignească și mai mult. Îi lăsă să se holbeze la vitrinele pline cu decorații, la mitralierele și puștile așezate pe dușumeaua muzeului...

- Dar vitrina asta de ce-i spartă?, căzu ca un trăsnet întrebarea unuia dintre bicicliști.

Luat prin surprindere, muzeograful mormăi ceva ce semăna cu un fel de scuză nedeslușită. Nici cel care pusese întrebarea nu înțelese prea bine de ce era vitrina spartă.

Au trecut peste momentul de stânjenală și s-au îndreptat spre bicicletele lăsate la ieșire. S-au urcat nerăbdători în șaua bicicletei și au ieșit pe aceeași poartă pe care intraseră cu câteva clipe mai înainte fără să le pese de general. Din înaltul treptelor mausoleului, generalul Eremia Grigorescu îi privi cu amărăciune. Cizmele văcsuite lună, încă îi mai străluceau în lumina soarelui. Sabia la fel. Enervat de nepăsarea bicicliștilor, generalul aruncă bicicleta și se întoarse spre căpitanul Ignat, care încremenise în poziția de drepti cu sabia ținută în dreptul frunții pentru primirea oaspeților cu onor.

- Ești liber!, rosti generalul.

Căpitanul coborî sabia și o băgă în teacă.

- Să trăiți domnule general!, zise el făcând stânga împrejur depărtându-se. Generalul își duse mâna la mustață, răsucind colțul ei așa cum obișnuia în momente de stânjenală și se retrase înăuntrul Mausoleului spre sarcofag. Regretă că-l mai anunțase pe Alexandru Averescu despre eveniment. Bicicliștii ăștia nu știau ce-i acela respect cu adevărat. Călcău în picioare noblețea unei jertfe militare care ar fi meritat mai mult decât o simplă pedalare pe cauciucurile roților, ce aveau să treacă într-o secundă în nemurire de înaintașii neamului românesc.

ANGELA BURTEA

Ghemul

Cândva, am primit în dar un ghem format din fir de canură, borangic, în și cânepă. Nu împletite, ci sudate între ele prin alte fire nevăzute ori printr-un nod de toată frumusețea. M-am jucat cu el, rostogolindu-l la vale sau împingându-l spre culmea satului și-am chiuat cu glasul-mi de copil răsfățat și veșnic nepotolit, spre bucuria de-a trăi.

Zburdam cât îmi erau curtea și ulița de mari, râdeam cu lacrimi de bucurie și-mi duceam mâna la burtă de-atâta râs și n-am știut vreodată ce înseamnă chinul foamei, al frigului sau neubirea. Am avut casa și mesele îmbelșugate, fiindcă era pace. Și totul mi se cuvenea, nimic nu-mi lipsea, și răul nu-l cunoșteam. Nu dădusem mâna cu el decât accidental, dar nu mă privea direct pe mine. Aici mi-a fost mai greu, când, peste ani, am cunoscut fața nevăzută a lumii de până atunci.

M-am împotmolit adesea în firul ghemului și n-am înțeles la timp asperitățile lui, așa cum mi se părea firesc să calc pe covorul din lână groasă, frumos colorată, fără griji, fără nevoi sau să-mi Țes din mătase amintiri frumoase pentru mai târziu.

Într-o zi de iarnă, cu ger cumplit și cer senin, ca ochii albaștri ai mamei mele, mi-a atras atenția bunica, bunica din partea tatălui, căci în partea ei băteam și tare mă mai bucuram, că alergatul prin curte e una și îi este dat copilului și alergatul după cele lumești e alta, și nu-i decât deșertăciune. Cum să-nțeleg tâlcul vorbelor ei atunci, când eu de-abia-nvățasem să-mi șterg nasul? Și continua bunica, în graiul ei de țărancă frumoasă și înțeleaptă, vorba fie între noi – la mine Domnul a fost mai cumpătat, să-mi calculez efortul spre a nu irosi pe nimic firul ghemului, fiindcă bătăile inimii îmi erau numărate. Câți ani îmi voi fi scurtat singură numai Dumnezeu știe!

Târziu, mult mai târziu, am înțeles rostul deșirării ghemului. Și de nimic nu-mi pare rău acum, mai rău nici nu se poate, decât chinul la care mi-am supus inima în tot acest travaliu.

Și visul meu, clădit pe muncă și nădejde, fiindcă tot bunica-mi spunea că nimic nu se înfăptuiește fără voia Domnului, a dat roade și totul din ceea ce am gândit profund a înmugurit, a înflorit și fructele s-au rumenit după forța anilor mei, apoi am trăit frumos, bucurându-mă.

I-am mulțumit Creatorului că n-a luat în seamă gândurile mele ascunse, căci urâte mai erau unele dintre ele. Într-un târziu, am priceput mai bine: fiecare duce la bun sfârșit doar ceea ce îi este îngăduit. Totul are un scop!

Și n-apucase bunica să se ridice la ceruri când m-am poticnit în mersul meu de femeia slută și rea ajunsă la putere, dar și de bărbatul infatuat, adus la rang înalt de mulțimea Miticilor. Plânsă, cu lacrimile înnodate în barbă, mi-am așezat capul în poala bunicii și-am suspinat de neputința în care eram intrată. Mâna caldă și delicată mângâia continuu pletele-mi castanii, iar gura ei tăcea. Când plânsul meu a încetat și suspinul prelung scos din toți rărunchii au încheiat repertoriul tristeții, buna mea a grăit: *Ai isprăvit?*

Și-atunci am ridicat privirea spre ea. Cu fața lividă, stoarsă de durere, am dat din cap afirmativ. Terminasem! Vărsasem răul din mine în brațele ei, îmi eliberasem sufletul împovărând, parcă, fărâma de scânteie divină care-i lumina chipul, iar ea tăcea! Tăcea și mă privea! Două perechi de ochi, care semănau ca două picături de apă, își mângâiau strălucirea, vorbind. Și cât de bine se-nțelegeau!

A ridicat mâna ușor în aer și mi-a așezat din nou capul în culcușul cald și atât de primitor. *Lasă, a glăsuț molcom, ca o adiere de primăvară, continuând să-mi mângâie fruntea, creștetul capului...., nu-i bai! Te-ai răcorit, plânsul face bine când ești întristat! Dar, nu prea am înțeles, ce necaz s-a abătut asupra ta? E careva bolnav ori e pe moarte?*

Nu, am zis eu la repezeală, nu, cine să fie bolnav, cine să moară?

Și-atunci, de ce atâta zbucium, copilă?

Nu merge, bunică, nu merge, am glăsuț eu, simțind cum vocea mi se sugrumă din nou. Nu pricep țipătul oamenilor, privirile holbate, pumnii trântiți în mese, nu pricep nici să mă pici cu ceară.

Și bunica a tăcut din nou. După un timp, din trupu-i firav ieși un oftat prelung. Am dat să ridic privirea, dar mâna ei, ostenită de chinul vieții, mă opri. Din nou, tăcere! Era atâta liniște și-atât de bine în poala bunicii...

Nici să nu-ncerci a pricepe, spuse ea, îți pierzi timpul, iar timpul care trece nu se mai întoarce. Și ești atât de tânără, iar tinerețea e pom înflorit... și floarea se scutură când nici nu gândești! Oare nu-i păcat?

Păcat o fi, nimic de zis, dar... doare, doare rău! Oare nu-nțelegem mai bine, dacă ...

Fără a mă lăsa să termin, continuă:

Unii oameni sunt cocoșați de la naștere, ei și-n somn țipă și bat cu pumnul-n masă. Atunci fac repetiție cu diavolul. E pactul încheiat cu el.

Ăștia n-au odihnă, altminteri îi bate Dumnezeu pe umăr și le anulează înțelegerea.

Și eu? am îngăimat eu.

Tu? Tu stai cât mai departe, căci pe unde calcă ei, pământul seacă! Pe-acolo Iubirea nu trece și unde nu este Iubire, sunt strigăte, urlete. Ei nu vorbesc cu inima, căci sălașul Iubirii e-n inimă, copilă, ei zbiară să se audă, nu să se înțeleagă! Ăsta-i mersul diavolului: trâmbișat! Zgomot mult pentru nimic, să ia ochii, să strecoare teamă, nesiguranță. Așa conduce satana!

Și ori de câte ori încercam să mai zic ceva, bunica mă apăsa pe creștetul capului, semn să nu mă mișc, apoi continua, ca și când știa ce voiam să întreb:

Tu să mergi pe drumul tău, cu tine Dumnezeu are altă treabă, numai să nu te îndepărtezi prea mult! Anii trec, iar ghemul vieții curge ca apa, când mai domol, când mai vijelios, și-adună multe în drumul lui... De-aia firul nu este întotdeauna la fel! Când mătase ori cânepă, când canură sau in! Și când îți va fi mai greu, ridică ochii și gândul spre cer, iar Dumnezeu te va călăuzi...

Așa se instala pacea în sufletul meu, stând cu capul în poala bunicii, sub mângâierea vrăjită a mâinilor ei. Când și când îi simțeam mâinile făcând semnul crucii și-ntr-o șoaptă desăvârșită, auzeam: Amin!

Iar firul ghemului curgea....

ȘTEFANIA OPROESCU

Omul fără umbră

Căldura venise brusc în acel început de mai... Orbitoare raze fierbinți traversau transparente crude încă, abia ieșite din ger. Sub gerul sticlos scame de nori ondulau, cuprinse între fierbințeala de sus și răcoarea pământului pe care mijeau tuleie de iarbă.

Cuprins între cele două extreme, strivit parcă de de ziduri ce se apropiau amenințând să-l sufoc, Mihai simți nevoia de aer. Sau poate de liniște. Se depărtă de grupul gălăgios ce fremăta în poiană chemat de o ciudată simțire. Se îndepărta cu fiecare pas cât o imensitate de veselie rămasă în urmă. Simțea cum se scufundă. Fiecare mișcare îi era greoaie, legată ca prin rădăcini de spațiul în care locuise doar timp de o secundă mai înainte. Se auzi strigat și se întoarse greu ca o statuie din piatră sau cel puțin așa i se păru și se află țintit de obiectivul aparatului de fotografiat. Se strădui să intre în jocul pe care tocmai îl părăsise și își luă o poză aparent studiată, cu masca glumei pe chip. Simți atunci click-ul aparatului

străbătându-l ca un frison și doar distanța mare de grup îi acoperi clănțănitul necontrolat al dinților. Puse totul pe seama răcoarei ce răzbătea din umbrele întunecate ale pădurii, acolo unde soarele încă nu răzbise și în marginea căreia tocmai se afla.

Ca să meargă mai departe trebuia să traverseze un șanț mai lat decât îl putea trece cu pasul, prin care mustea o urmă de apă. Cu siguranță pământul era moale în jur, noroios sub călcătură, așa că renunță. Se prefăcu interesat de tufele răzlețe de alun, studiindu-le cu aparent interes. Rupse câteva ramuri înflorite și cu motivul acesta în mână se alătură grupului străduindu-se să-și învingă moleșeala. Se prinse apoi fără entuziasm în ultimele poze de grup. Ca să nu se expună întrebărilor sau ironiilor intră în cercul unde se lovea mingea într-un volei improvizat. În larma săltărească din jur nu se băga de seamă că mai mult mingea îl lovea pe el, decât invers. Mâncă apoi o dată cu ceilalți pâinea cu salam de care n-avea poftă. Berea băută direct din sticlă îi arse gâtul și îi căzu în stomac grea, ca plumbul. Nu se știa bolnav. Poate-am răcit totuși, își spuse, sau poate am făcut insolație dimineață, la defilare, stând ore în șir cu creștetul descoperit în soare.

Sărbătoarea oamenilor muncii avea reguli bine stabilite. Una din ele era consemnarea studenților din primul an cu prezența obligatorie la manifestație. Bobocii erau mai ușor de convinși, mai puțin dedați la libertatea pe care cei din anii următori o deprindeau pe parcurs. Așa se întâmplase atunci când timpul rămas liber și ziua mult prea frumoasă îndemnase grupul să iasă la iarbă verde. Un vânt rece, stârnit din senin care umplu repede seninul cerului cu nori cenușii, rostogoliți ca valuri mari de apă, grăbi plecarea înainte de căderea întunericului. În autobuzul aglomerat spre oraș, Mihai nu prinse loc pe scaun. Sprijinit de bara din spate a acestuia simți o stare de rău vecină cu răul de mișcare. Respiră adânc, strânse din dinți și se prinse de bară, înainte să-și piardă cunoștința. Se trezi culcat pe două scaune, înecându-se cu apa care îi curgea pe față dintr-un bidon de plastic. Jenat se ridică amețit încă, încercând să nu se facă de râs mai mult decât până acum.

Căminul în care locuia părea pustiu, ca o casă părăsită. Nici uși trântite, nici glasuri trecând din cameră în cameră prin pereții subțiri. Primi singurătatea aceasta ca pe o binefacere. Se dezbracă și se întinse în pat între cearceafurile reci, puțin lipicioase, umede parcă. Mișcarea de peste zi continua să-l legene sub ochii închiși. Trecu în somn înainte să caute răspuns la starea aceea de neexplicat.

Stătea jos, pe marginea unei ape care-l amețea în curgerea pe care o privea fix de mai multă vreme. Fără nici un motiv valurile mici începură să se umfle, apa își schimbă culoarea din transparent în alb mâlos și locul pe care stătea deveni brusc albie de râu, prinzându-l în vârtej înainte să apuce a se trage înapoi. Era prins în puhoiul de apă care parcă fierbea, aruncând deasupra din clocot scânduri, copaci și pereți întregi de case. Plutea fără să înțeleagă de ce, căci nu știa să înoate. Se trezi apoi întins pe un podeț de

scânduri asemenea unei prisme de casă. Chiar așa era, o prispă îngustă, înconjurând casa ce rezista inexplicabil în mijlocul puhoiului. În jur doar întinderea alb mălăsoasă, mai liniștită acum, dar de netrecut până la retragerea apelor. Nu simțea frigul. Doar o teamă îi tremura în gât a plâns, a despărțire de tot ce apucase a cunoaște. Și îi era greu deopotrivă de el, singur aici și de cei apropiați ce l-ar căuta, negăsindu-l.

Cum singura alinare era casa, deschise ușa spre acel loc sigur. Era o singură cameră mare, cu pereți și podele din lemn, acoperite în mijloc de un covor vechi țărănesc. Pe masa lungă, tot din lemn, farfurii de pământ ars și linguri păreau pregătite pentru oaspeți. Plita era rece, în vatră o cenușă veche semănând a praf adunat de multă vreme. În tot cenușiul încăperii culoare dădea doar covorul de pe jos și un tablou atârnat de unul dintre pereți, înfățișând un bărbat pictat stângaci, o reproducere în culori puse cu nepricepere de un pictor ambulant al târgurilor de altă dată. Îl privi îndelung, în apropierea lui se simțea în siguranță, uitând aproape locul în care se afla.

Un zgomot strident de sonerie îl făcu să tresară și să-și simtă trupul amorțit de ședere. Se întoarse greu și se află în patul său de cămin, înțepenit de somnul adânc. Ceasul de pe noptieră încă mai tremura în ultimele zbateri ale soneriei. Își aminti că înainte de culcare îl pusese să sune, să nu întârzie la cursuri. E clar, își spuse ridicându-se din pat, știu ei ce știu organizatorii, noi ăștia, bobocii adică, nu ne-am întârziat încă de catalogul de școală și de condica de prezență.

La baia comună, sub apa rece, barba se lăsa greu înmuiată de spuma de ras. Nici mâna nu-l ajuta prea mult. Moleșea și leșinul din ziua trecută nu fuseseră șterse în întregime de somnul suficient altă dată. Privindu-se în oglindă descoperi un chip palid cenușiu, cu cearcăne vinete în jurul ochilor. Oi fi totuși bolnav, se întrebă, dar fără îngrijorare, cu nepăsarea vârstei. Își mai aminti în treacăt visul și chipul bărbatului din fotografie apoi totul trecu în uitare.

Trecuse o săptămână când, colegul cu aparatul de fotografiat aduse pozele răspândindu-le ca un adevărat comerciant: „Cine vrea, cât vrea, să-mi spună acum” și le răsfoia numărându-le, ca să nu poată fi păcălit. Opri în mână una singură pe care i-o întinse, scuzându-se, lui Mihai. „Nu știu de ce, asta cu tine n-a ieșit...”

„Cum adică n-a ieșit?” întrebă acesta privind-o cu atenție – „Păi ... nu știu, a ieșit neclară, vezi și tu...”

Poza părea făcută prin ceață. Părea mișcată, deși contururile erau clare. După ce o plăti, Mihai se retrase din mijlocul grupului lângă o fereastră, mai la lumină. Ceva nu era în regulă, și abia acum, în tihnă, descoperi detalii ce treceau neobservate la prima vedere. Nu avea umbră. Copacii din fundal, tufele de alun aveau umbră. Încețoșată, dar umbră. El, nu. Privi apoi mai atent imaginea sa. Se recunoștea în îmbrăcăminte, în locul unde se aflase surprins de aparatul de fotografiat, dar nu-și recunoștea

chipul. Același frison rece îl străbătu și pentru o clipă se simți tras înapoi de o forță necunoscută.

Fane, colegul cu poza, continua să-și noteze nume și să calculeze numere de poze. Nesigur încă pe mersul său, Mihai îl strigă, rugându-l să vină aproape. „Mai ai clișeul acela?” rosti stins, aproape conspirativ – „Ce să faci cu el?” întrebă Fane vizibil iritat. „Vreau să măresc poza aia, a mea...” „Bine, dar e o poză proastă, la ce-ți trebuie? Ia și tu una din astea cu grupul, uite, aici ai ieșit bine...” „Nu, îmi place mie ceva la ea, vreau s-o măresc, poți să faci asta?” „Păi, nu prea, dar dacă așa vrei, treaba ta, hai la cămin să-ți dau clișeul, numai să nu faci altele de pe el că așa, între colegi, nu se cade...” „Promit să nu-ți stric afacerea”, răsă Mihai și pleacă împreună. Mergeau încet, schimbând rar câte o vorbă, Mihai era absent, preocupat de altceva, ostenit.

Apoi a făcut drumuri nenumărate la fotografii autorizate din oraș. A convins greu pe unul din ei să-i mărească poza până la dimensiunile unui tablou. Nu erau aparate, nu era hârtie fotografică. Nu era, de altfel, nici prea multă bunăvoință, mai ales că poza nu era pe placul nimănui. Când, în sfârșit, a reușit, când a primit poza tablou învelită într-un ziar, Mihai era mai slab, mai palid, mai încercănat, ca după o îndelungată suferință. Îi tremurau mâinile când, așezat pe o bancă, desfăcu ziarul să-și privească tabloul. Ceva nelămurit din subconștient îl îndemna să renunțe la nebunia aceasta. „N-am avut nebuni în familie, se consola, n-am să fiu eu primul. O să mă uit la poză apoi o rup și gata, s-a terminat totul...”

Totul se năruie în el când își privi de aproape chipul. Bărbatul din tabloul casei din vis, îl fixa încremenit iar restul trupului... nu la asta se gândise, nu de asta se temea. Atunci? Lăsă poza alături și își privi mâinile, căutând să le stăpânească tremurul. Se uită apoi în jur, ca atunci când te trezești din vis și cauți să-ți dai seama că trăiești, ești viu în lumea pe care o cunoști și în care te bucuri că ai revenit după un coșmar.

Din ziua aceea Mihai n-a mai fost același. Începu să lipsească nejustificat de la cursuri, apoi din cămin cu scuze subțiri, neîntemeiate. Dacă l-ar fi luat cineva în serios l-ar fi găsit zile, apoi nopți în poiana de la marginea pădurii unde petrecuseră în ziua aceea de început de mai. Căuta locul în care fusese surprins de aparatul de fotografiat. Se așeza undeva și rămânea ore în șir așteptând să simtă frisonul care l-a străbătut în ziua aceea. De foame, sau de oboseală, lucruri care nu-l mai interesau, vedea uneori umbre alunecând printre copaci. Alteori capete necunoscute răsară printre crengi, ciuperci dispăreau la fel de rapid cum apăreau. Într-un timp se pomeni învăluit într-o ceață molatecă, blândă, în care se simți ocrotit și adormi, sau cine știe, se odihni în sfârșit, căci nimeni nu știe când alunecă în somn și ce se petrece acolo.

Mihai n-a mai fost găsit. A fost căutat în locurile și timpul prevăzut de lege pentru dispariții. Apoi, în actele lui de identitate a fost trasă o linie...

Cristina Călinescu Fodor, *Eminesciană*

Căsuța piticilor

Pe trunchiul gros al copacului cu respirație umană atârnă greoi căsuța piticilor. Căsuța e făcută din piatră și din scânduri. Zidul rigid de piatră acoperă emoțiile și trăirile a treisprezece pitici. Pe acoperiș, alunecă încet apa unei ploii triste care hrănește rădăcinile copacului. Ferestrele mici reflectă zâmbetul sufletului. Din horn, se scurge fumul unei aparențe. Aparența e fumul unei sobe care arde esențele piticilor. Ușa îngustă se deschide într-un hol de speranțe ce le îmbracă viața. În mijloc, luminează un ring pe care nu calcă nimeni. Pe marginea ringului, treisprezece orificii țin în captivitate liberă esențele piticilor. În fiecare cameră bate o inimă mare de pitic. Inima recită gândului. Gândul le desfășoară viața. Viața primește o vizită.

Piticul cititor vede lumea prin cărți. Visul lui e prins în cartea fericirii. Fericirea rezidă din fiecare lectură. Fiecare exemplar îl împiedică să admire jocul pueril al realității desfășurat sub ochii lui. Realitatea rătăcește printre filele cărților. Piticul rătăcește într-o realitate neatentă. Neatenția cititorului surprinde visul.

Piticul sănătos deschide fereastra ca să respire sănătatea aerului poluat; mănâncă vitaminele unor mere de plastic; cultivă plantele pe un pământ sterp; așteaptă o viață lungă ocupată de gânduri. Vrea să trăiască veșnicia negării sfârșitului. Sfârșit sănătos după ani de viață toxică.

Piticul somnoros doarme cu ochii deschiși. Se culcă devreme, dar mintea îi este mereu trează. Când se trezește, visează să adoarmă. Își adoarme gândurile rele și se apucă robotic de sarcini anoste. Plictiseala antrenează spectacolul minții. Aplauzele spectatorilor surprind talentul acrobatei.

Piticul harnic face mereu curat, dar curățenia-l copleșește. Praful îl înecă. Respiră aerul îmbăcsit al pereților murdari. Pete de mucegai se lipesc de tavanul minții și-i alterează gândurile. Gânduri curate dansează pe podeaua lipicioasă.

Piticul circumspect respinge dreptul la încredere și îl încalcă prin precauție. Atenția sporită se luptă cu ceilalți pentru o victorie fără câștig. Suspiciunea îi otrăvește mâncarea, iar pericolul îi umple paharul. Inimă neîncrezătoare în trup temător ce bate cu grijă.

Piticul fricos e atletul fricii, iar frica îl transformă în campion. Frica fuge de umbra fricii lui. Umbra e imaginea trecutului ezitant. Ezitarea e trofeul temerilor prezente. Prezentul pierde de teama zilei de mâine. Mâine care e mereu ieri.

Piticul sârguincios vrea să le știe pe toate, dar mintea îl contrazice. Tot ce știe îl face să uite că știe; să uite de el. Un tot care nu se poate

cuprinde. Voința distruge scopul prin sine. Exercițiul uitării rezolvat în voința cunoașterii.

Piticul visător deține o afacere importantă. Fabrica lui extrage resurse prețioase din mina de valori. Resursele sunt prelucrate în fabrică până la stadiul de idealuri. Idealurile sunt vândute pe piață cu ambalajul de dorințe irealizabile. Ambalajul face tranzacția imposibilă.

Piticul dedicat oprește ceasul ca să-și termine treaba. Timpul nu știe să ia pauză. Ritmul se întrece cu timpul într-o cursă care sperie cronometrul. Îl sperie, pentru că ritmul depășește timpul. Cursă în care timpul e invers. Piticul se extenuază obosind timpul. Timp obosit ce așteaptă pauză.

Piticul entuziasmat își consumă entuziasmul din exces de nerăbdare. Entuziasmul îi dă aripi și zboară până la cer. Acolo se izbește de nori și cade în golul așteptării. Trupul secretă adrenalina nerăbdării până când aterizarea îi dezamăgește entuziasmul. Așteptare aventuroasă spre un final previzibil.

Piticul gânditor analizează ce nu-i gând în biblioteca lui de gânduri. Arde toate gândurile interzise pe rugul conștientului. Nu știe că cenușa lor se va presăra în subconștientul trăirilor admise. Trăire întârziată de incertitudine. Inconștientul e cheia bibliotecii lui când intră pe ușa de urgență. O ușă deschisă în suflet.

Piticul pesimist își trezește mintea cu cafea. Nu pune niciodată zahăr, dar speră să bea o cafea dulce. Dizolvă apoi optimismul în solvent negru. Spală rufe albe în negru, deși le vrea roz. Își scufundă iluzia în întuneric, până ce finalul îi aprinde lumina. Se mulțumește cu răul nedorit al binelui evident. Binele ce poartă negru.

Vizita se încheie cu miros de pitici. Inspir esențele. Expir parfumul. Parfumul firesc al iluziei ce-l respiră. Respirația devine iluzia creierului care-și știe piticii. Piticii devin uriași în propria lor microlume. Sensul lor îi face mari în sistemul internațional al piticilor. Mintea capătă sensul piticilor. Piticii dansează împreună în hora existenței și umanizează ringul de dans. Ringul deschide jocul respirației. Mintea începe să respire în căsuța piticilor.

Biletul de călătorie

*Coadă se întinde
Apasă în mine
clipa ce cu neliniște
mă însoțește.
Stau la ghișeul de bilete.
Parfumul călătoriei
îmi repartizează
infiniul vieții
înaintea ochilor.
Nu pot sta liniștit.
Unde merg ?
Voi decide când
ajung la bilet.
Experiențe, vise,
perspective,
soare strălucitor,
munți de amintiri
și totul într-un bilet.
Unde merg ?
Vreau un bilet
pe axul vertical
al învierii universului.
Vreau doar un bilet
de atitudine,
acumulare și păstrare
în confortul modernității.
Un circuit ?*

*Nu!
Un bilet în lumea
emoțiilor tulburătoare,
a contemplației pure
pe mare,
în aer
și pe uscat.
Îl primesc.
Mă pregătesc de drum.
Bagajele tresaltă
de epitete și metafore.
Le împachetez cu grijă.
Am nevoie de ele
și aici
și acolo
și după.
Pornesc.
Vreți și voi un bilet?
Mai am câteva
disponibile.
Drum bun.*

Plouă în Gargano

*Mă opresc aici
îmbibat de fantezii, culori și sunete
La orizont tumbe lungi
înfierbântate cu armură de sare.
Printre gardurile vii
din pădurea seculară,
furtuna rupe ziua
în fâșii subțiri.
Plouă în Gargano
cu bucuria secretă
din nopțile cu lună plină
și luciul stropilor
transformă gândul
într-un înfinit luminos.
Ploaia toarnă-n Gargano
Impactul dă un zgomot surd
ce se aude
în gongul gol și rece
bătut de stâncile cu scenă și decor.
Ploaia – fără direcție, și fără de
scop
ascunde cuvântul omului
în furtună,
râsetul la pădure și munți
cristalinul și verdele din
Foresta Umbra.*

*Plouă-n Gargano
înaintăm încet
cu pași prudenți
în dâra jocurilor apei
în cerul încărcat
de-o respirație
purtată de vânt, de-o răsuflare
adâncă
pentru timpurile viitoare nedefinite.
Sub vraja furtunii
cadența destinelor
întinde umbra cuvintelor
cuvinte ce spun sau nu spun
precum Gargano acum
inaccesibil și
atât de aproape.*

Copilul de apă

*Locuiește
La marginea pădurii*

*Neamul lui e
Cunoscut*

*Ziua culege ierburi
Iar noaptea prinde pești în brațele
De toate zilele*

Singur

*Iubirea noastră –
Precum pălăria luată de vânt.*

*În urmă
Cuvinte
Scrijelite pe inimă.*

Crucea nopții

*Mireasmă de flori sălbatice
Peste valea
În care vântul își are culcușul.*

*Iisus privește spre cerul înstelat,
Iar licuricii se ascund după lună.*

Învățăături

*Să înalți suflet mare
În casă mică.*

*Să presari sare în pantof –
talisman
În vremuri grele.*

*Să mângâi cerul
Precum psalmistul.*

Apus

*Vuiet de luptă
pe casa mea.*

*Să fie ploaia?...
Mușcata tremură
După gratii,
Focul se tânguie...*

*Tropot de cai
Pune stăpânire pe timpan
Până la apusul lumii...*

Vâslăș

*Cu vâsle noi,
Mă lovesc de mal,
Ca vântul peste încrețirea apei.*

Voi lăsa doar ochii să plângă.

Mâinile

*Mâinile mele
Acum și ale tale.
Trupul se zbate
Precum o mânășă bolnavă,
Cu degetele
franjuri de zăpadă.*

*Palmele mele
Au săpat o groapă
De taină...*

Rotirea sângelui.

Cruci

*Rugăciuni
Se strecoară prin ferestre.
Pe banca de lemn,
La umbra nukului,
Tatăl și fiul.*

*Mă descălț la poarta vieții.
Bat cu pumnii în fierul rece.*

*Aștept.
Cruci plutitoare, din pământ
iertător,
Morminte călătoare,
Inimi împietrite...*

Nu ne mai spunem nimic

*Ne-am întâlnit pe punte.
Mi-ai dat apă și cireșe...
Acum, nu ne mai spunem nimic.*

*Ne-am întâlnit pe mal,
Numele au rămas în nisip.
Acum, nu ne mai spunem nimic.*

*Ne-am întâlnit într-un sărut,
Mâna ta era prelungirea mâinii
mele...
Acum, nu ne mai spunem nimic.*

*Ne-am întâlnit în amăruiul florilor.
Acum, nu...*

Peisaj

*La margine de sat
Drumul urcă
Spre cer.*

*Gândurile
Ca o haină
Mă învelesc cu ele până la oase
Și ies în lume*

*Apoi haina
Va fi așezată într-un cui.*

De Paști

*În sat
Haine cernite
Și post negru*

*Ouă roșii
Mielul jertfit
Spovedanie.*

Strămoșii

*Prin fereastra
Din biserica bunicii
Privesc spre cer
Strămoșii mei*

*În depărtare
Holdele devin pâine*

*Poți să zbori
De mână cu copilăria.*

NICOLAE GEORGESCU

O poezie din prima tăietură a gândului

O poezie din prima tăietură a gândului, ce caută simplitatea, cultivă înțelepciunea, găsește expresia memorabilă, discret presărată cu filozofie (idei filozofice).

Llelu Nicolae Vălăreanu (Sârbu) a debutat editorial, după intense postări pe internet, cu *Ferestrele nopții* (Edit. Blumenthal, 2010) - un volum de versuri masiv, măsurând parcă o tăcere îndelungată, dar uimind prin viziunea „globală”, grandioasă, asupra lumii și, mai ales, prin înșurubarea insistență, adâncă, în metaforă - arătând o trăire poetică cel puțin la fel de persistentă pe cât de tăcută în fapt. O comparație cu volumul de față ar fi tentantă - ca și o discuție despre debuturile târzii ale poezilor în general cu literatura română contemporană, dar toate, la timpul lor.

Volumul actual se numește *Frigul însingurării* (Ed. Insemne culturale, Coza, Vrancea, 2012) și este mult mai suplu, mai concentrat tematic, mai „rotund” ca să zic așa (pun ghilimele, pentru că poetul are opinia sa despre cerc „mai rotundă ca rotundul,/ sămânța/ răspândește ființarea/ pe pământ”. Sămânța ființării, în acest sens, volumul său de poezii este ca sămânța, renaște din sine).

Filozofii, când fac poezie, copleșesc de obicei prin bogăția temelor sau prin aducerea la temă dominantă a realului, oricât de variat ar fi, făcându-l ei înșiși foarte variat pentru a demonstra puterea de formalizare a conceptelor - iar Llelu Nicolae Vălăreanu (Sârbu) este filozof prin formație și vocație. Dacă primul său volum răspundea acelei aglomerări de subiecte și peisaje - cel de astăzi pune lumea în câteva ecuații, fluidizează discursul, reia uneori până la redundanță, chiar până la manierism, unele teme și dă impresia de joc care te prinde, care te țintuiește în lectură, te implică în demonstrație.

Dominanta primă care străbate volumul, distribuindu-se discret între poeme dar având grijă să se adune și în spații argumentative de sine stătătoare - este aceea a artei poetice, o temă a cunoașterii în fond. Iată, cât de simplu pe limba filozoficească, explică autorul miracolul creației: „Când am denumit frunza/ Copacul gândea muguri pe ramuri,/ implorând să vină căldura din afară/ și tot sorbea târziul din așteptări/ ... / Chiar și copacul din mine/ cu scorburi pline de cuvinte,/ denumindu-le cu numele lor/ le trimite prin frunze la cer.// Nu știu ce întâmplări/ cu norii de-a valma sub ele/ le stropesc cu vorbe la rădăcini/ și sfârșesc întrupându-se în poeme” (*Copacul*

din mine). Această artă poetică are la început cuvântul: lucrurile și ființele există întrucât au nume, tot ce există trebuie să poarte un nume - chiar fenomenele, relația, dar aici e o taină cum devin acestea cântec. Poetul înțelege, calm: „Cuvântul pe care-l recunoaște inima/ regele ei încoronat/ când gândul își încearcă/ propria putere de convingere/ alunecă în mierea rostirii.” - iar acest transfer nu se face chiar de la sine, cum găsim în finalul acestui poem: „Numai femeia .../ stăpânește cuvântul inimii rege” (*Cuvântul rege*).

Poetul discută în metalimbaj, pre limba filozoficească, despre muze, acele divinități care sunt în toate, în ceea ce este, în ceea ce va fi, cum ne spune Homer: fără muze cuvântul ar rămâne rece, nu ar aluneca în mierea rostirii, ar putea să dea viață realului, nu l-ar putea pune în armonia formelor, în corespondențe. Llelu Nicolae Vălăreanu (Sârbu) nu pleacă din această teorie clasică, ci ajunge la ea pe căi intuitive, lucru extrem de important, care dă naturalețe poeziei sale, freamătul redescoperirii, al recunoașterii, însoțind cititorul avizat la tot pasul.

Mai mult de o duzină de poeme sunt dedicate acestei alchimii a cuvântului, autorul plimbându-ne prin Platon ori Kant pentru a reciti, împreună cu filozofia, nu poezia clasică - ci starea de poeticitate a lumii și capacitatea individului de a intra în această stare. Citez din poemul *Cum se naște cântecul* aceste glosse la umbrele lui Platon: „Umbrele înghețate-n dansul lunii, fantomele .../ păsări cu cerul smuls din aripi,/ femeia departe cu miros de busuioac/ al părului pe umerii gândurile mele./ Iluziile casei, dorințe rătăcite, noduroase însemnări de cuvinte,/ distilierii de vise, ceasuri de întâmplări/ de care ne separă un arbore ireal,/ simbol al timpului respirând viitorul/ și râul, malurile sale opulent încărcate/ prin care înnoată femeia să ajungă la timp.// Cineva-mi toarnă-n cuvinte efuziuni florale,/ cineva le umple cu mirosul femeii grăbite/ sculptând un lanț de clepsidre / prin care nisipul se mișcă aidoma valurilor. Zilele și nopțile se scad și se adaugă / până în clipa când se vor întâlni / hrănindu-ne din cuvintele frământate / atunci se naște cântecul în somn.” Pentru poet, femeia este atât persoana de alături, de lângă el, iubita - cât și muza care filtrează cântecul și i-l dă sub formă de revelație. Clepsidrele sale sunt orizontale, nu indică timpul - ci spațiul, extensia cunoașterii.

O altă dominantă a acestui volum atât de clasic structurat privește, într-adevăr, femeia. Blândă, calină, iubitoare, statuară, - ea face parte mai degrabă din lumea angelică, este aeriană, păzește armoniile, dă nume lucrurilor împreună cu poetul, indică drumul cunoașterii, stabilește frumusețile lumii, ajută menținerea în acea stare de „deasupra de viață și moarte” (*Gândul de cioplitor*), conștientizează trecerile, balansul mai degrabă, între aceste două tărâmuri, apare mai ales înconjurată de noapte: „Femeia mă caută cu sânii dăruți vântului/ se bucură de foamea mea telurică./ De dragostea ei tănuită de întuneric/ sângere aprins frigul înșingurării,/ ca un copac cu frunze îngălbenite de schimbare.// În ochiul

cerului devin mai palid/ nimeni nu știe că noaptea se plimbă pe ape/ ca un coș de stele, pâine și vin de ambrozie./ Mă voi duce să cinstesc destinul/ iar partea netrăită încă/ să o închin femeii (*Frigul însingurării*). „Însingurare” nu înseamnă, pentru poet, de unul singur, izolat, retras, etc. - ci viață în fața perechii, o însingurare în doi unde partenera este ideală, este urmă, aripă, umbră, prezență angelică, chiar statuie de aer. Potrivirile în real, suprapunerea imaginii abstracte peste ființa concretă, de lângă sine, dar tristețe, melancolie, lumea îngerilor trebuind să stea în separare față de oameni, „întinările” angelice scurt-circuitând cunoașterea, blocând-o în sentimente terestre, vulgare. De aceea îngerul nu are chip de obicei, este prezență difuză, mai mult aripă, zbor și gând (cântec). Cu ajutorul femeii sau prin mijlocirea ei, poetul devine demiurg al lumii sale, construiește adică, o lume dând nume lucrurilor, ființelor, descoperă o mitologie ce sălășluiește în această lume a sa (nu a lor! ea este și nu este aici, adică poate trece dincolo, poate chiar să dispară definitiv), pe care o însufletește punând câte un poem în fiecare loc. Uneori lumea aceasta se construiește din lumea mare, a stelelor: „În serile târzii întins pe câpițe de fân/ denumeam cu ea stelele după bunul plac/ și nu le terminam niciodată,/ până ce totul părea de nerecunoscut” – iar șansa ca cerul redefinit să coincidă, pe alocuri, cu cel real dă ca rezultat iubirea: „Poate dintre stelele pe care le-am denumit noi / una se va întoarce la locul știut./ Ochii adânci ai femeii îmi vor șopti poemul,/ vor opri iubirea să locuiască în el,/ cu surâsul ei maiestos cu tot” (*Poem locuit*).

Dominante sunt, de asemenea, tema pământului natal, a iubirii de patrie, a laudei lui Dumnezeu, a vinului. Revin, însă, la un poem emblematic al volumului *Semn*, unde găsim atât acea artă poetică discutată mai sus, cât și sentimentul că miracolul poate fi înțeles – și chiar drumul către înțelepciune se poate parcurge prin contemplație, stând pe loc în fața unor tablouri paralele. „Lângă înaltele piscuri albe/ zboară-n ochiul albastru/ respirând orizontul dimineții/ așteptarea.// Între păduri fără arbori/ se naște un izvor în inimă/ grăbit/ unde sosește marea lumină/ a cuvântului copt.// Toți care înțelesul îl știu/ simt/ neștiindu-l.// Visul se împlinește în ei/ ca într-un lemn/ în măduva roșie, / un semn.” Parabola vrea să spună că, deși nu vedem în interiorul lemnului, totuși simțim semnul care se pune/ se naște în trunchiul lui - atunci și numai atunci când prindem miracolul cuvântului.

Poezia lui Llelu Nicolae Vălăreanu (Sârbu) este naturală, ieșită parcă din prima tăietură a gândului, caută simplitatea, este discret presărată cu filozofie(și cu idei filozofice), cultivă înțelepciunea, găsește expresia memorabilă. Ritmurile ei sunt ritmurile ideii - deaceia se citește cursiv, ca o demonstrație cu larghețea de rigoare (nu strictă, adică, ci trecând cu răgălii prin fluviul realității). Faptul că autorul a așteptat atât de mult s-o încredințeze hârtiei (sau numai tiparului?) se poate explica într-un fel: i-a fost suficientă pentru sine însuși. În felul acesta ne-am putea explica și

netezimile verbale, şlefuirea cu dichis, aşezarea stabilă a cuvintelor: atât de mult şi-a spus-o sieşi, ori grupului său de prieteni, încât această poezie a devenit populară pentru autor, adică a câştigat acea stabilitate în urma nesfârşitei treceri printre buze, a nesfârşitelor reluări. Pentru literatura română a fost, însă, o pagubă: specia poeta doctus este puţin reprezentată aici. Autorul trebuie să se grăbească nu numai cu restul tezaurului personal, dar şi cu distribuirea acestui volum, atât de atent construit, pe la reviste şi curţi de juri mari- baremi pentru a se lua act de atâta zăcăşenie (în sens normal, etimologic, vorbind), şi, în fond, de atâta risipă de frumuseţi de gând la pragul comunicării largi. Cititorul avizat mă va confirma, cred, şi va fi de acord cu mine că ne aflăm în faţa unui volum de zile mari.

NICOLAE VĂLĂREANU SÂRBU

Eu cred odată cu tine

*Tu nici n-ai fost,
eu ți-am citit chipul printre femeile
pământene
și l-am lăsat să capete trup
de fecioară
asemenea Ceciliei.*

*Eu cred odată cu tine,
sunt mai mult decât poți tu vedea
mirele virtual care ne unește-n
simțiri
sub dreapta îngemănare a cerului
unde fără niciun împărat
credem în el
și sângerăm în adevărurile lui
din cuvânt
până la sfârșit.*

Îndemn

*Avem prea puțini ochi
petru a vedea ce se întâmplă
în spatele nostru,
avem prea slab auzul
pentru a distinge toate sunetele
și cine știe câte nu mai avem
ca să înțelegem cuvântul Domnului
și înălțarea la cer.*

*Simțurile au și ele limitele lor
de aceea unii n-au bun simț,
dar toți putem avea o dragoste
ca să ne menținem între oameni,
să ne apropiem
sau cine știe,
să ne cucerească.*

Lăsați-vă învinși!

Poem cu stele orbitoare

*Noblețea încă se mai năpustește-n mine,
întotdeauna caut să vindec orgolii,
de la o vreme mă luminez la față
când cineva-mi spune o vorbă înțeleaptă
și tu vezi,
ridici capul și speri la mai mult.*

*Mă întorc la drumurile drepte,
le parcurg până la rezultatul așteptat,
socotesc totul ca o moștenire cuvenită
și nu mă opresc,
pun umărul acolo unde Dumnezeu a pus*

*ochiul,
să văd cum i se înfăptuiește darul
într-o lume în care mulți mai visează
să fie prinți de carton ai timpului prezent.*

*Abia acum lumina se revarsă norocoasă
peste ținutul în care înalț porți
prin care oamenii trec liberi,
numai gândul capătă aripi nebănuite
și păsările din mine străbat cerul
prins cu frânghii nevăzute de stele
orbitoare.*

Păcătosul

*Un păcătos nu iartă pe nimeni,
nu se iartă nici pe sine,
în această lume fiecare iertare
se face de cel cu har
de aceea el își ascunde intenția
și faptele uită vorbele.*

*Pe drumuri bătătorite așteaptă răul,
pornirea nefirească,
o cădere la pământ
de unde nu se mai ridică om.*

*În spatele său stăpânește
întunericul,
ochii nu mai au țință
doar un blestem vine din interior
și produce dispreț
în care se pierde fără să vrea.*

*Lumina pare o anihilare dușmană,
să-și caute mijloacele,
numai Dumnezeu mai poate face
ceva
dacă nu e prea târziu.*

L'été indien

Anul acela vara se înrădăcina încă de mărțișor
Și noi plecam să plângem pe trotuarele reci ale Lutetiei,
Adăpostindu-ne de ploaie, la o cafea sub Tour Eiffel,
Să ne drogăm angelic cu mirosul fruzelor amare de platan la Barcelona,
Topindu-ne apoi în azurul tare, plutind pe o golondrină,
Să ne scăldăm în praful altor pământuri,
Cucerind facil, cât cuprinzi cu ochii.
Pe retină, hectare de culori și lumini.

Geografia emoțiilor noastre era încă o piatră de încercare.
Ne chinuiam tresărind la o vorbă, la un gest,
Încercând să ne descoperim bărbat și femeie.
Și ne iubeam mai tot timpul.
Pe străzi, în săli de așteptare, pe holurile muzeelor și-n biserici,
Mâncam înghețată, stam la umbră, dar corpurile noastre dădeau în clocot
Dormeam pe peluze cu aspersoare în funcțiune,
Pielea ne era roșie de la soare, de la emoție, de la iubire...
Oceanul ne primea primordial ca o supă caldă,
Ștergând taumaturgic biblioteci de memorie afectivă.
În euforia noastră eternizam curcubeie pe aripi de gâze
Și-n jerbe de idei.
Apoi cu superbie declaram că Juan Miro este un învechit.

Octombrie, l'été indien...
Îmbrăcați în alb, în topit, și auriu pe nimbe,
Ne îndreptam pe cărarea nedeslușită a sorții,
Sub inelul de pe deget bătea o inimă.
Simțeam planeta ca pe un dar, ca pe o împărăție,
Noi doi, regi și fii de regi,
După grație, nu după genealogie.

Vara, planeta asta cu război și pace,
Privirea ta și tigrii îmblânziți ai emoțiilor -
Vara noastră indiană.

La ce ne mai folosește filosofia, azi?...

Chiar așa, la ce bun filosofia, azi? Avem bani, suntem în plin consumerism și într-o societate în care mâna invizibilă a pieței alege și pentru noi! Iar dacă nu ne satisface realitatea, evadăm în spațiul virtual. Și totuși, iată că se scriu și cărți de filosofie și despre filosofie.

Din fericire, dincolo sau mai presus de spațiul virtual, din când în când, simțim că niște întrebări ne copleșesc și ne răscolesc, așa încât ajungem la acea stare lăuntrică despre care a scris Alexandru Phillippide: „Și când din lungi peregrinări/ Te-ntorci pe căi de raze și de unde/ În lumea dinăuntru, a inimii profunde/ Tot mai găsești acolo întrebări”.

De aceea, salut cu emoție și bucurie acest substanțial și incitant demers al profesorului universitar Ioan N. Roșca, pe care îl avem în noua sa carte *Istoria în oglinda spiritului filosofic modern și contemporan*, apărută în 2018 la Editura Fundației România de Măine. Carte despre care autorul spune că este „o ofertă pentru dialog” și ale cărei teme esențiale le sintetizează astfel: „Volumul de față selectează și reconstituie cele mai importante orientări moderne și contemporane, străine și românești, de filosofia istoriei și se încheie cu o încercare personală în acest vast domeniu”. Demers ambițios, pentru care autorul s-a pregătit îndelung și temeinic. Fapt demonstrat de lucrările sale de referință în domeniu, dintre care aș menționa *Introducere în axiologie* (2002) sau *Luminism francez și filosofie clasică germană* (2007), precum și studiile aplicative, consacrate unor reprezentativi gânditori români din lucrarea sa *Repere ale filosofiei românești*, subintitulată semnificativ *De la Dimitrie Cantemir la Constantin Noica* (2017).

Dacă ar fi să definesc genul proximal al acestor exegeze, fără doar și poate că l-aș concentra în aceea că ele sintetizează relația natură-om-istorie. Relație pe care au intuit-o și au încercat să o abordeze încă filosofii antici, dar care a căpătat unitate și coerență organică abia în cea de-a doua parte a celui interval de timp pe care Ioan N. Roșca îl numește „a doua parte a modernității”.

Prima secțiune a cărții este consacrată filosofilor străini moderni și contemporani, din opera cărora autorul recuperează elementele viabile, care, readuse în actualitate, pot conduce la o viziune modernă și consistentă asupra ființării și derulării acțiunii trinomialului natură-om-societate. Cititorul va fi, poate, surprins să constate cât de actuale sunt argumentele lui John Locke despre diferența între legislativ și executiv din perspectiva a ceea ce numim statul de drept, așa după cum va reflecta cu mult folos asupra

perenității tezelor lui Montesquieu privind separația puterii legislative, respectiv a celei executive de puterea judecătorească. Sunt distincții și argumente extrem de importante în condițiile în care, într-o formă sau în alta, acum reapar tendințe totalitariste, autoritariste, sau, dimpotrivă, unele etichetări pripite, venite din partea unor entități anarhiste, debusolate (și debusolante!), împotriva unor construcții instituționale în care primează respectul legii și legalității, în concordanță cu apărarea siguranței individuale și colective.

O altă caracteristică definitorie a incursiunilor istorice întreprinse de Ioan N. Roșca este aceea că lecturile sale sunt debarasate de tarele unor partizanate, ca și de cele ale unor intoleranțe postulate față de anumite curente filosofice, politice sau economice. Exemplific afirmația prin lectura cu adevărat modernă, dezinhibată a operei lui Karl Marx, din care Ioan N. Roșca reține ideea mereu actuală că „omul nu este o ființă abstractă, situată în afara lumii. Omul este lumea omului, statul, societatea”. Am făcut această mențiune și pentru că, peste mai bine de un secol de când a fost enunțată, viziunea lui Karl Marx despre om-natură-societate a reprezentat una dintre cele mai contestate teme în faimoasa polemică între umanism și neo-antropologism, declanșată o dată cu apariția fulminantei cărți a lui Michel Foucault *Les mots et les choses*. De unde și interesul aparte cu care am citit capitolul consacrat de Ioan N. Roșca sintezei (nu întotdeauna reușite) pe care a ambiționat-o Louis Althusser între marxism și structuralism.

Incontestabil, autorii pe care Ioan N. Roșca i-a ales pentru a-și susține demonstrația sunt reprezentativi, dar, în eventualitatea – foarte probabilă, aș spune – a unei noi ediții a cărții, ea ar putea fi îmbogățită și cu alte personalități. Dintre care l-aș menționa, în mod cu totul deosebit, pe Pierre Teilhard de Chardin, „iezuitul prohibit” (cum l-a numit Giancarlo Vigorelli), recunoscut, astăzi, ca veritabil precursor al dialogului lumii religioase cu lumea desacralizată.

Același spirit echilibrat, analitic și aplicat, caracterizează și lectura operelor unor importanți, reprezentativi filosofi români ai istoriei: Nicolae Bălcescu, C. Dobrogeanu-Gherea, A. D. Xenopol, N. Iorga, Vasile Pârvan, C. Rădulescu-Motru, P. P. Negulescu, Mircea Florian și Lucian Blaga. O lectură deschisă, comprehensivă, care, atunci când este cazul, pune în evidență, consonanțe și sincronizări ale viziunilor unuia sau altuia dintre autorii români cu idei și viziuni ale unor gânditori străini. Dovedind, și în acest fel, vocația și capacitatea gândirii filosofice românești de a intra în dialog, ca și într-o confruntare creatoare pe marile teme ale filosofiei și ale spiritualității europene și universale.

Corolar firesc și necesar al primelor două secțiuni, în cea de a treia secțiune a cărții Ioan N. Roșca prezintă un proiect propriu sau, cum el însuși spune „o sinteză personală a propriei imagini pe care mi-am format-o prin analiza critică a orientărilor cercetate”. Secțiunea se numește „O

încercare sistematică de filosofia istoriei” și are ca principal merit că încearcă și, mai mult, reușește să răspundă unor întrebări pe care, în felul său, fiecare sistem politic, economic sau social și le pune, le reia, le reformulează și, în mod cu totul deosebit, le caută unele răspunsuri pe măsura nevoilor și aspirațiilor sale. De pildă, referindu-se la factorul istoric determinant, autorul ia ca punct de plecare distincția pe care a operat-o A. D. Xenopol între factorul care generează schimbarea tuturor domeniilor vieții sociale și politice (pe care îl numește „factorul istoric determinant”) și cel care produce schimbări doar în anumite domenii („factorul dominant”). Continuând și aprofundând analiza, Ioan N. Roșca ajunge la concluzia că determinante cu adevărat sunt ideile noi, care produc mutații radicale și determină schimbarea cursului istoriei în ansamblu, dar ideile materializate, obiectivate în diferitele domenii de activitate. Consecvent exigenței categorice a abordărilor nuanțate, sensibilă la nuanțe și la detalii semnificative, autorul face mențiunea că factorul dominant variază de la o etapă istorică la alta, el putând fi unul de natură economică (așa cum susținea Karl Marx), după cum, la fel de bine, poate fi unul de natură politică, sau de alt tip. În acest sens, Ioan N. Roșca argumentează că, în lumea contemporană, în formatul statelor naționale sau al organizațiilor europene și internaționale, vectorul politic este cel care are o importanță cu totul deosebită, pentru că poate funcționa ca factor mediator, recte moderator, în confruntarea cu tendințele imperialismului economic de factură globală.

În aceeași ordine de analiză, remarc și viziunea temeinic susținută a lui Ioan N. Roșca despre rolul și importanța istorică a faptelor de valoare, cu o binevenită atenție acordată valorilor pozitive, perene, validate de istorie. Pe care, însă, autorul le gândește nu linear sau triumfând de la sine, ci într-o neîntreruptă confruntare cu valorile negative, ca și cu non valorile. În fine, dar deloc în ultimul rând, aş propune cititorului să acorde o atenție cu totul aparte originalei viziuni a lui Ioan N. Roșca despre sensul istoriei. Viziune potrivit căreia, chiar dacă sensul (sau scopul) istoriei este și rămâne imprevizibil, totuși, pe perioade istorice determinate – și determinante, aş spune – există posibilitatea unor scenarii care să proiecteze șansele de afirmare a umanității și ale personalității. „Este adevărat – concluzionează autorul – că și evoluția sistemului social poate căpăta o explicație structurală, printr-o structură caracterizată de o succesiune determinată de faze sau stări, dar niciun sistem nu se modifică de la sine, pentru că istoria umană nu se realizează decât prin acțiunea oamenilor individuali și a colectivităților umane”.

Aceasta este mesajul esențial al incitantei demonstrații incluse în fapte, prin care Ioan N. Roșca reușește să ne convingă cât de necesară este și va rămâne reflecția filosofică asupra sensului istoriei, într-o lume care își caută echilibrul și condiția dăinuirii.

cărămida de cuvinte

arde-n mine un trup de fată
de femeie sau iubită
ca-ntr-un zid
de monastire trupul anei înzidită

și mă doare
colțul pietrei tâmpla
umărului stâng
și mă doare piramida de cuvinte lăcrimând

doamne
nu-mi săruta gura
ca pe-un sân de fată mare
pe-a ei golgotă vorbirea răstignită
să mă are

să fiu bob
în brazda albă
să-ncolțesc și să dau rod
peste piatra ce mi-e dragă să-nverzească ochiul orb
și să pot rosti azi verbul îngânat de atunci-nainte
de pe gura anei smulge-ți cărămida de cuvinte!

antisonet

sau ai vrut să fii femeie doar o dată

ai vrut să fii femeie doar o dată
și-apoi să mori pe-o viață liniștită
să aibă fructul floarea înflorită
avută dar pe când erai tu fată
să uiți năluci de cai pe iarba verde
din vremea când creșteau în tine sânii
când tresăreai de blânda rază a lunii
pătrunsă-n casă goală să te vadă
se stinge-un dor în camera gălbuie
și te dezbraci ușor fără sfială
iar toate clipele o clipă cheamă
ce moare lung uitând de unde vine

și-n toate cele care de-a pururi ramâi
iubita tuturor femeia nimanui!

**starea de margine
sau lacrima ta în râul vederii**

ana - maria
să nu-mi spui
ne umblaseră pașii și râul năvălise în urme

ne locuiam din-nainte de noi
erai mărul oprit
eram doritul tău sâmbure

numai întru târziu
amurgul unei nopți de ceară
ne adusese în amiaza acestei secunde
să plugărim câmpia numerelor
cu liniște
până către seară

dar de ce plângi ana-maria
neîngăduito
tu
cea mai iubită dintre pietre
eu sunt aici
mereu lângă tine lacrima ta în râul vederii!

**ochiul unei femei singure
sau pe mal șezând înfășurați în aripi**

azi te privesc prin ochii altor femei
care la rândul lor au privit ochiul unei femei singure
și nu înțeleg veacul secundelor
destrămate

tu femeie mereu
singură după nașterea mea
clepsidră în țărmul unei scoici albastre
stea umedă bipedă pe valul nisipului
în apele clare

frumoasa mea
iubita mea străino
din port în port și niciodată în larg
poate că totuși ești o călătoare

ce fericire zborul
deși femeie ochiul tău mă doare
de unde oare lumina aripilor de lut

văd și nu înțeleg
înțeleg
și nu văd dincoace și dincolo de pleoape
un râu imens care curge invers spre vărsare
eu pe un mal tu pe celalalt mal șezând înfășurați în aripi!

Hans Uwe Haus

a fi

trebuie să văd pământul
ca la începuturi
așa cum l-a văzut Dumnezeu
după Facere
abia atunci voi înțelege
lucrarea firului de iarbă
trebuie să înțeleg de ce
între mine și o stea
este o legătură atât de strânsă
trebuie să gândesc fără cuvinte
ca un copil nou-născut
numai așa voi fi asemenea îngerilor
și mă voi putea așeza
pe creștetul spicului de grâu
ca o libelulă
trebuie să am fragilitatea fluturelui
și răbdarea muntelui care crește
atât de încet încât este singurul
care vede
ochii timpului
trebuie să mă adâncesc
în memoria pietrei
și a vântului
să pot înțelege ce înseamnă
a fi om

comando

în unele zile Dumnezeu
se parașutează din Cer
cu o trupă mică de îngeri
experți în artele marșiale
deghizat vine printre oameni
și încearcă să-i destabilizeze
să vadă cât sunt de puternici
când prinde momentul
și Talpa Iadului vine printre oameni
dar el nu sare cu parașuta
vine cu barca îmbrăcat
în costum alb
câteodată își pune aripi
ori merge pe valuri
are și el o trupă de draci
experți în cele omenesti
discursul lui este pacifist
retorica lui fină înțelegătoare
și echilibrată
spune pilde este sfătos și înțelept
artrăgător chiar (nici nu ai crede
cine este- deghizarea este arma lui
supremă)
trupele de comando (din cer
ori de sub pământ) ne tot încearcă
știm noi ce uniformă are
omul de alături ori pentru cine
luptă?
și totuși lumea
e frumoasă

Nu încă..., ori deja

*Cufărul adormit de ursita-mi blândă
Spre-o altă tinerețe zămislea,
Și ferecat ierna în neizbândă
Când neștiința fin îl viscolea,
Crescândă...*

*Doar buchiile, prin germenii de alfabet,
Se-ngemănau în pași de primăvară
Ca strămutarea unui vis de-anahoret,
Privind în lume pentru întâia oară
Un portret...*

Instantanee

*De-n plină zarvă te-ai afla șezând,
Prin rămășițe bâjbâindu-ți ceasul,
Neașteptat s-ar creiona doar pasul
copil trecând...*

*Și-apoi agale de-ai umbla prin vânt,
În pripă s-ancorezi o-ngemănare,
Deriva s-ar opri-n glasul ce pare
fecior rânzând...*

*Așa, ai lăsa lumea, simplu prin gând,
Ca pe-o beție ce te-a dat uitării,
Fiind, întors spre ludicul chemării,
Copil plâpând...*

Toamna din suflet

*Rece mai bate vântul în sufletul meu,
O ploaie de sânge inundă speranța,
Inima oftează din greu,
Lacrimi de sânge îmi inundă balanța.
Cad, mă ridic, iarăși cad,..
Scoate-mă, Doamne, din acest iad,
Și du-mă în raiul de unde-am plecat.
Viscolul iernii se-aude vuind,
Alb este gândul, sufletul alb*

Mai caut ceva

*O floare în nisipurile pustiului,
ea mi-a fost răsăritul dintâi
al zâmbetului meu imprimat
pe frunza unui copac secular
din grădina trandafirilor albi.
Sunt întrebat ce mai caut acum,
pe acest drum fără întoarcere,
eu răspund că mai caut ceva ,
pe când floarea mi se arată
ca o fata morgana alergând
peste nisipurile pustiului din
sufletul meu.*

Zeița amintirilor

*O invoc, fiindcă o iubesc.
La ea alerg cu pas grăbit,
de câte ori bătut de vânt
mă clatin și mă întorc
cu spatele la vânt și
iar alerg, zeița mă oprește
și îmi deschide poarta
de unde am plecat.
Ce văd, e-un nor de fum
ieșind din ochii mamei.*

ALEXANDRA ROCERIC

Sapientia

*Totdeauna, sofului meu iubit, Iliuță Chioariu,
la 10 de la Marea Trecere (august 2018)**

- Dragostea – și numai ea - îți dovedește cât de incomplet erai în absența ei.
- Între tranșantele și uneori dure *da* și *nu*, se mai strecoară și câte un blând *poate*, care să mângâie.
- De ne-am putea aminti cât trebuie să uităm!
- Ce fel de oglinzi așteptăm să ne împace pentru contrastul cu imaginile noastre din fotografiile de tinerețe?
- Este neîndoios adevărul din vorbele lui Maurice Maeterlinck – „Nu știm niciodată tot ce un om n-a putut spune în toată viața lui” („On ne sait jamais tout ce qu'un home n'a pas pu dire dans sa vie”). Și aici mai rămân de adăugat: nu știm nici ce n-am auzit din cât a spus, ce n-am înțeles, ce am uitat, ce s-a pierdut...
- Fiecare zi ne îmbogățește oferindu-ne măcar câte o întrebare care cere răspuns. Cu mintea, cu inima, cu amintiri, cu speranțe, căutăm.
- Vrem siguranțe, permanente, certitudini, pământ ferm sub picioare. Dar ne veștejim fără variații, surprize, în banal, sub rutine. Așa că acceptăm schimbări, chiar inventăm lucruri neașteptate, temându-ne să nu ne uscăm de tot.
- Dacă am înțelege că ne trebuie noi dicționare pentru noi etape din istoria lumii, am scuti momente de nefericire. De început cu prezentul. Lexicografii tind mereu să întârzie în urma evenimentelor.
- Parcă nu e prea greu să îmbătrânești de n-ai știut să fii tânăr. Diferențele dintre ieri al tău și azi aproape că nu se observă. Și nimeni nu te complimentează, de fapt, când îți spune că nu te-ai schimbat deloc!
- Măsură a dragostei nemăsurate: să nu pot concepe distanță mai mare decât timpul care separă întâlnirile noastre.

* Această dedicație este valabilă și pentru pagina acestei rubrici din revista noastră, numărul precedent (4-2018)

ANCA SÎRGHIE

Dialog cu medicul Mihai Neagu, directorul Institutului român din Freiburg, Germania ¹

Un nou popas la Biblioteca Română din Freiburg, unde celebra instituție a cărții activează sub egida Institutului Român din localitate, este pentru toți participanții la Sesiunea științifică din 13 octombrie 2018 un prilej de comunicare și de îmbogățire spirituală. M-am adresat directorului instituției, solicitându-i un dialog, pentru cititorii publicațiilor din România și din America, dialog acceptat cu interes și bucurie. Ne-am propus pentru început să ne evocăm anii de școală.

- A.S.: Cred că promoțiile noastre de elevi în anii socialismului au fost cel mai crunt lovite de securea ideologiei sovietizante, dacă nu-mi pot șterge nici astăzi din memorie că în clasa a II-a domnul învățător Ciornei, un basarabean care nu-și permitea să facă greșeli politice, abia stabilit în Republica Populară Română, ne îndemna să plângem pe “tătuțul Stalin”, când se transmitea înmormântarea de la Moscova. Ne-am format cu romanul *Tânăra gardă* de Fadeev în mână, căci singurele modele urmate erau cele venite din țara prietenă de la Răsărit. *Care sunt, stimate domnule doctor Neagu, primele dumneavoastră amintiri din școala urmată în anii socialismului românesc din perioada sa stalinistă?*

- M.N.: Eu mă plasez în timp câțiva ani după dumneavoastră, căci Stalin murise când am început școala primară, dar nu uit că în clasa a IV-a alături de învățătoare a intrat profesorul de limba rusă și de atunci această limbă s-a studiat obligatoriu până la finele liceului. Lumea satelor românești a fost violată de acel profesor străin de comunitate, care era impus chiar și acolo unde în localitate erau 500 de locuitori. De obicei era vorba de o rusoaică, între cei fugiți din Moldova de peste Prut alături de basarabeni, tocmai pentru că se înțeleseră bine ca vecini cu românii. În satele bunicilor mei din Argeș profesoarele de limba rusă erau femei singure, necăsătorite....

- A.S.: *Cine era Mihai Neagu înainte de emigrare în Germania?*

- M.N.: În anii socialismului eram medic psihiatru, cadru universitar la București, unde m-am ocupat și de acupunctură. Totodată m-am afirmat și ca scriitor, chiar ca ziarist, căci în perioada 1969-1990 am publicat 20 de cărți, unele în tiraje de zeci de mii de exemplare, așa ca *Paracelsus*,

¹ Dialog realizat la Biblioteca Română din Freiburg, Germania, 15 octombrie 2018, de Anca Sîrghie și Mihai Neagu.

călătorie neîntreruptă, Medici despre geniu, Pe urmele lui Victor Babeș, Medicina de voiaj, 150 de remedii homeopatice vegetale și altele.

- A.S.: Așadar, un palmares de invidiat! Nu oricine se putea manifesta în domenii atât de diferite și încă la un nivel ca acela. *Ce ați realizat ca scriitor?*

- M.N.: M-am afirmat scriind cinci volume în domeniul Dramaturgie al Asociației Scriitorilor din București. Făceam și traduceri din limba franceză din opera lui Tristan Bernard. Am îngrijit ediții din creația unor medici, cum a fost cartea *Jurnalele* profesorului Francisc Josef Rainer și al soției lui, Marta Trancu Rainer, prima femeie chirurg din România. Timp de 13 ani am fost redactorul-șef al revistei *Filatelica* și președinte al comisiei de tineret a Asociației Filateliștilor din România.

- A.S.: Sunt încântată de aceste pasiuni de o deschidere enciclopedică, mai ales că în fiecare dintre ele ați avut poziții și rezultate remarcabile. Iată că întrebarea care decurge de la sine este: *De ce ați emigrat din România?*

- M.N.: În nici un caz din motive profesionale, pentru că eram peste tot bine plătit și totalizând statele de plată pe care figuram, venitul meu rivaliza cu cel al unui ministru. După decembrie 1989, am constatat că s-a produs un haos, inițial spre a nu se observa prăbușirea economică și culturală, care, de fapt, continuă până astăzi. La finele mineriadei din iunie 1990 am plecat cu o bursă în Germania. Am considerat că în următorii 50 de ani se vor produce prea puține schimbări de mentalitate în România. M-am stabilit la Freiburg, unde timp de 20 de ani am practicat medicina în propriul meu cabinet.

- A.S.: *Cum a fost adaptarea la o altă societate și cum v-ați integrat în comunitatea românilor de aici?*

- M.N.: Nu spun că adaptarea a fost ușoară, dar nici deosebit de dificilă. Mai exact, adaptarea s-a făcut în proporție importantă, dar nu deplină. În anul 1990 românii din Freiburg formau o colectivitate mai mică, dar cizelată, cultă, alcătuită din oameni care fugiseră de comunism. Acum românii fug de urmările nefaste ale comunismului, respectiv de distrugerea economiei naționale.

- A.S.: *Care considerați că sunt în prezent realele cauze ale emigrării românilor?*

- M.N.: În ultimii 25 de ani, emigranții au fost goniți de lichidarea economiei naționale. În orice nenorocire există o speranță că poate fi prevăzut un moment al reînțelepriei reconstrucției, dar fără urmările pe care de-abia acum le va resimți Occidentul. În prezent nu mai este mare lucru de distrus în România, unde lupta se duce împotriva întreprinzătorilor, fie mici sau mari, dar care sunt amendați fără avertisment, sub pretextul că ar fi nesocotit regulamentul de urbanistică, cel medical, etc. Ei sunt persecutați, în ciuda invitațiilor demagogice ale guvernanților care îi transformă într-o clientelă a lor, cu cotizații exact ca în S.U.A. acum o sută de ani, când

gangsterilor li se plăteau taxe de protecție. S-au desființat în țară mii de școli rurale și dispensare medicale. Medicilor goniți din acele sate li se cer sume uriașe pentru ocuparea posturilor vacante. Cei mai mărunți funcționari urmăresc să aibă clienții lor, pentru că ei înșiși sunt clienți. Realitatea este că în țară este un dezastru. Deocamdată nu se poate face nimic. Aș prefera să sufăr pentru percepția mea greșită, spunând aceste lucruri, și în realitate situația să fie mai bună.

- A.S.: Așa cum dumneavoastră, domnule doctor, veniți în România, și eu călătoresc în alte state și găsesc tot atâtea motive să admir unele realizări câte mă determină să revin în țara mea, unde proiectele și reformele se derulează prea lent, iar corupția ne dă încă mult de furcă. Cu încetul se schimbă, trebuie să recunoașteți, imaginea țării, cu drumuri mai bune, cu sate modernizate, cum sunt cele din Mărginimea Sibiului, ca să iau un singur reper dintre multele posibile. Important este să valorificăm specificul tradițiilor românești, acestea atragând străinii, nu numai ca turiști, ci și cu dorința de a se stabili în România. Cred că din 1990 noi nu am ales drumul cel mai drept, ci parcă am mers în direcție inversă, lăsând să ni se distrugă economia, o pierdere de neiertat. Tocmai de aceea vă întreb: *Ce părere aveți despre capitalismul german în care ați ales să trăiți?*

- M.N.: Despre capitalismul german nu am o părere mai bună decât despre comunismul lui Ceaușescu. Dispărând concurența cu comunismul, capitalismul a decăzut. S-au preluat metode comuniste, prin care tinerii foarte capabili sunt îndepărtați ca să nu poată lua locul celor vârstnici, iar consumatorii sunt mai puțin respectați în ultimul timp de către producătorii bunurilor de consum. În Germania a crescut nepermis lăcomia de bani și dorința de a câștiga muncind cât mai puțin. Apare primejdia de a dispărea mândria lucrului bine făcut, care acum a rămas apanajul generațiilor aflate în prag de pensionare.

- A.S: *Cum este în prezent tineretul din Germania, pentru că în generația care vine stă speranța oricărei societăți?*

- M.N.: Tineretul din Germania are norocul că populația e suficient de densă, ca să se găsească șefi de întreprinderi mari. O masă tot mai mare de tineri este insuficient pregătită profesional, deficitară în privința culturii generale. În aceste condiții, viitorul îmi apare încețoșat, deși planeta noastră are în China un model de supraviețuire onorabilă.

- A.S.: *Ce anume ar trebui preluat în România din China și din alte țări ?*

- M.N.: Executarea pe stadioane a hoților ar asana moral societatea din multe țări ale Europei. Desigur că mă gândesc și la România. Există un cod penal splendid în Singapore, altul în Israel. Se folosesc în lume legislații dure, care pot reface moralitatea popoarelor. Este o clară nevoie în România de înăsprirea codurilor penale, pentru că, cu cât boala este mai

grea, cu atât apar efecte secundare mai dureroase la medicamentele care asigură vindecarea...

- A.S.: *Cum arată în prezent comunitatea românilor din Freiburg?*

- M.N.: Este greu de vorbit de o întreagă comunitate văzută unitar, când în realitate sunt microcolectivități, unele prietene, altele concurente. Dar în prezent nu există mai multă dezbinare ca acum 50 de ani, când erau personalități mai puternice. Acum scandalurile sunt mai estompate.

- A.S.: La sesiunea științifică organizată în 13 octombrie 2018 de dumneavoastră am trăit exact un asemenea sentiment, anume că atunci când este un eveniment de marcă, românii din Freiburg și invitații lor de pretutindeni găsesc la Biblioteca Română atmosfera armonizării în care se pot discuta idei înalte pe teme fundamentale și ardente. Pentru că tocmai am trăit un moment de real panromânism, v-aș întreba: *Ce v-ați propus să realizați în funcția de director al Institutului Român și al Bibliotecii Române din Freiburg?*

- M.N.: Responsabilitatea aceasta poate fi preluată numai de către un pensionar, anume unul pregătit să desfășoare o activitate voluntară. Toți cei ce muncesc aici sunt voluntari. Acum șase ani când am acceptat această funcție, am înțeles că cea mai importantă sarcină care îmi revine este să păstrez fondul de carte și reviste ce mi-a fost încredințat. Mă bucur că am suficientă energie ca să scot anual *Buletinul Bibliotecii*, cu 600-700 pagini, care este bine primit în țară ca și în străinătate, comentat cu mare interes. Primele 18 numere le scosese întemeietorul Bibliotecii, profesorul Virgil Mihăilescu, iar directorul Iancu Bidian a editat la rândul său alte trei numere. Sper ca patru ani încă să îndeplinesc această misiune culturală, redactând astfel nouă volume anuale de *Buletin*. Prin aceste volume, eu aduc în țară opera exilului, care are foarte mari bogății nevalorificate.

- A.S.: Există personalități din România care profită de posturile lor înalte spre a stigmatiza diaspora, afirmând că ea nu produce nimic remarcabil în plan cultural. De 17 ani deja, m-am antrenat în acțiunea de a trasa niște punți de legătură în plan cultural între scriitorii din țară și străinătate, prezentând în conferințele mele, ținute mai ales în America, pe autorii clasici și pe contemporanii noștri de înaltă valoare. *Cum puteți contracara un asemenea afront, pe cât de nedrept, pe atât de primejdios al celor care disprețuiesc diaspora?*

- M.N.: Este regretabil că oameni de certă valoare intelectuală acceptă să nege realizările românilor din străinătate, cu speranța că astfel vor fi mai bine văzuți de dușmanii României, care sunt mulți și puternici. Eu continuu, stimată doamnă Sîrghie, să sper în renașterea eroismului românesc.

THEODOR DAMIAN

The journey to the provisional

*The journey to the provisional
is the condition of your existence
you don't know whether you can get rid
of the aleatory
or not
you keep going to the provisional
as if you were directing yourself
to the great renewal
when the beginning foreshadows
the end
when you walk trembling
on the way to endlessness
Sometimes you identify yourself
with the mask you wear
who you really are
where, how, and why
these questions are the necessary
memento
but how do you know
if you need
or you don't need
to let yourself re-educated
in aggiornamento
when you are a foreigner in your own skin
you keep walking blindly
from instant to instant
and from aeon to aeon
until you wake up enlightened
on the eighth day
Kyrie eleison
But in order to get there
you have to go through self-exegesis
you read yourself
as if someone else does it
that's the only way you can become
more alert*

*you understand that you cannot play
with God's command
you are not allowed.
You shall not take the name
of the LORD your God
in vain
You look into yourself
as if into a kaleidoscope
you see yourself in the small crystals
multiplied
as if after a cloning
like the amazed look of the child
whom you hit
and he doesn't know why
nor does he know how to say
that it hurts
his look generating
new constellations of meanings
like when you wipe
your inner mirror
in order to see yourself better
and like yourself
on your way
to new universes
You write
your text gets life
under the tip of your nib
a new language
like that of Adam's
when he began to give names
to things
actually speaking getting into
the mystery of being
You walk on your way
being unable to say in advance
where you go*

and to whom
you do not carry the way
it's the way that carries you
You walk and sing
waiting
for new instructions from God
you know that a fathomless future
is waiting for you
you are aware that you walk
to the doomsday
as well as you are sure
that your image
keeps in itself
God's word
You sing and walk forward
as St. Augustin put it
you sing in order to increase your
strength
because the march towards yourself
is the most difficult of all
the conquest of oneself
Descartes is right
when he states prophetically
in the four steps of his method
in the third principle
of his ethical code
As in a divine silence
that's how you feel
when crossing
from depth to depth
the only way which can save you
from falling from meaning
The light of forgiveness wraps you
changing you
you are and yet you are no longer
the one you used to be
only now do you understand
why the norm is a command
and the command is a norm
Now you see how
an eternal night
is born
and you can't avoid it

as you cannot avoid
the great silence
of the Saturday of the Resurrection
flashed by hot longings
You cannot alienate
from yourself
you carry yourself with yourself
to the upper limit
of being
to the place where wilderness begins
and you go beyond the border of
knowledge
to where eternity
blooms
in the word

**Translated from Romanian by
Muguraş Maria Vnuck
and David Vnuck**

IOAN GÂF-DEAC

Falsele înălțări

*Naiva încredințare în false înălțimi provine din marea mândrie a
adevărului, a altui fel de a nu fi în nerândul subpământean.*

*Nici un regret nu este în atomi, nici o mișcare nu se întâmplă între
universuri. Este loc de o nevoie deschisă spre a culege cuvinte
nescrise.*

*O deschidere spre a topi o parte din soarele nevăzut în mii de alte ametiste
din geometrii tăcute.*

*Mai multe linii taie particule de spații temporale, mai multe iubiri nu
există decât în una preapusă în toate.*

*Mai multă ură se află în neșicere, mai crudă despicare decât a icului de vis
nu există.*

*Secunde sunt colorate, distanțele au carne din petale de nufăr, aripi de
spații se petrec peste osmoze de sfinte apropieri.*

*Orice grijă în arcuri de ibis cu marmură în calea din cerurile spre sud nu-i
decât curaj de a exista în strânsă legătură cu înfricoșatul gând că
reculegerea s-ar putea naște doar în false înălțări.*

Destin pentru toate declarat

*În ropot de ape sfârșite în stele stau largi cuvinte adormite.
Trec păsări în spasme sfiite în rele de spargeri călăuzite.
Eu vin mai prejos, tăcut mă retrag în sinele survenirii,
închid întunericul în sub-ființa zilei.
Eu țin mai spre în jos tăcut șirag în binele rătăcirii.
Încarc greutăți în ușoara prea ființă a nopții neaplecată.
Privim spre noi în scurte distanțe existenți,
trăim reala neviață a ceea ce știm doar în cercuri cu alămuri
inundate de ecouri vagi.
Știm siguri că orice topire a fost, orice pieire-i naștere supremă
cu rost de-a fi învieșuită florala matrice de dor.
Nu se mai poate cânta, stigătele sunt epuizate în clorofile
din potrivite tablouri cu rame de aur blestemat întru fericită știință
doar de carnea atomului,
de zâmbetul substanței încremenite
în ceea ce destin peste toate s-a declarat.
Flăcări în stranii înghețuri trăiesc
asemeni întâiei nopți dintre dealurile păzite
de arame bătute în alămuri.
Atunci vin muzicile cele adevărate,
stropi sfinți de iubire cum nimeni,
nicipând, niciunde, niciodată nu va mai avea.*

Crucile

la cimitirul din sulina
lumea se îngheșuie
lume...
lumeeeee...
nu e sărbătoare
se dă de pomană

cine a murit
cine știe

mortul de la groapă
nu se mai întoarce
un pachet cu pui și pilaf
uite și sarmale în foi
de vișă

a-nceput să plouă
de varză n-aveți?!

crucile-s acolo
puse anapoda
păi ce
când mori
stai la rând?

am primit și eu
doi covrigi
cu lumânarea aprinsă,
la grămadă
nu-s cu mortu ăsta,
apuc să zic
nu contează
viii cu viii, morții cu morții
se aude vocea pițigăiată din spatele
meu

ni se strigă
să înaintăm

iani

pe umerii lui
stă toată măreția.
vocea ei de la capătul falezei
nu mai strigaaaaa!!!!

îi tremurau mâinile
nu te așeza pe vine!
nu-ți fă semnul crucii....!!!

încă o clipă
ei da,
își lua rămas bun
de la
dunele de
nisip
cai și
bătrâna doamnă
din mahmudia.

voi veni la mormântul tău, iani
bacaliaros.
o să-ți aduc flori
și toate
amintirile.